

Costel ISTRATE, Maria GROSU, Ioan-Bogdan ROBU

Testarea continuității activității în cadrul
misiunii de audit financiar cu ajutorul
modelelor de durată / 225

*Testing the Going Concern Assumption in
Financial Audit Engagement using Duration
Models / 327*

Mihaela CUREA, Maria Carmen HUIAN, Marilena MIRONIUC

Factorii determinanți ai raportării sustenabilității
în sectorul bancar românesc / 244

*Determinants of Sustainability Reporting in the
Romanian Banking Sector / 345*

Andra-Oana BURTESCU

Evaluări ale gradului de conformare
în raportarea corporativă
de sustenabilitate / 264

*Compliance Assessments
in Corporate Sustainability
Reporting / 364*

Luminița-Mihaela DUMITRAȘCU

Particularități și cerințe ale evoluției raportării
de durabilitate în sectorul farmaceutic
românesc / 278

*Particularities and Requirements of the Evolution
of Sustainability Reporting in the Romanian
Pharmaceutical Sector / 378*

Cristian LUNGU, Ovidiu Constantin BUNGET

Continuitatea profesiei de audit în contextul
digitalizării și automatizării / 289

*Continuity of the Auditing Profession in the
Context of Digitalization and Automation / 388*

Lioara-Veronica PASC, Camelia-Daniela HAȚEGAN

Tendențe de cercetare privind
tranzacțiile cu părțile afiliate și raportarea
acestora / 300

*Research Trends on Related
Party Transactions and their
Reporting / 400*

Diana-Adelina-Maria BUCURAȘ

Analiza relației dintre diversitatea
de gen și performanța guvernantei
corporative / 312

*The Analysis of the Relationship between
Gender Diversity and Corporate Governance
Performance / 412*

Colegiul Editorial Științific

Dinu Airinei – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Veronel Avram – Universitatea din Craiova
Daniel Botez – Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Ovidiu Bunget – Universitatea de Vest din Timișoara
Alain Burlaud – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris
Tatiana Dănescu – Universitatea de medicină, farmacie, științe și tehnologie din Târgu Mureș
Nicoleta Farcane – Universitatea de Vest din Timișoara
Liliana Ionescu-Feleagă – Academia de Studii Economice, București
Lilia Grigori – Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău
Allan Hodgson – University of Queensland, Australia
Bogdan Ștefan Ionescu – Academia de Studii Economice, București
Costel Istrate – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Maria Manolescu – Academia de Studii Economice, București
Ion Mihăilescu – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
Vasile Răileanu – Academia de Studii Economice, București
Ioan Bogdan Robu – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Donna Street – Universitatea Dayton, SUA
Aurelia Ștefănescu – Academia de Studii Economice, București
Adriana Tiron Tudor – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Important pentru autori!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, scrise în program MS Word.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu caractere diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- articolul trebuie să cuprindă: titlul; autorii și apartenența lor profesională și/sau științifică, precum și adresele lor de e-mail; rezumat; 4-5 cuvinte cheie; clasificări JEL; introducere; metodologia de cercetare; rezultate și discuții; concluzii; referințe bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor.

Tabelele și graficele/figurile se elaborează în format editabil/vizibil și trebuie să fie însoțite de precizarea sursei.

Evaluarea articolelor se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criteriile de evaluare a articolelor sunt: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere.

Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii suplimentare găsiți pe site-ul revistei: auditfinanciar.cafr.ro, la secțiunea „Pentru autori”.

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:
dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

Indexare în B.D.I.:

Cabell's;
Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;
DOAJ;
Ebsco;
ERIH PLUS;
Global Impact Factor;
Google Scholar;
Index Copernicus;
ProQuest;
Research Papers in Economics
(RePEc);
Ulrich's

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

ISSN on-line:
1844-8801

E-mail: revista@cafr.ro

Site revistă: auditfinanciar.cafr.ro

Site arhivă: revista.cafr.ro

Facebook:
facebook.com/revistaauditfinanciar

Testarea continuității activității în cadrul misiunii de audit financiar cu ajutorul modelelor de durată

Prof. univ. dr. habil. Costel ISTRATE,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: istrate@uaic.ro

Conf. univ. dr. Maria GROSU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: maria.grosu@uaic.ro

Prof. univ. dr. habil. Ioan-Bogdan ROBU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail:
bogdan.robust@feaa.uaic.ro

Rezumat

Rolul auditului financiar în testarea continuității activității este mereu în evoluție, fiind actualizat în funcție de evenimente diverse, precum crize financiare și sanitare, dar și scandalurile financiare. În mod normal, conducerea unei companii este responsabilă de pregătirea și de raportarea situațiilor financiare pornind de la premisa continuării activității într-un orizont de timp previzibil, fără a intra în lichidare ori a-și reduce semnificativ operațiunile. Astfel, auditorul financiar își exprimă opinia privind continuitatea activității, fundamentând-o pe baza obținerii de probe de audit suficiente și adecvate. Scopul acestui studiu îl reprezintă estimarea probabilității de apariție în timp a situației în care entitatea nu-și mai poate continua activitatea pe baza observațiilor auditorului din raportul de audit, sub influența factorilor determinanți privind poziția și performanța financiară, dar și a celor privind managementul rezultatului, în condițiile aplicării IFRS. Studiul s-a realizat la nivelul entităților românești cotate pe piața reglementată (BVB), în perioada 2012-2023. Rezultatele acestuia indică o influență directă și semnificativă a gradului de lichiditate, dar și a operațiunilor de management al rezultatului asupra probabilității de apariție în timp a situației în care entitatea nu-și mai poate continua activitatea pe baza observațiilor auditorului privind continuitatea activității.

Cuvinte cheie: audit financiar; continuitatea activității; modele de durată; analiză de supraviețuire; indicatori financiari; Bursa de Valori București;

Clasificare JEL: B23, C01, M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Istrate, C., Grosu, M., Robu, I.-B. (2025), Testing the Going Concern Assumption in Financial Audit Engagement using Duration Models, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.327-344, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/008

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/008>
Data primirii articolului: 25.03.2025
Data revizuirii: 30.03.2025
Data acceptării: 9.04.2025

1. Introducere

Fiind un principiu fundamental în contabilitate, *continuitatea activității* presupune că la momentul pregătirii și raportării situațiilor financiare conducerea are în vedere faptul că entitatea își va desfășura activitatea într-un orizont de timp previzibil, fără a avea intenția de a o lichida sau de a-i reduce semnificativ operațiunile, cu impact direct asupra evaluării activelor, recunoașterii datorilor și a raportărilor financiare (Istrate, 2021). Dacă ipoteza continuității activității nu este respectată, atunci conducerea entității trebuie să prezinte în situațiile financiare o serie de ajustări, tocmai pentru a permite predictibilitatea afacerii, dar și a modului de gestionare a resurselor entității (Bunce & Clayton, 2011).

În ceea ce privește continuitatea activității, auditorul financiar are responsabilitatea de a evalua capacitatea entității de a-și desfășura activitatea și de a examina existența unor incertitudini semnificative privind continuitatea, pentru a le prezenta în raportul de audit (Geiger & Raghunandan (2002). Riscurile reputaționale, dar și cele privind litigiile pe care auditorii financiari și le asumă în misiunile lor (Kausar *et al.*, 2017) îi determină pe aceștia să fie mai atenți, pentru a identifica cât mai precis problemele pe care entitățile client le-ar putea avea. Există dovezi care susțin faptul că auditorii fac de multe ori trimitere la probleme de continuitate a activității companiilor auditate tocmai ca acțiune preventivă pentru limitarea riscului de audit (Kaplan & Williams, 2013). Pentru aceasta, auditorul financiar trebuie să obțină probe de audit suficiente și adecvate, care pot include analiza proiecțiilor financiare, verificarea planurilor de finanțare, evaluarea angajamentelor contractuale și examinarea politicilor de gestionare a riscurilor, cu ajutorul unor indicatori semnal privind pierderile financiare semnificative, lichiditatea insuficientă, dificultățile în accesarea finanțării sau a respectării obligațiilor de plată și, nu în ultimul rând, eventuale probleme juridice (Nogler, 2008; Carson *et al.*, 2013).

Se afirmă adeseori că adoptarea *Standardelor Internaționale de Raportare Financiară* (IFRS) conduce la creșterea transparenței în raportarea financiară, inclusiv a calității informațiilor privind continuitatea activității, oferind utilizatorilor mai multe informații relevante (Ali *et al.*, 2019). Aceste informații pot face referire la rentabilitatea entității, a gradului de îndatorare, precum și a gradului de utilizare a operațiunilor de management al rezultatului (Alqam *et al.*, 2022).

Scopul acestui studiu îl reprezintă estimarea probabilității de apariție în timp a situației în care entitatea auditată se află în imposibilitatea continuității activității, odată cu aplicarea IFRS. Estimarea acestei probabilități se realizează pe baza observațiilor privind continuitatea activității entității (Going Concern Opinion – GCO), prezentate în raportul de audit, cu ajutorul analizei de supraviețuire și a modelelor de durată, influența factorilor determinanți privind poziția și performanța financiară, dar și a celor privind operațiunile de management al rezultatului. Mai exact, studiul investighează care este perioada de timp de la aplicarea pentru prima dată a IFRS în care entitatea auditată se află în imposibilitatea continuității activității, având în vedere aspectele pe care auditorul le raportează în raportul de audit ca probleme de continuitate. Probabilitatea de apariție în timp a problemelor de continuitate poate fi afectată de factori operaționali (indicatori de rentabilitate și performanță), de denaturările contabile (angajamente discreționare), dar și de structura financiară a companiei (datorii, capital propriu). Studiul este efectuat asupra entităților românești cotate la Bursa de Valori București, pe piața reglementată, în perioada 2012-2023. Rezultatele studiului indică o influență directă și semnificativă a gradului de lichiditate, dar și a operațiunilor de management al rezultatului asupra probabilității de apariție în timp a problemelor de continuitate a activității companiei, plecând de la observațiile auditorului privind continuitatea activității, odată cu trecerea la IFRS.

Prezentul studiu este structurat pe cinci secțiuni, care includ introducerea și concluziile. În secțiunea a doua este realizată o trecere în revistă a literaturii care urmărește problematica analizată, secțiunea a treia este destinată metodologiei de cercetare utilizată în studiu, insistându-se asupra analizei de supraviețuire și a modelelor de durată, iar în secțiunea a patra sunt prezentate și discutate rezultatele cercetării.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate și formularea ipotezelor de cercetare

Părțile interesate apreciază calitatea raportării companiilor și în funcție de transparența prezentării informațiilor de către cei responsabili cu întocmirea situațiilor financiare, dar și de către cei care garantează credibilitatea acestora, și anume auditorii financiari. Astfel, detectarea și

raportarea de către auditor a unor evenimente și dovezi care pot afecta continuitatea activității entității poate fi interpretată ca un aspect important pentru utilizatorii raportărilor financiare. Totuși, nu este de așteptat ca numărul de GCO să fie foarte mare. În acest sens, Tagesson & Öhman (2015) găsesc dovezi numeroase în literatură, în sensul că auditorii sunt reticenți în a emite astfel de opinii.

Emiterea unei GCO este, în primul rând, o chestiune de raționament profesional, iar auditorii folosesc o serie de instrumente cantitative și calitative pentru a-și justifica raționamentul (Hossain *et al.*, 2020).

2.1. Rolul auditorului financiar în testarea aplicării principiului continuității

Calitatea auditului, strâns legată de calitatea raportării financiare, deși este dificil de măsurat, se aproximează, în literatură, folosind multe variabile (fiecare cu avantajele și dezavantajele ei). DeFond & Zhang (2014) identifică, printre acești proxy, și opinia modificată justificată de continuitatea activității (GCO), pe care o caracterizează astfel: este o măsură actuală, relativ directă, destul de flagrantă, eroarea de măsurare este medie, demonstrează independența auditorului, dar nu prinde variațiile subtile ale calității auditului, nu se poate aplica decât firmelor aflate în situații dificile (numărul limitat al acestui tip de firme reducând puterea statistică a modelelor care o folosesc) și poate, uneori, indica un exces de prudență din partea auditorului. De altfel, emiterea de opinii modificate (cu sau fără trimitere la continuitate) se folosește, în general, ca măsură a independenței auditorului (Garcia-Blandon & Argiles, 2015) și este utilă separarea opiniilor modificate cu trimitere la probleme de continuitate de alte opinii modificate, deoarece impactul poate fi diferit.

Literatura propune compararea acurateței rapoartelor de audit prin măsurarea a două erori, în cazul GCO și/sau falimentului firmei pentru care s-a emis opinia respectivă. Koh (1991) ne spune că ponderea erorii de tip I este ponderea firmelor falimentare care au primit opinie nemodificată (fără GCO), iar rata erorii de tip II este ponderea firmelor care au supraviețuit, deși au primit opinie modificată (GCO). Rezultatele raportate în diverse studii nu sunt întru totul convergente în ceea ce privește folosirea GCO, în sine, drept proxy pentru calitatea auditului. Chu *et al.*, (2022) apreciază că, în general, GCO nu este semn de calitate a auditului, dar că poate să se încadreze aici doar atunci când auditorii emit mai multe GCO clienților care merită această calificare, fiind în

dificultăți financiare serioase (diminuarea erorilor de tip I) și mai puține GCO celor care nu se încadrează neapărat pe linia asta – chiar dacă au dificultăți financiare, măsurile luate de management par să asigure continuitate – (diminuarea erorilor de tip II).

La rândul lor, Guo *et al.* (2020) găsesc o legătură între dificultățile financiare ale firmei și GCO doar atunci când calitatea auditului, măsurată prin angajamente discreționare, este ridicată. Un audit de calitate presupune competența și independența auditorului (DeAngelo, 1981). Rezultatele raportate de Ruiz-Barbadillo *et al.* (2004) demonstrează că emiterea unei GCO depinde de problemele financiare ale firmei auditate, dar și de independența auditorului, mai degrabă decât de competența sa.

Dificultățile financiare ale firmelor cotate le creează acestora o situație neplăcută și din perspectiva percepției părților interesate pe piața financiară. Investitorii și alți utilizatori pot lua decizii importante care să penalizeze firmele aflate în astfel de situații. Semnalele privind dificultățile financiare apar din partea analiștilor, poate chiar din partea firmei care transmite informații în acest sens, în comunicările publice, inclusiv în situațiile financiare, ori din partea auditorilor. Totuși, intrarea unei firme în situație financiară gravă, care să îndreptățească punerea la îndoială a continuității activității, nu se concretizează decât rar în faliment adevărat. Gutierrez *et al.*, (2020) constată că doar 1,8% din firmele în dificultate intră în faliment în anul următor. În ce privește GCO, Gutierrez *et al.* (2020) numără 50% din firmele intrate în faliment care au primit GCO într-un an precedent, în timp ce 90% din companiile care au primit GCO nu intră în faliment în anul următor. Pe aceeași linie, DeFond & Zhang (2014) găsesc în literatură multe studii în care se analizează măsura în care GCO este utilă în previzionarea falimentului, identificând mult mai multe erori de tip I (90%) decât erori de tip II (50%). Pe de altă parte, părțile interesate analizează GCO ca pe o confirmare a dificultăților firmelor, deoarece opinia auditorului reprezintă un semnal întârziat, totuși (Myers *et al.*, 2018), ceea ce face necesară analiza de supraviețuire pe baza unor date accesibile mai devreme decât raportul de audit.

GCO nu se concretizează neapărat în faliment (eroarea de tip II). Totuși, auditorul trebuie să dea dovadă de prudență și să țină cont de informațiile pe care le dobândește în ceea ce privește dificultățile firmei pe care o auditează. Ittonen *et al.* (2014), analizând firmele

americane – cu specificul lor în ceea ce privește GCO – ajunge la rezultate care sugerează că auditorii ar trebui să emită GCO atunci când există o șansă din douăsprezece pentru intrarea în faliment a clientului.

Nu trebuie să uităm că auditorii își bazează opinia pe informații publice, adică accesibile și altor utilizatori, dar că ei (auditorii) pot avea acces la informații private, neaccesibile publicului (Carson *et al.*, 2012). Aceste informații private pot fi hotărâtoare în stabilirea tipului de opinie emisă de auditor, în ceea ce privește evaluarea continuității activității (Grout *et al.* 1994).

Opiniile cu rezerve pot avea efecte asupra percepției utilizatorilor. În acest sens, rezultatele cercetărilor sunt, totuși, divergente. De exemplu, Pucheta Martinez *et al.* (2004) constată, pentru piața financiară spaniolă, că opiniile cu rezerve nu influențează deciziile investitorilor; nici chiar GCO nu au efecte asupra unor eventuale schimbări ale prețurilor de piață. Dimpotrivă, Casterella *et al.* (2020) găsesc dovezi care arată că participanții pe piața de capital au din ce în ce mai mare încredere în opinia de audit, în timp ce Menon & Williams (2010) găsesc efecte negative semnificative ale GCO asupra prețurilor acțiunilor cotate la bursele americane, mai ales din partea investitorilor instituționali, dar și în funcție de conținutul GCO. La fel, Kausar *et al.* (2017) arată că investitorii din USA și din UK reacționează negativ la semnalul dat de GCO, ceea ce demonstrează că această opinie conține informații relevante pentru piața financiară. Aceste rezultate demonstrează cât de mult contează contextul instituțional în care funcționează firmele auditate.

La rândul lor, Chen *et al.* (2020), pe un eșantion de firme chineze, constată că piața reacționează negativ pe termen scurt la opiniile modificate, indiferent dacă acestea se referă la continuitate sau nu, iar dimensiunile acestei reacții depind de factori care țin de informațiile difuzate de firmă înainte de publicarea opiniei sau de severitatea opiniei cu rezerve. Khan *et al.* (2017) analizează chiar efectele anunțurilor prin care, după publicarea situațiilor financiare, firmele aduc, din nou, la cunoștința utilizatorilor faptul că au primit GCO; Khan *et al.* (2017) constată că există o relație pozitivă și semnificativă între aceste anunțuri și volumul acțiunilor tranzacționate, precum și cu volatilitatea prețurilor acestor acțiuni, ceea ce înseamnă că există investitori care consideră că aceste anunțuri despre GCO sunt relevante. Uneori, în studiile privind GCO se pleacă de la premisa că o astfel de opinie este remanentă (*sticky*), ceea ce face ca analiza să fie mai

relevantă atunci când o GCO este emisă pentru prima oară, adică urmează unei opinii fără rezerve (Hossain *et al.*, 2020; Geiger *et al.*, 2022).

Emiterea unei GCO nu este prea frecventă pentru firmele cotate, mai ales pe piețele financiare mature. Totuși, în cazul firmelor care intră pe piața financiară și care caută fonduri pentru dezvoltarea unor activități noi, Foster & Shastri (2016) găsesc 46,8% de GCO într-un eșantion de 1.025 firme americane care se califică pentru ceea ce numesc *development stage enterprises*.

În cazul companiilor aflate în dificultăți financiare și care primesc opinii de audit modificate, Tahinakis & Samarinas (2016) constată că piața percepe aceste opinii ca fiind relevante dacă ele sunt emise de auditori din Big4 și dacă firmele în cauză sunt mici.

Extinderea analizei de la opiniile modificate către paragraful de evidențiere a unor aspecte este comună în literatură: Moalla (2017), pe cazul Tunisiei, ia în considerare ambele componente ale raportului de audit, în cercetarea impactului observațiilor privind continuitatea. Totodată, introducerea obligativității raportării de KAM a făcut ca și în acest paragraf al raportului de audit să se poată găsi trimeri la continuitatea activității. Mareque *et al.* (2017) analizează rapoarte de audit, căutând trimeri la continuitate în toate paragrafele acestora. Segal (2018) este chiar de părere că, în cazul exprimării unei GCO, auditorul ar trebui mereu să pună continuitatea drept KAM.

2.2. Factorii de influență asupra continuității activității entității

În literatura privind justificarea opiniilor cu rezerve, Moalla (2017) constată că cele mai multe studii s-au interesat de relația dintre opinia de audit și continuitatea activității și că variabilele financiare (regăsite într-un număr mai mare sau mai mic de indicatori financiari) sunt cele mai folosite în această analiză. În studierea opiniei modificate, această analiză vine să confirme separarea între opinii modificate referitoare la continuitate și alte opinii modificate (Tsipouridou & Spathis, 2014). Bava & di Trana (2019) sintetizează și prezintă indicatorii cei mai folosiți în literatură pentru a indica probleme de continuitate: indicatori de lichiditate (active curente/datorii curente, cheltuieli cu dobânzile/EBIT, trezorerie/datorii curente, capital de lucru/total datorii, flux de trezorerie de exploatare/total datorii); indicatori de îndatorare (valoarea

de piață a firmei/valoarea contabilă a datoriilor, capitaluri proprii/valoarea contabilă a datoriilor, datorii pe termen lung/activ, datorii totale/activ); indicatori de profitabilitate (rezultat net/activ, capitaluri proprii/activ, EBIT/activ, rezultat brut/venituri din vânzări, pierderi curente și pierderi reportate).

Xu *et al.* (2018) găsesc o legătură semnificativă și pozitivă între Real Earnings Management (REM) și probabilitatea ca firmele aflate în dificultăți financiare să primească o GCO, ceea ce sugerează că activitățile anormale ale firmei influențează prudența auditorului și eficiența acestuia. O listă lungă de determinanți ai problemelor care justifică GCO ne oferă și Averio (2021): dimensiunea firmei, calitatea auditului, situația financiară a firmei, timpul necesar pentru emiterea opiniei de audit, la care se adaugă indicatori financiari de genul celor citați mai sus. Dhaliwal *et al.* (2020) adaugă și dependența unei firme în dificultate de unul sau mai mulți clienți majori, ca determinant al GCO emise de auditor.

Gutierrez *et al.* (2020) au analizat în ce măsură GCO are valoare predictivă suplimentară față de scorurile de determinare a riscului de faliment bazate pe indicatori financiari, variabile de piață și ratinguri de credit. Rezultatele raportate de Gutierrez *et al.* (2020) arată că numărul de falimente prezise este mai mare cu 4,4% dacă se ține cont de GCO, fără ca numărul de erori de tip II să crească. În cazul Belgiei, Vanstraelen (2002) găsește că GCO este semnificativ corelată cu factori care țin de eventualele consecințe ale emiterii unei astfel de opinii. Pe de altă parte, Vanstraelen (2022) constată că GCO nu este influențată semnificativ de durata mandatului auditorului ori de tipul de auditor. Viana Jr *et al.* (2022) apreciază că, în țările emergente, firmele aflate în situații financiare dificile aplică tehnici de management al rezultatelor. Astfel, opinia auditorului este pusă, în diverse modele econometrice, în legătură cu angajamentele discreționare (Berglund *et al.*, 2018). De fapt, în studierea impactului opiniei de audit, folosirea angajamentelor discreționare (*discretionary accruals*, DA) este destul de întâlnită ca variabilă care măsoară calitatea raportării financiare (Tsipouridou & Spathis, 2014). Pentru cazul Greciei, Tsipouridou & Spathis (2014) nu identifică dovezi empirice care să stabilească vreo corelație între GCO și DA; în acest context, GCO este explicată cel mai bine de caracteristicile financiare ale firmelor implicate: performanțe slabe în exercițiul curent, pierdere în exercițiile precedente.

Pentru a stabili dacă un auditor ar fi trebuit să emită o opinie calificată (GCO), unele articole au folosit indicatori

specifici riscului de faliment (Lennox, 1999); astfel de indicatori au fost folosiți și pentru a măsura acuratețea rapoartelor de audit. Casterella *et al.* (2020) ne asigură că există numeroase studii privind diferențele între auditorii Big4 și cei non-Big4, în sensul că s-a dovedit că este mai probabilă emiterea unei GCO de către Big4, pentru firmele cu dificultăți financiare; de asemenea, literatura sugerează că investitorii au mai mare încredere în situațiile financiare auditate de Big4. Dimpotrivă, Hossain *et al.* (2020) nu găsesc diferențe între Big4 și non-Big4 în ce privește asocierea dintre tonul raportării și GCO. Lennox (1999) aplică un model de determinare a riscului de faliment și găsește că este mai ușor să se previzioneze acest risc pentru clienții auditorilor mari (Big4) decât pentru clienții auditorilor mici. Lennox (1999) găsește că auditorii de dimensiuni mari (Big4) sunt mai înclinați să exprime opinii care să conțină referințe la continuitatea activității (GCO), în cazul companiilor cu probleme financiare și să exprime opinii fără rezerve în cazul companiilor fără probleme. Același sens al relației este găsit și de Ruiz-Barbadillo *et al.* (2024). Pentru o serie de țări emergente, Viana Jr *et al.* (2022) constată că apartenența auditorului la Big4 atenuează înclinația firmelor în dificultate de a manipula rezultatele, comparativ cu firmele auditate de non-Big4.

Lennox (1999) folosește, pentru a identifica firmele cu dificultăți financiare, indicatorii propuși de Altman: fluxurile de trezorerie, mărimea firmei, îndatorarea și profitabilitatea. Gutierrez *et al.* (2020) compară capacitatea predictivă a GCO cu patru modele: unul bazat pe indicatori financiari și mărimea firmei, al doilea bazat pe date de piață, al treilea bazat pe informații despre client și estimări din surse externe și al patrulea bazat pe informații despre client și ratingul de credit. Carson *et al.* (2012) găsesc în literatură o serie mare indicatori care măsoară dificultățile financiare ale firmei: profituri mici sau pierderi, îndatorare mare, lichiditate scăzută, dimensiuni mici.

Gutierrez *et al.* (2020) afirmă că GCO ține cont de un set complex de variabile pe care modelele de predicție ale falimentului nu le pot lua în considerare, variabile care țin de informațiile private la care are acces auditorul, dar și de faptul că auditorul ține cont de variabile calitative care nu pot fi încorporate în modelele bazate pe indicatori financiari sau de piață.

În analiza determinanților și a consecințelor GCO, este important să ținem cont de contextul geografic, instituțional, economic, financiar și chiar politic în care funcționează firmele studiate. De exemplu, Syofyan & Vianti (2021) constată, pentru firme indoneziene cotate, că

îndatorarea (alături de perioada necesară pentru emiterea opiniei, schimbarea oportunistă a auditorului și mărirea firmei) nu influențează GCO. La fel, Zuhroh *et al.* (2023), pentru același context, stabilesc că îndatorarea are o influență nesemnificativă asupra GCO, în timp ce opinia modificată din anul precedent și procentul de creștere a firmei afectează GCO semnificativ și pozitiv. Cipriano *et al.* (2017) constată că auditorii firmelor americane apelează rar la emiterea de opinii modificate. În fapt, e bine să ținem cont de faptul că GCO reprezintă singura opinie modificată pe care o pot emite auditorii firmelor controlate de Securities and Exchange Commission (SEC) din USA (DeFond & Zhang, 2014). Această caracteristică a pieței financiare americane duce la limitarea puternică a posibilității de generalizare a rezultatelor (Garcia-Blandon & Argiles, 2015). Este motivul pentru care comparațiile internaționale în care este implicată și România ar face bine să se limiteze la GCO, lăsând deoparte celelalte justificări ale opiniilor modificate.

De asemenea, din literatura analizată de Foster & Shastri (2016) rezultă că GCO este puternic corelată cu structura financiară (îndatorare, capital de lucru scăzut) și că ar putea fi influențată de onorariile de audit ori de riscul de litigii. Acest din urmă aspect trebuie analizat având în vedere și mediul economic și juridic specific fiecărui context. În SUA, de exemplu, riscul de litigii este mare, în timp ce în Europa continentală acest risc devine mult mai limitat (Vanstraelen, 2002). Hossain *et al.* (2020) găsește că firmele care primesc GCO sunt de dimensiuni mai mici, au scoruri care indică o mai mare probabilitate de faliment, sunt mai volatile și există o mai mare probabilitate să aibă slăbiciuni semnificative ale controlului intern.

Zdolšek *et al.* (2022), după ce constată o pondere de 8% a opiniilor cu rezerve privind continuitatea activității pentru perioada 2005-2013, cu o tendință evidentă de creștere în timp, pentru la Slovenia – țară emergentă din Europa Centrală și de Est –, stabilește probabilitatea emiterii unei astfel de opinii, folosind o serie de 20 de variabile independente, dintre care 15 indicatori financiari, cărora le adaugă timpul necesar emiterii opiniei de audit, faptul că auditorul lucrează într-o perioadă foarte aglomerată, vârsta firmei, totalul activelor și existența pierderii în anul curent, fără date de piață.

Moalla (2017) găsește că lichiditatea și existența pierderilor în exercițiul curent și în cel precedent sunt asociate cu opinii cu rezerve, la fel ca îndatorarea. Totuși, în perioadele de criză financiară, Moalla (2017) identifică o scădere semnificativă a opiniilor cu rezerve.

Lungimea mandatului unui auditor sau rotația auditorilor pot influența opinia de audit. Garcia-Blandon & Argiles (2015) constată că, cu cât mandatul este mai lung cu atât devine mai puțin probabilă emiterea unei opinii modificate, dar justificată de alte motive decât continuitatea: dimpotrivă GCO nu este influențată de lungimea mandatului auditorului, ca urmare a riscurilor de litigii la care ar fi expus auditorul.

2.3. Dezvoltarea ipotezelor de cercetare

Pentru identificarea riscurilor de afectare a continuității activității companiilor, aplicarea de către auditor a referențialului specific ar putea să nu fie suficientă. Chiar dacă în standarde (ISA 570) este prezentată o listă a elementelor semnal al incertitudinii privind continuitatea activității companiilor, nu este stabilită și o ierarhie a acestora (Bava & di Trana, 2019).

Din cauza crizelor diverse – financiare, sanitare, politice, energetice, militare – auditorii financiari trebuie să fie mai atenți/prudenți în ceea ce privește emiterea opiniilor, mai ales atunci când se află în situația de a exprima o GCO (Beams & Yan, 2015). Geiger *et al.* (2014) constată că după criza din 2008, auditorii financiari din Big4 sau nonBig4 au devenit mai înclinați să exprime GCO pentru firmele cu dificultăți financiare. Dar, după o perioadă de creștere a acestui tip de opinii, s-a revenit la ponderile dinainte de criză (Read & Yezegel, 2018).

În situația în care managerii vând din acțiunile entității, aceștia ar putea pune presiune asupra auditorilor să nu exprime o opinie modificată din cauza problemelor de continuitate a activității (Chen *et al.*, 2013). Managerii sunt, mai degrabă, optimiști cu privire la continuitatea activității entității, chiar și în situații nefavorabile. Auditorii, în schimb, trebuie să dea dovadă de prudență și să nu ia neapărat în calcul estimările managerilor (Feng & Li, 2014; Kim M., 2021). Totuși, au fost și situații în care optimismul managerilor s-a transmis auditorilor, astfel că s-au identificat cazuri în care firme care nu au primit GCO anterior au intrat în faliment în perioada următoare – chiar mai mult de jumătate (Mareque *et al.*, 2017).

Deși prestarea serviciilor de non-audit poate afecta uneori independența auditorilor, se presupune că, în asemenea cazuri, auditorii cunosc mai bine entitățile client, iar opiniile emise vor fi mai bine fundamentate și, implicit, și exprimarea sau nu a GCO (Geiger *et al.*, 2022; DeSimone *et al.*, 2015).

În **Tabelul nr. 1** se regăsesc factorii de influență ai GCO, cauzalitățile generate și sursa studiilor. Acestea prezintă

interes pentru studiul nostru în fundamentarea ipotezei de cercetare.

Tabelul nr. 1. Factorii de influență ai GCO, sursa și implicațiile de apariție sau non-apariție		
Factori de influență	Sursa	Implicații
Femeile auditor și firme cu dificultăți financiare	(Hardies <i>et al.</i> , 2016)	GCO(+)
Auditori Big4	(Lennox, 1999; Geiger <i>et al.</i> , 2014; Casterella <i>et al.</i> , 2020; Ruiz-Barbadillo <i>et al.</i> , 2024)	
Dificultăți financiare	(Barbadillo <i>et al.</i> , 2004; Aguilar <i>et al.</i> , 2018; Guo <i>et al.</i> , 2020)	
Structura financiară: Îndatorare ridicată	(Averio, 2021; Foster & Shastri, 2016; Bava & di Trana, 2019)	GCO (+)
Lichiditate scăzută	(Moalla, 2017; Bava & di Trana, 2019)	GCO (+)
Rentabilitate crescută	(Averio, 2021)	GCO (-)
Real Earnings Management (REM)	(Chan <i>et al.</i> , 2021; Xu <i>et al.</i> , 2018)	GCO (+)
Presiuni ale managementului	(Chen <i>et al.</i> , 2013)	GCO (-)
Nerespectarea prezumției de continuitate a activității la întocmirea situațiilor financiare anuale	(Robu <i>et al.</i> , 2012)	GCO (+)
Dependența unei firme în dificultate de unul sau mai mulți clienți majori	(Dhaliwal <i>et al.</i> , 2020)	GCO (+)
Opinia modificată din anul precedent	(Zuhroh <i>et al.</i> , 2023)	GCO (+)
Slăbiciuni ale controlului intern	(Hossain <i>et al.</i> , 2020)	GCO (+)

Notă: GCO (+) reprezintă emiterea opiniei modificate privind continuitatea activității; GCO (-) reprezintă neemiterea opiniei modificate privind continuitatea activității

Sursa: prelucrări proprii după literatura de specialitate studiată

Având în vedere aspectele deja enunțate în literatura de specialitate privind problematica studiată, în prezenta lucrare se propune spre testare și validare următoarea ipoteză de cercetare:

Ipoteza de cercetare: În contextul aplicării IFRS, gradul de îndatorare, performanța în activitatea de exploatare, precum și cea financiară, dar și operațiunile de management al rezultatului au o influență semnificativă asupra apariției în timp a riscului de necontinuitate a activității, la nivelul firmelor românești cotate la BVB.

3. Metodologia cercetării

Pornind de la ipoteza de cercetare propusă pentru testare și validare, obiectivul studiului, menționat și anterior, are în vedere estimarea probabilității de apariție în timp a situației în care entitatea nu-și mai poate continua activitatea pe baza observațiilor auditorului prezentate în raportul de audit, sub influența factorilor determinanți

privind poziția și performanța financiară, dar și a celor privind managementul rezultatului. Pentru a testa și valida ipoteza enunțată, variabilele identificate în literatură și folosite în acest studiu sunt atât cantitative, cât și calitative și sunt supuse prelucrărilor statistice apelând la modelele de supraviețuire (Robu *et al.*, 2012). Mai exact, demersul statistic urmat pentru testarea și validarea ipotezei de cercetare este aplicat asupra unui eșantion reprezentativ din populația studiată, cu ajutorul unor metode statistice avansate de analiză a datelor (Robu *et al.*, 2012; Robu, 2021).

3.1. Populația studiată și eșantionul analizat

Populația studiată este reprezentată de firmele cotate la Bursa de Valori București (BVB) pe *Piața Reglementată*, care intră și sub incidența Legii nr. 162/2017, fiind supuse auditului statutar. Din totalul firmelor cotate BVB în perioada 2012-2023 au fost eliminate instituțiile financiare bancare și nebancare, precum și societățile de asigurare-reasigurare, astfel că eșantionul repartizat pe ani cuprinde un număr total de 875 observații, după cum se poate

observa din **Tabelul nr. 2**. Eșantionul nu este balansat, unele firme fiind incluse în analiză pe tot parcursul celor 12 ani, altele doar pe o perioadă mai scurtă. Perioada analizată este 2012-2023, anul de început (2012) fiind justificat de faptul că este primul an de aplicare obligatorie a IFRS în situațiile financiare individuale.

În continuare, sunt descrise variabilele identificate în literatura de specialitate și utilizate în studiu, precum și modelele analizate.

3.2. Descrierea variabilelor, sursa datelor și modelul econometric analizat

Pentru firmele incluse în eșantion, s-a procedat la culegerea datelor din situațiile financiare anuale și din rapoartele de audit publicate, iar analiza acestora s-a realizat cu ajutorul softului statistic SPSS 25.0. Variabilele sunt descrise în **Tabelul nr. 3**, fiind prezentate categoriile și explicațiile aferente.

Tabelul nr. 2. Număr de observații analizate – Descrierea eșantionului

An	Număr observații
2023	71
2022	71
2021	69
2020	69
2019	70
2018	72
2017	74
2016	75
2015	75
2014	75
2013	77
2012	77
Total	875

Sursa: prelucrări proprii

Tabelul nr. 3. Descrierea variabilelor utilizate în modelele econometrice propuse

Variabilă	Categorii	Explicații/Descriere
Categoriza de auditor	B4 = 1	Big 4
	NB4i = 2	Non Big 4 afiliat internațional
	NB4L = 3	Non Big 4 local
Tipul opiniei de audit	OP.M = 0	Opinie modificată (Opinie cu rezerve, Opinie contrară, Imposibilitatea exprimării unei opinii)
	OP.N = 1	Opinie nemodificată
Trimiteri la continuitate în opiniile modificate (GCO)	Da = 1	Apariție
	Nu = 0	Non-apariție
Trimiteri la continuitate în paragraful de evidențiere a unor aspect (GC-EMP)	Da = 1	Apariție
	Nu = 0	Non-apariție
Trimiteri la continuitate în KAM (GC-KAM)	Da = 1	Apariție
	Nu = 0	Non-apariție
ROA	-	Rata rentabilității economice (Rezultat din exploatare/Active totale · 100)
ROE	-	Rata rentabilității financiare (Rezultat net/Capitaluri proprii · 100)
FL	-	Levier financiar (Datorii totale/Capitaluri proprii)
RLI	-	Rata lichidității imediate (Active de trezorerie/Datorii curente)
Abs(DAC) (valoarea absolută a angajamentelor discreționare)	-	Pentru calculul Abs(DAC) s-a utilizat metodologia de lucru propusă în Grosu <i>et al.</i> (2022), scalate cu rezultatul din exploatare.

Sursa: proiecție proprie

Din **Tabelul nr. 3** se poate observa că unele variabile sunt categoricale, iar altele sunt numerice de tip scală, fiind vorba fie despre indicatori financiari, fie despre denaturări

contabile (angajamente discreționare). În **Tabelele nr. 4 și 5** este prezentată o sinteză a situației variabilelor nominale pe ani.

Tabelul nr. 4. Categoria de auditor și tipul opiniei					
An	Categorie auditor			Tip opinie	
	B4	NB4i	NB4L	OP.M	OP.N
0	1	2	3	4	5
2023	25	16	30	6	65
2022	22	20	29	8	63
2021	21	20	28	12	57
2020	19	19	31	14	55
2019	19	18	33	17	53
2018	21	16	35	13	59
2017	24	12	38	17	57
2016	24	14	37	15	60
2015	27	9	39	19	56
2014	26	12	37	20	55
2013	27	11	39	22	55
2012	27	11	39	27	50
Total	282	178	415	190	685

Sursa: proiecție proprie

Din **Tabelul nr. 4** se observă că, din cele 875 de observații, 282 de rapoarte de audit sunt semnate de auditori aparținând Big4, iar 593 de semnături ai raportului de audit nu fac parte din Big4. Totuși, 178 de rapoarte de audit sunt semnate de auditori financiari Non-Big4, dar afiliați internațional. De asemenea, se poate observa că din totalul opiniilor exprimate, 685 sunt opinii nemodificate,

iar 190 de opinii sunt modificate (opinii cu rezerve, opinii contrare sau imposibilitatea exprimării unei opinii).

Trimiterile la probleme de continuitate, fie în cadrul opiniilor modificate, fie în paragraful de evidențiere a unor aspecte, fie în paragraful de aspecte cheie de audit se regăsesc în 207 cazuri, după cum arată datele din

Tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5. Justificări privind continuitatea în opiniile modificate, invocarea continuității activității în paragraful de evidențiere a unor aspecte și în paragraful de aspecte cheie de audit						
An	Trimiteri la continuitate în opiniile modificate		Trimiteri la continuitate în paragraful de evidențiere a unor aspecte		Trimiteri la continuitate în KAM	
	GCO (n)	GCO (%)	GC-EMP (n)	GC-EMP (%)	GC-KAM (n)	GC-KAM (%)
(0)	(1)	(2)=(1)/(1) (din tabel 2) (%)	(3)	(4)=(3)/(1)(din tabel 2) (%)	(5)	(6)=(5)/(1)(din tabel 2) (%)
2023	2	2,82	6	8,45	4	5,63
2022	2	2,82	8	11,27	3	4,23
2021	4	5,80	7	10,14	5	7,25
2020	7	10,14	9	13,04	8	11,59

2019	7	10,00	6	8,57	7	10,00
2018	4	5,56	10	13,89	9	12,50
2017	5	6,76	7	9,46	12	16,22
2016	7	9,33	4	5,33	10	13,33
2015	5	6,67	7	9,33	0	0,00
2014	3	4,00	9	12,00	0	0,00
2013	6	7,79	10	12,99	0	0,00
2012	4	5,19	10	12,99	0	0,00
Total	56	6,40	93	10,63	58	6,63

Sursa: proiecție proprie

Din totalul celor 207 cazuri, 56 opinii modificate conțin trimiteri la continuitate (6,4% din totalul observațiilor), în 93 de rapoarte de audit se face trimitere la continuitate în paragraful de evidențiere a unor aspect (10,63% din totalul observațiilor), iar în 58 de cazuri auditorul face

trimitere la continuitate în cadrul aspectelor cheie de audit – KAM (6,63% din totalul observațiilor).

Pentru testarea și validarea ipotezei de cercetare propuse, în studiu se va utiliza următorul model de regresie Cox, pe baza analizei de supraviețuire (Robu *et al.*, 2012):

$$h(t) = [h_0(t)] \cdot e^{\beta_0 + \beta_1 FL + \beta_2 ROE + \beta_3 ROA + \beta_4 RLI + \beta_5 DAC} \quad (1)$$

sau sub formă logaritmată:

$$\ln h(t) = \ln h_0(t) + \beta_0 + \beta_1 FL + \beta_2 ROE + \beta_3 ROA + \beta_4 RLI + \beta_5 DAC \quad (2)$$

unde,

$h_0(t)$ reprezintă rata hazardului de referință, atunci când valoarea tuturor variabilelor predictor este egală cu 0;

$\beta_{0, \dots, 5}$ reprezintă parametrii modelului de regresie, prin care se măsoară influența variabilelor predictor asupra probabilității de apariție a riscului de ne-continuitate. În studiu, prin risc de ne-continuitate se înțelege faptul că la un moment dat (în perioada analizată), o firmă poate cunoaște acest eveniment atunci când auditorul financiar formulează o serie de observații privind continuitatea în cadrul raportului de audit.

Pentru estimarea și testarea influenței factorilor asupra probabilității de continuare a activității, în studiu se propune modelul Cox, aferent ecuațiilor (1) și (2). Acest model permite analiza datelor de durată, asemănător modelelor de regresie, însă cu ajutorul acestuia se estimează rata hazardului, $h(t)$, adică probabilitatea de a cunoaște evenimentul studiat în funcție de o combinație liniară de factori explicativi (Robu *et al.*, 2012).

4. Rezultate și discuții

Perioada analizată în acest studiu începe în anul 2012, anul de aplicare a IFRS în situațiile financiare individuale și, deci, nu cuprinde criza începută în anul 2008, ale cărei efecte au generat – previzibil – o creștere a referințelor la continuitatea activității în rapoartele de audit, ca urmare a prudenței manifestate de auditori (Geiger *et al.*, 2014; Tsipouridou & Spathis, 2014; Beams & Yan, 2015; Mareque *et al.*, 2017; Read & Yezegel, 2018). Această caracteristică a studiului nostru face ca opiniile auditorilor să nu fie influențate în mod decisiv de efectele imediate ale crizei, decât în măsura în care prudența de care au dat dovadă în perioada crizei s-a menținut pe termen lung. Putem deci să punem dificultățile privind continuitatea activității raportate de auditori în perioada 2012-2023 pe seama altor factori decât criza globală. Totuși, avem o criză – cea sanitară generată de covid-19 – și este interesant de izolat, în măsura posibilităților, efectul acestuia asupra opiniilor și comentariilor auditorilor, precum și asupra listei KAM inclusă în raportul de audit.

În eșantionul analizat de studiul nostru (875 de observații), din 190 de opinii modificate, doar 56 (29,5%) fac trimitere la continuitatea activității. Acest procent ar putea fi comparat cu datele aferente pieței americane, preluate și raportate de Foster & Shastri (2016), conform cărora, pentru cele între 15.000 și 19.000 firme publice, GCO a apărut între 14% și 20%; trebuie remarcat că ponderea GCO este mult mai mare în cazul firmelor mici și scade semnificativ pe măsură ce dimensiunea firmei crește. Carson *et al.* (2012) raportează ponderi cu aceeași tendință, pentru firme americane, în perioada 2000-2010: de la 36,70% pentru firmele mici, până la 0,33% pentru firme cu capitalizări bursiere de peste 500 mil. USD,

pentru o medie de 15,91%. Ruiz-Barbadillo *et al.* (2004), pe un eșantion de firme spaniole, constată și ei că, cu cât clientul este mai mare cu atât este mai puțin probabil să primească GCO, chiar dacă circumstanțele obiective ar justifica o astfel de opinie.

Pentru firmele americane care au primit GCO, rata de supraviețuire este, pentru perioada 2000-2010, de 98,31% (Carson *et al.*, 2012), în timp ce, dintre firmele care au dat faliment, 60,10% au primit GCO în anul precedent.

Statisticile descriptive privind indicatorii financiari analizați ca variabile predictor de interes sunt prezentate în **Tabelul nr. 6.**

Tabelul nr. 6. Statistici descriptive privind indicatorii financiari analizați											
Variabilă		FL		ROA		ROE		RLI		DAC	
An	N	Medie	Dev.std.	Medie	Dev.std.	Medie	Dev.std.	Medie	Dev.std.	Medie	Dev.std.
2012	77	0,1760	5,5255	0,0115	0,1034	0,2029	0,8747	1,1974	4,4387	-2,2913	13,1207
2013	75	0,2496	3,5842	0,0002	0,1195	0,0983	0,4302	0,9742	3,5786	0,1543	0,3293
2014	75	0,4140	3,3742	0,0257	0,1028	0,0573	0,3265	1,3509	3,9090	0,2147	0,4121
2015	75	2,4461	16,1099	0,0668	0,4113	-0,2467	1,7392	1,2851	3,5806	0,1738	1,6517
2016	75	-0,5724	7,0892	0,0147	0,1661	0,1848	1,2990	1,2416	3,1343	0,2550	0,2519
2017	73	-0,3678	4,2648	0,0480	0,2639	-0,0753	2,0857	1,0046	2,1056	0,2374	0,3597
2018	70	-0,9410	6,1230	0,0250	0,1818	0,9816	6,4398	1,0348	2,1548	0,2957	0,2464
2019	72	0,1622	2,4461	0,0413	0,1225	0,0753	0,1978	1,0719	2,3527	0,2850	0,1955
2020	69	1,2704	8,7874	0,0303	0,1110	0,0346	0,2533	1,3172	2,7583	0,1426	0,3339
2021	69	-6,5647	59,2438	0,0552	0,1723	0,5772	4,1893	1,0446	2,0960	0,2694	0,6606
2022	70	-0,0265	4,5034	0,0850	0,3507	0,1107	0,3842	1,2031	2,6502	0,3327	0,5400
2023	69	0,5011	1,8561	0,0509	0,1404	0,0839	0,2052	0,9267	1,4999	0,0914	0,9102
Total	875	-0,2410	17,9201	0,0374	0,2114	0,1706	2,3882	1,1384	2,9863	0,0000	4,0000

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Datele din **Tabelul nr. 6** arată că levierul financiar (FL) înregistrează o valoare medie de -0,2410 la nivelul eșantionului analizat pentru perioada 2012-2023, ceea ce indică existența unor capitaluri proprii negative, ca urmare a pierderilor reportate înregistrate. Valori ridicate ale îndatorării au fost înregistrate în exercițiile financiare 2015 și 2020, cu valori supraunitare ale FL, ceea ce indică finanțarea firmelor analizate preponderent pe seama resurselor străine și mai puțin pe seama resurselor proprii. De asemenea, o valoare ridicată, dar negativă a FL a fost înregistrată în exercițiul financiar 2021, ceea ce indică valori foarte mari ale pierderilor reportate în raport cu datoriile în această perioadă, justificate probabil de criza covid.

În ceea ce privește rata rentabilității economice (ROA), la nivelul eșantionului analizat se poate observa că o firmă înregistrează în medie valori ale ROA de 0,0374, ceea ce presupune că la 100 unități monetare active utilizate în activitatea de exploatare, acestea vor genera 3,74 unități monetare sub formă de beneficii economice viitoare.

Pentru rata rentabilității financiare (ROE) observăm că, la nivelul eșantionului analizat, o firmă cotate BVB înregistrează în medie valori ale ROE de 0,1706. Acest fapt presupune că, la 100 unități monetare capitaluri puse la dispoziție de către acționari, aceștia vor fi remunerați pe bază de dividende (ca parte din rezultatul net) cu 17,06 unități monetare. Valori negative medii ale acestui

indicator, pentru exercițiile financiare din 2015 și 2017, reflectă înregistrarea, în medie, a unor pierderi nete.

Rata lichidității imediate (*RLI* – Active de trezorerie/Datorii curente) înregistrează o medie de 1,1384 la nivelul eșantionului analizat, ceea ce indică existența capacității firmei de a rambursa în mod instantaneu datoriile scadente imediat. Se poate observa că, în fiecare perioadă analizată, rata capacității de plată imediate este mai mare de 0,3, aceasta fiind considerată corespunzătoare.

Pentru indicatorul care măsoară nivelul angajamentelor discreționare, în valoare absolută, în raport cu rezultatul din exploatare - *Abs(DAC)*, la nivelul eșantionului analizat,

se poate observa că, în medie, o firmă cotate BVB înregistrează valori ale acestui indicator de 0,0000.

Această valoare indică o lipsă a angajamentelor discreționare în raport cu valoarea rezultatului din exploatare. Totuși, la o analiză pe ani a angajamentelor discreționare, în valoare absolută, în raport cu rezultatul din exploatare, se poate observa că cele mai mari valori se înregistrează în exercițiile financiare 2016, 2018, 2019, 2021 și 2022, când valoarea angajamentelor discreționare reprezintă peste 25% din rezultatul din exploatare.

Statisticile descriptive privind indicatorii financiari analizați pe categorii de auditori pot fi observate în **Tabelul nr. 7**.

Tabelul nr. 7. Statistici descriptive privind indicatorii financiari analizați, pe categorii de auditori				
Variabilă	Categorie Auditor	N	Medie	Dev.std.
FL	B4	282	0,4302	2,2474
	NB4 internațional	178	-0,0581	7,3383
	NB4 local	415	-0,7756	25,5124
	Total	875	-0,2410	17,9201
ROA	B4	282	0,0589	0,1864
	NB4 internațional	178	0,0361	0,2303
	NB4 local	415	0,0233	0,2181
	Total	875	0,0374	0,2114
ROE	B4	282	0,0795	0,4096
	NB4 internațional	178	0,0351	1,4300
	NB4 local	415	0,2906	3,3204
	Total	875	0,1706	2,3882
RLI	B4	282	1,3277	2,9612
	NB4 internațional	178	1,9457	4,3634
	NB4 local	415	0,6634	2,0505
	Total	875	1,1384	2,9863
DAC	B4	282	-0,0704	3,1566
	NB4 internațional	178	0,2054	0,6002
	NB4 local	415	-0,0411	5,1840
	Total	875	0,0000	4,0000

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Din **Tabelul nr. 7** se poate deduce că firmele auditate de Big4 se caracterizează, în general, prin: capitaluri proprii pozitive, fiind apreciate favorabil din punct de vedere al gradului de îndatorare (valoare subunitară în medie a FL); la 100 unități monetare active utilizate în activitatea de exploatare, acestea vor genera 5,89 unități monetare sub formă de beneficii economice viitoare; la 100 unități monetare capitaluri puse la dispoziție de către acționari,

aceștia vor fi remunerați pe bază de dividende (ca parte din rezultatul net) cu 7,95 unități monetare; au capacitatea de a rambursa în mod instantaneu datoriile scadente imediat, iar valoarea angajamentelor discreționare reprezintă doar 7% din pierderea din exploatare.

În **Tabelul nr. 8** este prezentată distribuția eșantionului analizat, luând în calcul tipul auditorului și fenomenul de supraviețuire.

Tabelul nr. 8. Distribuția eșantionului analizat în funcție de tipul auditorului și de apariția evenimentului studiat

Categorie	Tip auditor	Firme unice cu evenimente raportate (probleme în continuitatea activității)	Firme unice care nu au cunoscut evenimentul (au supraviețuit)	Procentaj de supraviețuire (%)
1	B4	5	27	84,40%
2	NB4 internațional	7	16	69,60%
3	NB4 local	12	23	65,70%
Total		24	66	73,30%

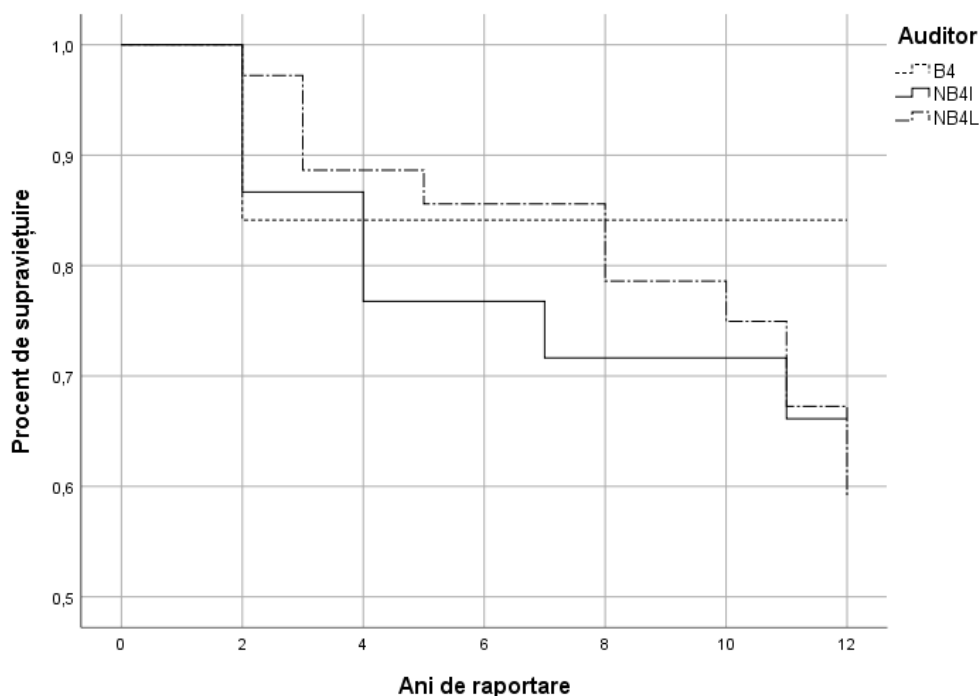
Sursa: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Din datele prezentate în **Tabelul nr. 8** vedem că cele mai multe firme care au primit observații privind continuitatea activității au fost auditate de către auditori aparținând grupului NB4 local (firme de audit locale), atât ca număr de cazuri (12 firme unice), dar și ca procent ($100\% - 65,70\% = 34,30\%$). Acestea au fost urmate de firmele auditate de către auditori care aparțin grupului NB4 internațional (firme de audit străine), respectiv 7 firme unice și o proporție de $30,40\%$ ($100\% - 69,60\%$). De asemenea, cele mai puține cazuri privind continuitatea

activității au fost semnalate la nivelul firmelor auditate de către auditori aparținând grupului B4 (*Big 4*), respective 5 cazuri unice și un procent de $15,60\%$ ($100\% - 84,40\%$). Explicația poate veni din aceea că Big4 auditează firme de dimensiuni mari, în general, *too big to fail*.

Distribuția valorilor funcțiilor de supraviețuire, $h(t)$, pe tipuri de auditor, este prezentată în **Figura nr. 1**, pe parcursul celor 12 ani de raportare în cadrul BVB, în perioada 2012-2023.

Figura nr. 1. Funcția de supraviețuire a firmelor incluse în eșantionul analizat la evenimentul studiat (observații privind continuitatea activității)



Sursa: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Diagrama din **Figura nr. 1** ne arată funcțiile de supraviețuire aferente firmelor incluse în eșantionul analizat, cu privire la cunoașterea evenimentului (observațiile privind continuitatea activității din raportul de audit), intervalul de

timp la care acest eveniment a fost semnalat de către auditori, precum și procentul de supraviețuire acestui eveniment (adică câte firme unice au rămas în analiză după semnalarea problemelor privind continuitatea activității).

Tabelul nr. 9. Distribuția eșantionului de firme analizate în funcție de tipul auditorului și pe ani de raportare, în care au cunoscut evenimentul studiat și au supraviețuit

Tip auditor	Număr de ani de raportare	Număr de firme introduse în analiză	Număr de firme eliminate din eșantion	Număr de firme care au cunoscut evenimentul	Ponderea firmelor care au cunoscut evenimentul	Ponderea firmelor care au supraviețuit evenimentului	Ponderea cumulată de supraviețuire
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5) = (2)/4	(6)=1-(5)	(7)
Auditor B4	0	32	0	0	0,00	1,00	1,00
	1	32	1	5	0,16	0,84	0,84
	2	26	1	0	0,00	1,00	0,84
	3	25	4	0	0,00	1,00	0,84
	4	21	1	0	0,00	1,00	0,84
	5	20	1	0	0,00	1,00	0,84
	6	19	0	0	0,00	1,00	0,84
	7	19	1	0	0,00	1,00	0,84
	8	18	1	0	0,00	1,00	0,84
	9	17	2	0	0,00	1,00	0,84
	10	15	0	0	0,00	1,00	0,84
	11	15	0	0	0,00	1,00	0,84
	12	15	15	0	0,00	1,00	0,84
NB4I	0	23	0	0	0,00	1,00	1,00
	1	23	1	3	0,13	0,87	0,87
	2	19	1	0	0,00	1,00	0,87
	3	18	1	2	0,11	0,89	0,77
	4	15	0	0	0,00	1,00	0,77
	5	15	0	0	0,00	1,00	0,77
	6	15	0	1	0,07	0,93	0,72
	7	14	0	0	0,00	1,00	0,72
	8	14	1	0	0,00	1,00	0,72
	9	13	0	0	0,00	1,00	0,72
	10	13	0	1	0,08	0,92	0,66
	11	12	0	0	0,00	1,00	0,66
	12	12	12	0	0,00	1,00	0,66
NBFL	0	36	0	0	0,00	1,00	1,00
	1	36	0	1	0,03	0,97	0,97
	2	35	2	3	0,09	0,91	0,89
	3	30	1	0	0,00	1,00	0,89
	4	29	0	1	0,03	0,97	0,86
	5	28	1	0	0,00	1,00	0,86
	6	27	2	0	0,00	1,00	0,86
	7	25	1	2	0,08	0,92	0,79
	8	22	0	0	0,00	1,00	0,79
	9	22	1	1	0,05	0,95	0,75
	10	20	1	2	0,10	0,90	0,67
	11	17	1	2	0,12	0,88	0,59
	12	14	14	0	0,00	1,00	0,59

Sursa: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Pentru toate firmele analizate, problemele privind continuitatea au fost semnalate după doi ani de raportare. În același timp, firmele auditate de către auditori din grupul *Non Big 4 local* (NB4L) prezintă un procent de supraviețuire (adică un număr de firme care nu au cunoscut în timp evenimentul analizat, raportat la numărul de firme analizate), mult mai mare față de firmele auditate de către auditori din Big 4 (B4) și Non Big 4 internațional (NB4I).

Pentru firmele analizate incluse în eșantion, în **Tabelul nr. 9** sunt prezentate informațiile privind riscul de apariție a evenimentului (probleme în raportarea financiară aferentă continuității activității), procentul de supraviețuire, raportat în timp la numărul de firme, în funcție de apartenența auditorului la grupul de firme B4, NB4I sau NB4L.

Conform datelor prezentate în **Tabelul nr. 9**, firmele cotate BVB auditate de către auditori din Big 4 au înregistrat încă după primul an de raportare cele mai multe probleme privind continuitatea activității (16%, din coloana 5). Ulterior, pe parcursul celor 12 ani de raportare, firmele auditate de către auditori din NB4I și NB4L au prezentat cele mai multe aspecte semnalate de către auditori privind continuitatea activității, înregistrând procente de supraviețuire de 66%, respectiv 59%. Numărul de firme eliminate din eșantion pe parcursul celor 12 ani de raportare face referire la firmele care nu au mai raportat informații financiare până la cunoașterea evenimentului sau finalizarea studiului.

Pentru testarea influenței factorilor determinanți asupra probabilității de apariție în timp a observațiilor auditorilor

cu privire la continuitatea activității, în studiu se va utiliza modelul de regresie Cox din ecuația (2). Coeficienții de corelație dintre aceste variabile sunt prezentați în **Tabelul nr. 10**.

Tabelul nr. 10. Coeficienții de corelație dintre variabilele predictor incluse în analiză

	FL	ROE	ROA	RLI
ROE	0,588			
ROA	0,022	0,646		
RLI	-0,158	-0,275	-0,303	
DAC	-0,097	-0,143	-0,140	0,528

Sursa: prelucrări proprii în SPSS 25.0

Pe baza valorilor coeficienților de corelație estimați, se poate concluziona existența unor legături semnificative sub forma unor cauzalități în ceea ce privește influența gradului de îndatorare (FL) dar și a ratei rentabilității economice (ROA) asupra ratei rentabilității financiare (ROE), ca indicator semnal al unor probleme privind continuitatea activității firmei. În același timp, legătura dintre DAC și rata lichidității imediate (RLI) indică existența, la nivelul firmelor cotate care înregistrează lichidități mari, a angajamentelor discreționare ridicate, adică a unor posibile operațiuni de management al rezultatului, cu impact direct asupra continuității activității.

Estimațiile parametrilor modelului de regresie aferent ecuației (2) sunt prezentate în **Tabelul nr. 11**.

Tabelul nr. 11. Estimațiile parametrilor modelelor de regresie aferente ecuației (2)

Variabile	B	SE	Wald	df	Sig.	Exp(B)
FL	-0,034	0,035	0,931	1	0,335	0,967
ROE	-0,030	0,043	0,484	1	0,487	0,970
ROA	-1,797	1,643	1,196	1	0,274	0,181
RLI	-0,835	0,537	2,415	1	0,120**	0,452
DAC	-0,126	0,055	5,386	1	0,020*	0,882

* valori semnificative pentru un risc de 15%; ** valori semnificative pentru un risc de 5%

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 25.0

În **Tabelul nr. 11** vedem că influențele cele mai semnificative asupra probabilității de apariție în timp a problemelor privind continuitatea activității, semnalate în rapoartele de audit, sunt determinate de DAC și RLI. Astfel, la nivelul firmei, existența angajamentelor

discreționare (sub forma decalajelor dintre contabilitatea de trezorerie și cea de angajamente) indică prezența unor posibile operațiuni de management al rezultatului, cu impact direct atât asupra lichidității firmei, dar mai ales asupra probabilității de a-și mai putea continua activitatea

Într-un orizont de timp previzibil. În acest sens, reducerea angajamentelor discreționare va conduce la creșterea în timp a probabilității ca o firmă să își continue activitatea, auditorul oferind o opinie nemodificată privind respectarea aplicării acestui principiu în conformitate cu IFRS. De asemenea, rezultatele obținute la nivelul firmelor cotate BVB sunt pe aceeași linie cu rezultate obținute și din alte studii (Moalla, 2017; Bava & di Trana, 2019; Chan *et al.*, 2021; Xu *et al.*, 2018), prin care s-a testat influența factorilor determinanți asupra probabilității de apariție în timp (de la prima aplicare a IFRS) a observațiilor auditorului privind problemele de continuitate ale activității menționate în raportul de audit.

5. Concluzii

Analizând situația firmelor românești nefinanciare cotate pe piața reglementată a BVB, în perioada aplicării IFRS în contabilitățile lor individuale (2012-2023), ne-am propus să estimăm probabilitatea de apariție a lipsei de continuitate a activității, pe baza observațiilor găsite în rapoartele de audit și care fac trimitere la acest element. Ne-am oprit atât asupra opiniilor modificate cu referință la (non)continuitate, cât și la ceea ce auditorii au inclus în paragrafele de menționare a unor aspecte ori în partea de aspecte cheie de audit (acestea din urmă, doar începând cu 2016). Din literatură, am considerat că cel mai potrivit ar fi să formulăm ipoteza potrivit căreia riscul de non-continuitate a activității pentru firmele românești nefinanciare cotate pe piața reglementată a BVB (unde se aplică IFRS) este influențat semnificativ de performanțele de exploatare și de cele financiare, dar și de aplicarea de tehnici de management al rezultatelor. Variabilele folosite au fost prelucrate prin aplicarea analizei de supraviețuire, bazată pe modelele de regresie Cox.

Rezultatele analizelor noastre ne arată că problemele privind continuitatea au fost semnalate, în general, după doi ani de raportare a unei astfel de probleme prin raportul de audit. În același timp, firmele auditate de către auditori din grupul Non Big 4 local (NB4L) prezintă un procent de supraviețuire (adică un număr de firme care nu au cunoscut în timp evenimentul analizat, raportat la numărul de firme analizate) mult mai mare față de firmele auditate de către auditori din Big 4 (B4) și Non Big 4 internațional (NB4I).

Am identificat existența unor cauzalități semnificative în ceea ce privește influența gradului de îndatorare (FL), dar și a ratei rentabilității economice (ROA) asupra ratei

rentabilității financiare (ROE), ca indicator semnal al unor probleme privind continuitatea activității firmei. În același timp, legătura dintre angajamentele discreționare (DAC) și rata lichidității imediate (RLI) indică existența la nivelul firmelor cotate care înregistrează lichidități mari a unor angajamente discreționare ridicate, adică a unor posibile operațiuni de management al rezultatului, cu impact direct asupra continuității activității. Reducerea în timp a angajamentelor discreționare conduce la creșterea probabilității ca o firmă să își continue activitatea, auditorul oferind o opinie nemodificată privind respectarea aplicării acestui principiu în conformitate cu IFRS.

Limitele studiului apar îndeosebi din dimensiunea limitată a eșantionului analizat, precum și din lipsa unei verificări a robusteții datelor, prin aplicarea de modele alternative de verificare a probabilității de supraviețuire a firmelor. În cercetări viitoare ar putea fi interesant de studiat și reacția pieței la GCO (după modelul Myers *et al.*, 2018) sau la prezența mențiunilor despre continuitate în paragraful prin care se evidențiază unele aspecte ori în KAM. De asemenea, este util de văzut măsura în care emiterea unei GCO de către auditorul firmelor românești duce la schimbarea acestuia în exercițiul/exercițiile următoare (Lennox, 2000), în condițiile în care auditorii pot considera că emiterea unei GCO creează riscul de a fi înlocuiți de clienții nemulțumiți și care consideră că această GCO este nejustificată (Svanberg & Öhman, 2014). Piața românească a auditului nu a avut de trecut prin momente de cotitură, precum aplicarea în SUA a SOX (DeFond & Lennox, 2011); totuși, este interesant de văzut în ce măsură se modifică înclinația firmelor de audit de a emite opinii modificate (cu sau fără GCO) în urma unor evenimente precum crizele financiare ori cele sanitare. Populația analizată poate fi extinsă la celelalte firme cotate la BVB (pe piața alternativă AeRo) și, chiar, dacă se pot obține informații, la alte firme auditate, adică firmele deținute de stat, de exemplu, sau cele private care depășesc pragurile stabilite de reglementări în privința auditului financiar. Hardies *et al.* (2018), de exemplu, obțin rezultate interesante analizând astfel de firme private (belgiene).

În măsura în care informațiile ar fi disponibile, este util să analizăm legătura dintre GCO și rezultatele verificării firmelor de audit de către organismul specific (ASPAAS, CAFR), după modelul propus de Song & Ye (2014), pentru firmele de audit ne-americane care emit opinii pentru firme americane și care au fost verificate de PCAOB. Literatura sugerează și efecte ale deținerii și

tranzacționării de acțiuni de către membrii conducerii firmei asupra opiniei exprimate de auditor în legătură cu continuitatea (Chen *et al.*, 2013). O altă direcție de cercetare care să implice GCO este analiza tonului

discursului din rapoartele anuale ale firmelor românești, în ideea de a testa modul în care acest ton este corelat cu riscul de GCO, după modelul propus de Hossain *et al.*, (2020)..

Referințe bibliografice

1. Ali, M. N., Almagtome, A. H., & Hameedi, K. S. (2019), Impact of accounting earnings quality on the going-concern in the Iraqi tourism firms, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 8(5), 1-12
2. Alqam, M. A., Owais, W. O., Ali, H. Yve Hamshari, Y. M. (2022), Earnings quality determinants in the Jordanian service sector (The financial crisis during Corona crisis), *Cogent Business & Management*, Taylor & Francis Journals, 9(1), 1-14
3. Altman, E. (1986), Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy, in Johnson. R. (ed.). *Issues and reading in managerial finance*, New York; Dryden Press.
4. Averio, T. (2021), The analysis of influencing factors on the going concern audit opinion – a study in manufacturing firms in Indonesia, *Asian Journal of Accounting Research*, vol. 6, no. 2, pp. 152-164
5. Bava, F., di Trana, M. G. (2019), ISA 570: Italian Auditors' and Academics' Perceptions of the Going Concern Opinion, *Australian Accounting Review*, vol. 29, no. 1, pp. 112-123
6. Beams, J., Yan, Y. C. (2015), The effect of financial crisis on auditor conservatism: US evidence, *Accounting Research Journal*, vol. 28, no. 2, pp. 160-171
7. Berglund, N. R., Herrmann, D. R., Lawson, B. L. (2018), Managerial Ability and the Accuracy of the Going Concern Opinion, *Accounting and the Public Interest*, vol. 18, no. 1, pp. 29-52
8. Bunce, M., & Clayton, M. (2011), *Corporate Financial Reporting*, Pearson Education
9. Carson, E., Fargher, N. L. Geiger, M. A., Lennox, C. S., Raghunandan, K., Willekens, M., (2013), Audit Reporting for Going-Concern Uncertainty: A Research Synthesis, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, vol. 32, suppl. 1, pp. 353-384
10. Casterella, J. R., Desir, R., Stallings, M. A., Wainberg, J. S. (2020), Information Transfer of Bankruptcy Announcements: Examining the Impact of Auditor Opinions, *Accounting Horizons*, vol. 34, no. 1, pp. 45-66
11. Chen, C., Martin, X., Wang, X. (2013), Insider Trading, Litigation Concerns, and Auditor Going-Concern Opinions, *The Accounting Review*, vol. 88, no. 2, pp. 365-393
12. Chen, S., Hu, B., Wu, D., Zhao, Z. (2020), When Auditors Say 'No,' Does the Market Listen?, *European Accounting Review*, vol. 29, no. 2, pp. 263-305
13. Chu, L., Fogel-Yaari, H., Zhang, P. (2022), The Estimated Propensity to Issue Going Concern Audit Reports and Audit Quality, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, vol. 39, no. 2, pp. 589-613
14. Cipriano, M., Hamilton, E. L., Vandervelde, S. D. (2017), Has the lack of use of the qualified audit opinion turned it into the "Rotten Kid" threat?, *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 47, pp. 26-38
15. DeAngelo, L. E. (1981), Auditor size and audit quality, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 3, no. 3, pp. 183-199
16. DeFond, M. L., Lennox, C. S. (2011), The effect of SOX on small auditor exits and audit quality, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 52, no. 1, pp. 21-40
17. DeFond, M. L., Zhang, J. (2014), A review of archival auditing research, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 58, no. 2-3, pp. 275-326
18. De Simone, L., Ege, M. S., & Stomberg, B. (2015), Internal control quality: The role of auditor-provided tax services, *The Accounting Review*, vol. 90, no. 4, pp. 1469-1496
19. Dhaliwal, D., Michas, P. N., Naiker, V., Sharma, D. (2020), Greater Reliance on Major Customers and Auditor Going-Concern Opinions, *Contemporary Accounting Research*, vol. 37, no. 1, pp. 160-188
20. Feng, M., Li, C. (2014), Are Auditors Professionally Skeptical? Evidence from Auditors' Going-Concern Opinions and Management Earnings Forecasts,

- Journal of Accounting Research*, vol. 52 no. 5, pp. 1061-1085
21. Foster, B. P., Shastri, T. (2016), Determinants of going concern opinions and audit fees for development stage enterprises, *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, vol. 33, pp. 68-84
 22. Garcia-Blandon, J., Argiles, J. M., (2015), Audit firm tenure and independence: A comprehensive investigation of audit qualifications in Spain, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 24, no. pp. 82-93
 23. Geiger, M.A., & Raghunandan, K. (2002), Auditor Tenure and Audit Reporting Failures. *Ear and Hearing*, 21, pp. 67-78
 24. Geiger, M. A., Raghunandan, K., Riccardi, W. (2014), The Global Financial Crisis: U.S. Bankruptcies and Going-Concern Audit Opinions, *Accounting Horizons*, vol. 28, no. 1, pp. 59-75
 25. Geiger, M. A., Basioudis, I. B., DeLange, P. (2022), The effect of non-audit fees and industry specialization on the prevalence and accuracy of auditor's going-concern reporting decisions, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 47, 100473
 26. Grosu, M., Robu, I.-B., Istrate, C., Istrate, M. (2022), Influence of Gender Differences on the Quality of Financial Audit Engagements for Listed Companies, *Audit Financiar*, vol. XX, no. 2(166)/2022, pp. 304-319,
 27. Grout, P., Jewitt, I., Pong, C., Whittington, G. (1994). Auditor professional judgement: Implications for regulation and the law, *Economic Policy*, vol. 19: pp. 307-344
 28. Gutierrez, E. Krupa, J., Minutti-Meza, M., Vulcheva, M. (2020), Do going concern opinions provide incremental information to predict corporate defaults?, *Review of Accounting Studies*, vol. 25, no. 4, pp. 1344-1381
 29. Guo, Y., Delaney, D. Ahmed, A. (2020), Is an Auditor's Propensity to Issue Going Concern Opinions a Valid Measure of Audit Quality?, *Australian Accounting Review*, vol. 30, no. 2, pp. 144-153
 30. Hardies, K. Vandenhaute, M. L., Breesch, D. (2018), An Analysis of Auditors' Going-Concern Reporting Accuracy in Private Firms, *Accounting Horizons*, vol. 32, no. 4, pp. 117-132
 31. Hossain, M., Raghunandan, K., Rama, D. V. (2020), Abnormal disclosure tone and going concern modified audit reports, *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. 39, no. 4, 106764
 32. Istrate, C. (2021), *Contabilitatea nu-i doar pentru contabili – 2021, Ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Evrika Publishing, București
 33. Ittonen, K., Tronnes, P. C., Wong, L. (2017), Substantial doubt and the entropy of auditors' going concern modifications, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, vol. 13, no.2, pp. 134-147
 34. Kaplan, S. E., Williams, D. D. (2013), Do Going Concern Audit Reports Protect Auditors from Litigation? A Simultaneous Equations Approach, *The Accounting Review*, vol. 88, no. 1, pp. 199-232
 35. Kausar, A., Taffler, R. T., Tan, C. E. L. (2017), Legal Regimes and Investor Response to the Auditor's Going-Concern Opinion, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, vol. 32, no. 1, pp. 40-72
 36. Khan, S. A., Lobo, G., Nwaeze, N. T. (2017), Public re-release of going-concern opinions and market reaction, *Accounting and Business Research*, vol. 47, no. 3, pp. 237-267
 37. Koh, H. (1991), Model predictions and auditor assessments of going concern status, *Accounting and Business Research*, vol. 21, no. 84, pp. 331-338
 38. Lennox, C. (1999), Are large auditors more accurate than small auditors?, *Accounting and Business research*, vol. 29, no. 3, pp. 217-227
 39. Lennox, C. (2000), Do companies successfully engage in opinion-shopping? Evidence from the UK, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 29, no. 3, pp. 321-337
 40. Mareque, M., López-Corrales, F., Pedrosa, A. (2017), Audit reporting for going concern in Spain during the global financial crisis, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, vol. 30, no. 1, pp.154–183
 41. Menon, K., Williams, D. (2010), Investor reaction to going concern audit reports. *The Accounting Review*, vol. 85, no. 6, pp. 2075-2105.
 42. Moalla, H. (2017), Audit report qualification/modification: Impact of financial variables in Tunisia, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, vol. 7, no. 4, pp.468-485
 43. Myers, L., Shipman, J. E., Swanquist, Q. T., Whited, R. L. (2018), Measuring the market response to going concern modifications: the importance of

- disclosure timing, *Review of Accounting Studies*, vol. 23, no. 4, pp. 1512-1542
44. Nogler, G.E. (2008), Going concern modifications, CPA firm size, and the Enron effect, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 23 No. 1, pp. 51-67
45. Pucheta Martínez, M. C., Martínez, A. V., Garcia Benau, M. A. (2004), Reactions of the Spanish capital market to qualified audit reports, *European Accounting Review*, vol. 13, no. 4, pp. 689-711
46. Read, W. J., Yezegel, A. (2018), Going-concern opinion decisions on bankrupt clients: Evidence of longlasting auditor conservatism?, *Advances in Accounting*, vol. 40, pp. 20-26
47. Robu, I.B., Balan, C.B., Jaba, E. (2012), The estimation of the going concern ability of quoted companies, using duration models, *Procedia – Social and Behavioral Science*, 62, pp 876-880.
48. Robu, I.B. (2021), *Calitatea informației financiare: fundamentări contabile, modelări econometrice și analize statistice*, Ed. Performantica, Iași
49. Ruiz-Barbadillo, E., Gómez-Aguilar, N., De Fuentes-Barberá, C., García-Benau, M. A. (2004), Audit quality and the going-concern decision-making process: Spanish evidence, *European Accounting Review*, vol. 13, no. 4, pp. 597-620
50. Segal, M. (2017), ISA 701: Key Audit Matters - an exploration of the rationale and possible unintended consequences in a South African, *Journal of Economic and Financial Sciences*, vol. 10, no. 2, pp. 376-391
51. Song, H. J., Ye, Z. (2014), The Impact of PCAOB Reports Containing Audit Deficiencies on Non-U.S. Audit Firms: Initial Evidence, *Current Issues in Auditing*, vol. 8, no. 1, pp A12-A25
52. Svanberg, J., Öhman, P. (2014), Lost revenues associated with going concern modified opinions in the Swedish audit market, *Journal of Applied Accounting Research*, vol. 15, no. 2, pp. 197-214
53. Syofyan, E., Vianti, K. O. (2021), Going Concern Audit Opinion: The Role of Audit Delay, Opinion Shopping, Financial Distress, Leverage and Size of Company, *Jurnal Akuntansi*, vol. 11, no.3, pp. 235-246
54. Tagesson, T., Öhman, P. (2015), To be or not to be – auditors' ability to signal going concern problems, *Journal of Accounting & Organizational Change*, vol. 11, no. 2, pp.175-192
55. Tahinakakis, P. Samarinas, M. (2016), The incremental information content of audit opinion, *Journal of Applied Accounting Research*, vol. 17, no. 2, pp.139-169
56. Tsipouridou, M., Spathis, C. (2014), Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece, *Accounting Forum*, vol. 38, no. 1, pp. 38-54
57. Vanstraelen, A. (2002), Auditor economic incentives and going-concern opinions in a limited litigious Continental European business environment: empirical evidence from Belgium, *Accounting and Business Research*, vol. 32, no. 3. pp. 171-186
58. Viana Jr., D.B.C., Lourenço, I., Black, E. B. (2022), Financial distress, earnings management and Big 4 auditors in emerging markets, *Accounting Research Journal*, vol. 35, no. 5, pp. 660-675
59. Xu, H., Dao, M., Wu, J. (2018), The effect of real activities manipulation on going concern audit opinions for financially distressed companies, *Review of Accounting and Finance*, vol. 17, no. 4, pp. 514-539
60. Zdolšek, D., Jagrič, T., Kolar, I. (2022) Auditor's going-concern opinion prediction: the case of Slovenia, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, vol. 35, no. 1, pp. 106-121
61. Zuhroh, S., Prasetyo, Y., Nugraheni, N., Riyani, E. I. (2023), Effect of Leverage, Previous Year's Audit Opinion and Company Growth on Going Concern Audit Opinion, *International Journal of Business and Applied Economics*, Vol. 2, No. 2, 2023: 149-162.

Factorii determinanți ai raportării sustenabilității în sectorul bancar românesc

Asist. univ. dr. Mihaela CUREA,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: mihaela.curea@feaa.uaic.ro

Prof. univ. dr. Maria Carmen HUIAN,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: maria.huian@uaic.ro

Prof. univ. dr. Marilena MIRONIUC,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza din Iași”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: marilena@uaic.ro

Rezumat

Lucrarea investighează factorii determinanți ai raportării obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) în sectorul bancar din România pe un orizont de timp extins, 2017-2023, utilizând o metodologie mixtă ce combină analiza de conținut, regresia cu efecte fixe și arborii de regresie. Sunt supuse analizei 17 bănci comerciale. Rezultatele indică faptul că dimensiunea și tipul raportului sunt principalii determinanți ai raportării ODD. De asemenea, studiul evidențiază un efect pozitiv al diversității de gen asupra transparenței și calității informațiilor raportate, deși influența sa variază în funcție de caracteristicile băncilor. Alți factori de guvernanță, precum frecvența întâlnirilor consiliului de administrație (CA) sau independența directorilor din CA au impact negativ sau chiar nesemnificativ, ceea ce poate semnaliza dificultăți organizaționale. Factorii macroeconomici, precum inflația și creșterea economică, nu au un efect direct asupra scorurilor ODD, dar pot amplifica impactul variabilelor de guvernanță și al caracteristicilor băncii. Contribuția principală a acestui studiu constă în integrarea a două abordări metodologice complementare, evidențiind atât relațiile generale, cât și efectele condiționate. Arborii de regresie permit identificarea și modelarea relațiilor non-liniare și condiționate între variabile, captând interacțiuni complexe care nu pot fi surprinse de modelele de regresie tradiționale, cu efecte fixe. Concluziile studiului de față adaugă o perspectivă nuanțată asupra rolului activității și componentei CA în promovarea transparenței și sustenabilității în sectorul bancar.

Cuvinte cheie: Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD); raportare de sustenabilitate; guvernanță corporativă; diversitatea de gen; bănci;

Clasificare JEL: M41, M14, G34

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Curea, M., Huian, M. C., Mironiuc, M. (2025), Determinants of Sustainability Reporting in the Romanian Banking Sector, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.345-363, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/009

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/009>
Data primirii articolului: 23.02.2025
Data revizuirii: 3.03.2025
Data acceptării: 10.04.2025

Introducere

Organizația Națiunilor Unite (ONU) a captat atenția la nivel mondial prin adoptarea în septembrie 2015, pentru următorii 15 ani, a unui plan de acțiune pentru oameni, planetă, prosperitate și pace (*People, Planet, Prosperity, Peace*) – „Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă” – conceput pentru a asigura echilibrul între dimensiunile dezvoltării durabile și pentru a fi implementat printr-un parteneriat (*Partnership*) global. Astfel, cele 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) și 169 de ținte cu caracter universal, incluse în agendă, sunt aplicabile atât țărilor dezvoltate, cât și celor în curs de dezvoltare, în funcție de realitățile specifice și cu respectarea politicilor și priorităților naționale. Obiectivele reprezintă un semnal de alarmă pentru guverne, companii și alte părți interesate pentru că abordează majoritatea problemelor contemporane care afectează multe dintre națiunile lumii (sărăcie, foamete, sănătate, schimbări climatice și alte provocări globale) (Erin and Olojede, 2024).

Succesul ODD-urilor depinde în mare măsură de eforturile colective ale statelor membre ONU pe calea progresului lor către cele 17 ODD și de combinarea eforturilor guvernamentale cu cele ale altor părți interesate (organizații neguvernamentale, sectorul privat, asociații industriale, consumatori, manageri etc.). Deși realizarea ODD-urilor este evaluată la nivel de țară, sectorul de afaceri reprezintă unul dintre factorii critici de succes pentru realizarea acestora, o mare parte a ODD-urilor vizând strategii și comportamente corporative (Pizzi *et al.*, 2020). Companiile sunt, așadar, așteptate să integreze practicile de sustenabilitate în modelele lor de afaceri, să demonstreze alinierea la ODD-uri și angajamentul corporativ față de Agenda 2030 în rapoartele lor de sustenabilitate dezvăluite public (Bose, Khan and Bakshi, 2024).

Agenda 2030 a creat presiuni sociale și politice asupra companiilor din toate sectoarele pentru a recunoaște, a cuantifica impactul pozitiv și/sau negativ al activităților lor asupra problemelor cheie ale sustenabilității și a îmbunătăți raportarea implicării lor în adoptarea ODD-urilor (Datta and Goyal, 2022).

După unele opinii, conștientizarea relevanței ODD de către companii este în curs, acestea fiind departe de a armoniza ambițiile ODD cu propriile interese de afaceri, de a face schimbările organizaționale care decurg din aceasta și de a le reflecta în practicile de raportare. Companiile sunt conduse în acest demers de nevoia de a

influența pozitiv percepția părților interesate, de cerințele de reglementare sau de dorința de a-și conserva legitimitatea (Albu *et al.*, 2024; Zampone *et al.*, 2024). Drept urmare, promovarea ODD-urilor prin îmbunătățirea raportării este, după unele percepții, considerată „oportunistă”, „simbolică”, „spălare verde” (*green washing*), lipsită de „efort autentic” (Khan *et al.*, 2023), cu valoare informațională slabă pentru părțile interesate externe.

Raportarea de sustenabilitate se află în prezent la diferite niveluri de maturitate între țări și regiuni, în strânsă corelație cu contextul instituțional de țară, ceea ce lasă un spațiu larg pentru îmbunătățirea calității raportării și studierea comparabilității acesteia (Paridhi and Arora, 2023). Așa, de exemplu, companiile din Europa Central-Estică s-au implicat mai târziu și într-o măsură mai mică în raportarea sustenabilității, față de omologii lor din țările mai dezvoltate. În consecință, raportarea de sustenabilitate este în general inferioară în aceste țări, în ceea ce privește cantitatea și calitatea dezvăluirilor (Albu *et al.*, 2024). Raportul de dezvoltare sustenabilă 2024 (Sachs, Lafortune and Fuller, 2024) atribuie României locul 40 din 167, într-un clasament al statelor membre ONU după progresul lor în atingerea celor 17 ODD, cu un scor de 76,70 din 100, acesta din urmă alocat pentru realizarea completă a tuturor ODD-urilor. Deducem că, prin comparație cu țările dezvoltate unde raportarea sustenabilității este mai bine consolidată și studiată, România oferă un context în care practicile și modelele de raportare sunt încă în curs de maturizare.

Agenda ONU 2030 s-a impus ca o temă centrală nu doar în discursul public, ci și în cercetarea academică, în speță cercetarea contabilă specializată în raportarea ODD, aflată într-o ascensiune notabilă după 2018 (Datta and Goyal, 2022; Paridhi and Arora, 2023). Cercetările în domeniu (Zampone *et al.*, 2024) relevă o grupare a studiilor pe această temă în două categorii: 1) studii care au investigat gradul de integrare a ODD în sistemele de raportare non-financiară, care totodată oferă cunoștințe inițiale despre ODD (Fonseca and Carvalho, 2019; Cosma *et al.*, 2020; Nicolò *et al.*, 2023; Erin and Olojede, 2024) - metodologic, în cazul acestora, prevalează analiza de conținut prin raportarea la standardele GRI și sistemul de *scoring* care evaluează caracterul complet și comprehensibil al informațiilor raportate; 2) studii care cercetează factorii determinanți ai adoptării și dezvăluirii ODD-urilor de către organizații (Pizzi, Rosati and Venturelli, 2021; Datta and Goyal, 2022; Bose, Khan and Bakshi, 2024; Hua Sim and Yuan Fung, 2024; Mazumder,

2024) - numeric mai puține, acestea examinează motivațiile și impactul din spatele dezvoltării ODD, oferind rezultate neconcludente sau contradictorii din cauza noutății subiectului (Datta and Goyal, 2022).

Majoritatea studiilor în domeniu s-au axat pe contextul țărilor dezvoltate și pe companii mari (multinaționale, listate pe piața de capital) sau pe „industrii sensibile” (petrol și gaze, produse chimice, transport, energie și minerit), susceptibile să provoace daune sociale și de mediu din cauza poluării, exploatării resurselor, producerii de deșeuri sau fabricării de produse dăunătoare ecologic (Hua Sim and Yuan Fung, 2024). Unii cercetători (Pizzi *et al.*, 2020; Mazumder, 2024; Datta and Goyal, 2022; Erin, Bamigboye and Oyewo, 2022) pledează pentru prioritizarea studiilor privind ODD pe cazul economiilor emergente, unde dezvoltarea sustenabilă merită o atenție deosebită, pe anumite regiuni, sectoare ori industrii, inclusiv cele „nesensibile” (finanțe, tehnologie, turism, imobiliare). Astfel de cercetări ar putea lărgi cunoașterea, oferind o înțelegere mai nuanțată a factorilor care pot avea impact asupra practicilor de raportare a sustenabilității în astfel de contexte.

Data fiind această poziționare a cercetătorilor, suntem motivați să ne propunem studierea factorilor determinanți ai raportării obiectivelor de dezvoltare durabilă în sectorul bancar din România, cel puțin din două rațiuni: 1) atât sectorul bancar, cât și țara noastră reprezintă contexte sub-investigate din perspectiva raportării de sustenabilitate; 2) multe programe sociale și de mediu conduse de guvernele din economiile emergente sunt implementate prin bănci comerciale care, în calitatea de intermediari financiari, angajează un dialog permanent cu părțile interesate (Khan *et al.*, 2023). După unele estimări, tranziția către o economie globală durabilă și incluzivă până în 2030 necesită 5-7 trilioane de dolari în fiecare an (Avrampou *et al.*, 2019), preluate cu precădere din instituții financiare. 63,3% dintre băncile europene au lansat produse, servicii sau inițiative comerciale bazate pe ODD: obligațiuni ecologice și sociale, fonduri de investiții sustenabile, credite ipotecare verzi etc. (EBEF and KPMG, 2021).

Cercetarea noastră va fi condusă de căutarea răspunsului la următoarele întrebări:

- *Determinanții la nivel de raport (tipul raportului și dimensiunea raportului) condiționează calitatea informațiilor despre ODD divulgate de bănci?*
- *În ce măsură structurile de guvernare ale băncilor (diversitatea de gen, independența directorilor în consiliile de administrație, frecvența întâlnirilor*

consiliilor de administrație) influențează calitatea raportării ODD?

Găsirea răspunsurilor la aceste întrebări și, implicit, atingerea scopului de cercetare propus, a implicat analiza conținutului rapoartelor a 17 bănci comerciale, pe un orizont de timp de șapte ani, și testarea a cinci ipoteze de cercetare, dezvoltate în urma investigării literaturii de specialitate în domeniu, prin aplicarea analizei de regresie cu efecte fixe și a arborilor de regresie. Rezultatele obținute relevă că dimensiunea și tipul raportului sunt principalii determinanți ai raportării ODD, iar diversitatea de gen influențează favorabil transparența și calitatea informațiilor raportate.

Lucrarea este, după cunoștințele noastre, prima care abordează factorii care pot influența dezvoltarea obiectivelor dezvoltării durabile de către instituțiile bancare din România, țară emergentă, mai puțin studiată în acest context. Un aspect inovator al studiului este utilizarea arborilor de regresie, care permit captarea relațiilor condiționate de anumiți factori, relevând detalii care nu sunt surprinse de regresia obișnuită cu efecte fixe. Acești arbori oferă o înțelegere mai nuanțată a interacțiunii dintre variabile și pot contribui la dezvoltarea literaturii de specialitate, prin evidențierea diverselor condiții sub care factorii interni și externi influențează raportarea ODD în sectorul bancar din România.

Restul lucrării este organizat după cum urmează: o secțiune care trece în revistă literatura ce vizează factorii determinanți ai raportării ODD-urilor este urmată de expunerea metodologiei de cercetare, de dezbaterile rezultatelor deduse în urma testării ipotezelor de cercetare iar, în final, concluziile rezumă ideile dezbătute, subliniază limitele și implicațiile studiului nostru.

1. Factori determinanți ai raportării de sustenabilitate a ODD-urilor

Literatura de specialitate anterioară subliniază necesitatea identificării factorilor care explică diferențele și decalajul de raportare a ODD-urilor dintre țări. Rosati and Faria (2019), analizând un eșantion de firme din țări diferite, dovedesc empiric că factorii instituționali la nivel de țară („politică și drept, economie și finanțe, societate și cultură, tehnologie și inovare, educație și forță de muncă și sustenabilitate”) și factorii organizaționali („dimensiunea firmei, ponderea mai ridicată a activelor necorporale,

angajamentul mai mare față de cadrele de durabilitate și asigurarea lor externă, proporția mai mare de femei directori în consiliul de administrație și un consiliu de administrație mai tânăr”) au fost legați de dezvoltarea ODD. Datta and Goyal (2022) remarcă trei categorii de factori determinanți care influențează raportarea SDG: determinanți la nivel de firmă (sectorul de activitate, contextul de reglementare, riscurile, dimensiunea, performanța financiară, orientarea spre părțile interesate); determinanți la nivel de raport (procesele și opțiunile de raportare); determinanți la nivel de reglementare (comitetele de sustenabilitate, conformitatea cu cadrele internaționale de raportare). Bose, Khan and Bakshi (2024) examinează, pentru 2016-2019 și firme din 30 de țări (6941 de observații pe an), factorii determinanți și consecințele dezvoltării ODD. Astfel, autorii menționează ca determinanți ai raportării ODD: reglementările de sustenabilitate la nivel național, modelul de guvernare (orientarea către deținători de acțiuni *versus* orientarea către părți interesate) și statutul economic al țărilor. Alte studii aprofundează influența determinantilor de guvernare (structura consiliului de administrație, diferența de gen, prezența directorilor independenți) asupra raportării ODD (Pizzi *et al.*, 2020; Zampone *et al.*, 2024).

În ultimii ani, firmele din diverse țări au acordat o atenție sporită dezvoltării informațiilor nefinanciare prin intermediul unor rapoarte de sustenabilitate separate de rapoartele financiare tradiționale, considerându-se că publicarea de rapoarte de sine stătătoare demonstrează un angajament mai puternic față de dezvoltarea durabilă (Datta and Goyal, 2022; Bose, Khan and Bakshi, 2024). Cu alte cuvinte, atunci când dezvoltarea nefinanciară este dezvoltată într-o manieră independentă, aceasta îmbunătățește credibilitatea față de părțile interesate (Bose, Khan and Bakshi, 2024). Pizzi, Rosati and Venturelli (2021) au arătat că, în Italia, utilizarea unor rapoarte independente pentru dezvoltarea performanței în domeniul sustenabilității este corelată pozitiv cu raportarea ODD. În aceeași direcție de cercetare, Galeazzo, Miandar and Carraro (2024), încercând să demonstreze superioritatea rapoartelor integrate anuale în fața celor separate de sustenabilitate, nu găsesc o influență semnificativă a primelor. Prin urmare, pe baza literaturii existente, se anticipează că firmele care adoptă rapoarte independente de sustenabilitate vor avea un nivel mai ridicat de dezvoltare a informațiilor despre ODD.

În acest context, se dezvoltă prima ipoteză de cercetare:

H₁ Publicarea de rapoarte de sustenabilitate de sine stătătoare influențează pozitiv calitatea raportării informațiilor despre ODD.

Lipsa unui format standardizat pentru raportarea informațiilor despre ODD face ca și dimensiunile acestora să varieze foarte mult de la o entitate la alta, chiar în același domeniu de activitate. Totuși, unele studii consideră că numărul de pagini al rapoartelor este un *proxy* adecvat pentru calitatea și capacitatea de acoperire a informațiilor despre ODD (Datta and Goyal, 2022). De partea cealaltă, Schena *et al.* (2022) documentează că profunzimea, definită ca volumul total al informațiilor bazate pe ODD raportate de o firmă, rămâne fără semnificație statistică într-un model care analizează performanța acesteia.

Pentru a testa dacă dimensiunea rapoartelor indică o orientare mai mare spre ODD, se formulează a doua ipoteză de cercetare:

H2 Băncile care publică rapoarte de sustenabilitate mai extinse sunt mai înclinate să raporteze informații despre ODD.

Includerea femeilor în structurile de guvernare corporativă, ca directori generali sau ca membri ai consiliului de administrație (CA), aduce multiple avantaje atât din perspectiva justiției sociale, cât și dintr-o perspectivă strategică (Farisyi *et al.*, 2022). Astfel, femeile contribuie prin puncte de vedere unice și un simț al responsabilității mai pronunțat față de agenda sustenabilității (Mazumder, 2024). Acestea sunt considerate mai diligente decât colegii lor bărbați, mai dedicate menținerii unor standarde etice ridicate în organizații, iar abilitățile lor importante de comunicare și sociale încurajează oferirea și schimbul de informații, inclusiv despre ODD (Huian, Curea and Apostol, 2024). Femeile membre ale consiliului de administrație sunt adesea percepute ca fiind mai transparente și mai etice, ceea ce se traduce în dezvoltări mai oneste și mai precise privind sustenabilitatea (Yahaya, 2025). Într-un studiu empiric asupra dezvoltării ODD în industria bancară dintr-o economie emergentă, Mazumder (2024) constată că o masă critică de cel puțin trei femei director este necesară pentru a stabili o relație pozitivă semnificativă între diversitatea de gen în consiliu și ODD. Conform teoriei agenției și celei a părților interesate, o diversitate mai mare de gen în CA contribuie la reducerea asimetriei informaționale dintre management și investitori, îmbunătățind astfel transparența și responsabilitatea corporativă, deci și implicarea companiei în raportarea

ODD-urilor, răspunzând astfel așteptărilor multiple ale părților interesate (Flórez-Parra *et al.*, 2024; Zampone *et al.*, 2024). De asemenea, teoria dependenței de resurse susține că prezența femeilor în CA aduce un capital uman și social esențial, influențând strategiile economice, sociale și de mediu ale companiilor, ceea ce adaugă valoare și conduce la o implicare mai mare în rețele de afaceri sustenabile, cu efecte pozitive asupra dezvăluirilor legate de sustenabilitate și de ODD (Mazumder, 2024; Zampone *et al.*, 2024). Aceste ultime două studii arată o relație pozitivă între diversitatea de gen a consiliului și raportarea ODD-urilor. Totuși, în literatură s-a găsit uneori o corelație slabă sau chiar lipsa unei relații semnificative (Rosati and Faria, 2019; Pizzi, Rosati and Venturelli, 2021).

În ciuda rezultatelor mixte, majoritatea studiilor consideră diversitatea de gen un factor determinant important, chiar în condițiile existenței și a altor factori organizaționali și culturali ce pot explica calitatea raportării ODD-urilor, motiv pentru care elaborăm ipoteza:

H3 Diversitatea de gen în structurile de guvernare corporativă bancară influențează semnificativ calitatea raportării informațiilor despre ODD.

Alți indicatori ai structurilor de guvernare, ce apar în studii consacrate (Farisyi *et al.*, 2022; Zampone *et al.*, 2024) sunt activitatea consiliului, evaluată prin numărul de întâlniri ale acestuia într-un an, și proporția directorilor independenți față de numărul total de directori din CA, care arată independența consiliului. Studiile existente prezintă rezultate mixte cu privire la impactul acestor variabile asupra raportării ODD. La fel ca diversitatea de gen, este de așteptat ca independența directorilor să aibă un impact pozitiv asupra raportării ODD datorită abilităților superioare ale acestora de monitorizare, imparțialității, preocupării ridicate pentru reputația lor și expertizei lor unice (Rao and Tilt, 2016). Acest lucru se datorează lipsei de legături materiale cu funcția, ceea ce îi determină pe directori să își exercite datoria de a acționa în interesul acționarilor pe termen lung, inclusiv prin îmbunătățirea

performanței în materie de sustenabilitate. Asemenea rezultate au obținut Bae, Masud and Kim (2018). Directorii independenți aduc imparțialitate consiliului, asigurându-se că dezvăluirile privind sustenabilitatea nu sunt influențate de părtiniri interne sau conflicte de interese. Este mai probabil ca consiliile independente să solicite raportări bazate pe dovezi și aderarea la standardele globale, reducând riscurile de spălare ecologică. Yahaya (2025) opinează însă că dependența excesivă de directori independenți, fără expertiză adecvată în materie, poate limita capacitatea consiliului de a se implica profund în problemele de sustenabilitate. Astfel, descoperirile unor autori precum Rao and Tilt (2016) și Zampone *et al.* (2024) sugerează că numărul de întâlniri ale consiliului nu are un impact semnificativ asupra raportării ODD, în timp ce procentajul de directori independenți are o influență negativă. Sekarlangit and Wardhani (2021) observă că eficiența consiliului este limitată de lipsa timpului alocat de directori pentru a-și îndeplini atribuțiile, ceea ce face necesar un număr adecvat de ședințe de consiliu pentru a lua decizii strategice eficiente. Potrivit aceluiași autori, o frecvență mai mare a ședințelor consiliului poate reduce problemele de agenție prin creșterea transparenței.

În contextul acestor contradicții, elaborăm ipotezele H₄ și H₅:

H4 Independența directorilor din CA ale băncilor românești are un impact semnificativ asupra calității raportării informațiilor despre ODD.

H5 Activitatea CA ale băncilor românești are un impact semnificativ asupra calității raportării informațiilor despre ODD.

2. Metodologia cercetării

2.1 Variabile analizate

Tabelul nr. 1 prezintă modul de calcul al variabilelor dependente și al celor de interes din modelul utilizat.

Tabelul nr. 1. Variabilele dependente, variabilele de interes și variabilele de control		
Variabile	Mod de calcul	Sursa datelor
Variabila dependentă		
Scorul de raportare a informațiilor despre ODD Totalvar1	Scorurile sunt calculate în trei variante: -Totalvar1 – ODD-urile sunt ponderate în funcție de importanța lor relativă pentru băncile românești - Total ponderat dimensiuni – ODD-urile sunt grupate	Declarații nefinanciare, Rapoarte de sustenabilitate, Rapoarte CSR,

Tabelul nr. 1. Variabilele dependente, variabilele de interes și variabilele de control		
Variabile	Mod de calcul	Sursa datelor
- Total ponderat dimensiuni - TotalWS	pe cele trei dimensiuni ale sustenabilității, fiecare dimensiune având o greutate specifică diferită în scorul total -TotalWS – scorurile au fost ponderate în funcție de numărul maxim pe puncte ce pot fi obținute la o raportare completă	Rapoarte de impact social, Rapoartele administratorilor, Rapoarte anuale, Rapoarte privind transparența informațiilor
Principalele variabile de interes		
Tipul și dimensiunea rapoartelor - Raport de sine stătător (Standalonerep) - Dimensiuni raport (PAG)	-variabilă <i>dummy</i> , luând valoarea 1 dacă raportul este de sine stătător, 0 în caz contrar -numărul de pagini al raportului	Declarații nefinanciare, Rapoarte de sustenabilitate, Rapoarte CSR, Raport de impact social Rapoartele administratorilor, Rapoarte anuale, Rapoarte privind transparența informațiilor
Guvernanța corporativă bancară - Genul directorului general (CEOF_M) - Independența CA (Indep_dir) - Frecvența întâlnirilor CA (BoDmeet) - Prezența femeilor în CA (WBoD)	-variabilă <i>dummy</i> , luând valoarea 1 dacă directorul general este femeie și 0 dacă este bărbat -ponderea directorilor independenți din Consiliul de Administrație în total membri -numărul de ședințe ale Consiliului de Administrație într-un an -ponderea directorilor femei în numărul total de membri ai Consiliului de Administrație	Declarații nefinanciare, Rapoarte de sustenabilitate, Rapoarte CSR, Raport de impact social Rapoartele administratorilor, Rapoarte anuale, Rapoarte privind transparența informațiilor
Variabile de control		
Rata depozitelor totale (TDR)	Raportul dintre total depozite și totalul activului bilanțier	BankFocus – Bureau van Dijk și Moody's Analytics
Ponderea creditelor în total activ (CapR)	Raportul dintre total credite și totalul activului bilanțier	BankFocus – Bureau van Dijk și Moody's Analytics
Mărime (Size)	Logaritm natural din total active	BankFocus – Bureau van Dijk și Moody's Analytics
Structura acționariatului (OwnRFM)	Variabilă categorială, având 3 categorii: 1 – acționariat român 2 - acționariat străin 3 – acționariat mixt	Rapoarte anuale ale băncilor
Rata inflației (Inflation)	Rata anuală a inflației (%)	Institutul Național de Statistică - INSSE
Creșterea economică (GDPg)	Creșterea anuală a PIB (%)	Worldbank Data

Sursa: prelucrările autorilor

Calitatea raportării a fost surprinsă prin scorurile de raportare a informațiilor despre ODD, ce au fost calculate, precum în alte studii similare (Erin and Olojede, 2024; Zampone *et al.*, 2024), după realizarea analizei de conținut asupra rapoartelor băncilor. Sistemul de punctare ales, utilizat extensiv în literatură (Tsalis *et al.*, 2020), presupune acordarea a două puncte pentru raportarea de

date cantitative și calitative despre țintele ODD și atribuirea unui punct pentru raportarea de date calitative. Scorurile au fost determinate în trei variante, astfel:

- Totalvar1** a presupus ponderarea ODD-urilor în funcție de importanța lor relativă pentru băncile românești. S-a avut în vedere că, în funcție de specificitățile și prioritățile activității bancare, unele

ODD-uri sunt mai bine conturate în rapoartele băncilor din eșantion, decât restul (Sardianou *et al.*, 2021; Bose, Khan and Bakshi, 2024). Acest lucru a determinat atribuirea unui punctaj triplu pentru unele ODD, precum ODD 8, ODD 9 sau ODD12, a unui punctaj dublu pentru altele, precum ODD 10, ODD 16 și ODD 17 și a unui punctaj simplu pentru restul ODD;

- **Total ponderat dimensiuni** a constat în gruparea ODD-urilor pe cele trei dimensiuni ale sustenabilității, fiecare dimensiune având o pondere diferită în scorul total (socială - 3 puncte, economică - 2 puncte, mediu - 1 punct), deoarece fiecare dimensiune afectează inegal performanța globală a băncii (Budsaratragoon and Jitmaneeeroj, 2019);
- **TotalWS** – scorurile au fost ponderate în funcție de numărul maxim de puncte ce puteau fi obținute la o raportare completă, pentru a asigura comparabilitatea între ODD-uri și între bănci, dar toate ODD-urile au primit aceeași importanță în scorul total (Pizzi, Rosati and Venturelli, 2021; Cohen, Manes-Rossi and Brusca, 2023).

Tipul și dimensiunea rapoartelor de sustenabilitate sunt considerați factori organizaționali cheie în literatura care analizează determinanții raportării ODD-urilor (Bose, Khan and Bakshi, 2024). *Tipul raportului (Standalonerep)* ia forme diferite la băncile românești, regăsindu-se ca declarații nefinanciare, rapoarte de sustenabilitate, rapoarte de Responsabilitate Socială Corporativă (CSR) sau rapoarte de impact social. Un indicator al orientării eficiente către temele nefinanciare (Pizzi, Rosati and Venturelli, 2021), *numărul de pagini* al raportului de sustenabilitate (*PAG*), are potențialul de a fi un indicator cantitativ important al raportării ODD.

Diversitatea de gen este operaționalizată prin două variabile complementare: *genul directorului general (CEOF_M)* și *ponderea directorilor femei* în numărul total de membri ai Consiliului de Administrație (*WBoD*). Acești indicatori, foarte utilizați în studii recente (Rosati and Faria, 2019; Flórez-Parra *et al.*, 2024; Mazumder, 2024; Zampone *et al.*, 2024) sunt așteptați a genera rezultate mixte, interesant de interpretat în contextul particular al băncilor românești. Alte variabile de guvernanta ce apar în lucrările analizate sunt legate de existența directorilor independenți (Bae, Masud and Kim, 2018; Farisyi *et al.*, 2022; Zampone *et al.*, 2024), exprimată ca pondere a acestora în totalul membrilor CA (*Indep_dir*), și de numărul de ședințe ale CA (*BoDmeet*) într-un an (Farisyi *et al.*, 2022).

Pe baza literaturii analizate au fost selectate și *variabile de control* care să întregască ansamblul factorilor determinanți ai calității raportării ODD-urilor. Este vorba despre *ponderea depozitelor atrase (TDR)* și *creditelor acordate (CapR)* în totalul activului bilanțier (Nguyen and Vo, 2021; Yitayaw, 2021; Badarin *et al.*, 2024); *mărimea băncilor (Size)*, măsurată prin totalul activelor bancare (Datta and Goyal, 2022; Farisyi *et al.*, 2022; Bose, Khan and Bakshi, 2024; Mazumder, 2024), cu efecte așteptate, în general, pozitive; *structura acționariatului (OwnRFM)*, cu accent pe prezența acționarilor străini (Farisyi *et al.*, 2022; Mazumder, 2024) de la care se așteaptă o mai mare preocupare pentru transparența rapoartelor. Doi indicatori macroeconomici, larg utilizați în literatura de specialitate (Badarin *et al.*, 2024), *rata anuală a inflației (Inflation)* și *creșterea economică (GDPg)*, măsurată prin creșterea anuală a PIB, completează tabloul variabilelor de control analizate.

2.2 Eșantion și sursa datelor

Eșantionul a constat în 17 bănci comerciale (din totalul de 21, conform Raportului anual pe 2023 al BNR) care au publicat rapoarte nefinanciare (BNR, 2023). Din lista completă de 24 instituții de credit, au fost eliminate două filiale ale unor grupuri deja incluse în eșantion și o cooperativă de credit. Alte patru bănci au fost eliminate pentru lipsa de date. Din cele 17 bănci pentru care au fost disponibile public informații nefinanciare, patru aveau în 2023 capital majoritar românesc și două aveau capital majoritar de stat. Trei dintre băncile din eșantion erau listate la Bursa de Valori București. Perioada supusă analizei a fost 2017-2023 (cel mai recent an pentru care erau disponibile rapoartele nefinanciare), anul de început fiind selectat deoarece a fost primul de aplicare de către bănci a reglementărilor europene privind raportarea nefinanciară, prin Ordinul BNR nr 7/2016. Datele nefinanciare provin din 110 observații anuale, distribuite neuniform pe ani. Sursa celorlalte date este prezentată în **Tabelul nr. 1**.

2.3 Metode și modele de cercetare

În vederea testării determinanților raportării ODD-urilor, s-a efectuat o analiză a datelor de tip panel cu efecte fixe, prin dezvoltarea modelului din ecuația (1), care conține variabilele de interes și variabilele de control:

$$Y_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \times \text{Standalonerep}_{it} + \alpha_2 \times \text{PAG}_{it} + \alpha_3 \times \text{CEOF_M}_{it} + \alpha_4 \times \text{Indep_dir}_{it} + \alpha_5 \times \text{BoDmeet}_{it} + \alpha_6 \times \text{WBoD}_{it} + \alpha_7 \times \text{TDR}_{it} + \alpha_8 \times \text{CapR}_{it} + \alpha_9 \times \text{Size}_{it} + \alpha_{10} \times \text{OwnRFM}_{it} + \alpha_{11} \times \text{Inflation}_{it} + \alpha_{12} \times \text{GDPg}_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

unde, t = perioada de timp (anul); i = banca la momentul t ; Y = variabila dependentă (scorul de raportare (calculat în trei variante, așa cum sunt descrise în Tabelul nr. 1); Standalonerep = raport de sine stătător; PAG = dimensiuni raport; CEOF_M = genul directorului general; Indep_dir = independența directorilor din CA; BoDmeet = frecvența întâlnirilor CA; WBoD = prezența femeilor în CA; TDR = rata depozitelor totale; CapR = ponderea creditelor în total activ; Size = mărimea băncii; OwnRFM = structura acționariatului; Inflation = rata inflației; GDPg = creșterea economică; α_0 = constanta; α_1 - α_{12} = coeficienții variabilelor independente și de control; μ = termenul eroare.

Pentru modelele de regresie am utilizat estimarea cu efecte fixe, selecția acestui model fiind validată prin aplicarea testului Hausman. Rezultatele testului au indicat că modelul cu efecte fixe este mai adecvat, întrucât acesta controlează mai eficient heterogenitatea dintre bănci. Totodată, pentru a asigura normalitatea distribuției, variabila de control Size a fost logaritmată, având în vedere asimetria semnificativă a valorilor sale.

O altă metodă utilizată pentru a identifica factorii care influențează semnificativ raportarea ODD-urilor în cadrul băncilor românești este metoda arborilor de regresie (*regression tree*), o metodă non-parametrică bazată pe partiționarea recursivă (Breiman *et al.*, 2017). Această metodă presupune împărțirea eșantionului în subeșantioane pe baza valorilor unor variabile prag, până când nu mai este posibilă o divizare suplimentară (Beyaert, García-Solanes and Lopez-Gomez, 2023). Procesul de divizare generează o structură similară cu cea a unui arbore. Metoda arborilor de regresie este considerată potrivită în analiza raportării ODD-urilor de către băncile românești, deoarece permite selecția automată a variabilelor relevante și vizualizarea interacțiunilor dintre acestea. Aceasta are atât potențial descriptiv, cât și predictiv (Taskin *et al.*, 2025). În comparație cu metodele convenționale de analiză, arborii de regresie facilitează o mai bună segmentare a datelor și evidențiază relațiile condiționate.

Metoda arborilor de regresie este folosită frecvent de autori din diverse domenii pentru a studia factorii care influențează comportamentele entităților sau ale persoanelor (Galletta, 2016; Bocci *et al.*, 2024; Jing and Simonoff, 2024; Jarra *et al.*, 2025). În concordanță cu cercetările existente, performanța arborilor de regresie din studiul de față este evaluată utilizând indicatorii RMSE (*Root Mean Squared Error* – Eroare pătratică medie rădăcină), MAE (*Mean Absolute Error* – Eroare absolută medie) și R^2 (*Coefficient of Determination* – Coeficientul de determinare). RMSE este folosit pentru a măsura diferența generală dintre valorile prezise și cele observate, indicând eroarea medie a predicțiilor. MAE este utilizat pentru a calcula eroarea absolută medie, fiind o metodă utilă pentru a evalua performanța modelului deoarece este mai puțin vulnerabilă la valorile extreme. Totodată, R^2 este calculat pentru a determina cât de bine explică modelul variațiile variabilei dependente, cu scopul de a valida capacitatea arborelui de regresie de a descrie relațiile dintre variabile modelate.

3. Rezultate și discuții

3.1 Statistici descriptive și corelații

Tabelele nr. 2 și 3 prezintă statisticile descriptive ale variabilelor incluse în model, ca parte a analizei univariate realizate, fiind selectați indicatorii relevanți pentru variabilele continue, respectiv pentru cele categoricale. Rezultatele relevă că raportarea ODD-urilor este inconsistentă în sectorul bancar din România, fiind identificate variații mari în termeni de extindere a rapoartelor și a nivelului de raportare. Băncile românești manifestă un nivel moderat de implicare în raportarea ODD-urilor, având un scor mediu al raportării ODD de 24,81 (*TOTALvar1*: medie = 24,811, dev. std. = 8,108). Deși majoritatea băncilor (74,55%) publică rapoarte de sustenabilitate separate, amplasarea raportării variază semnificativ – unele rapoarte au doar 2 pagini, în timp ce altele depășesc 200 de pagini. Această lipsă de standardizare în raportarea sustenabilității sugerează că, deși unele bănci sunt dedicate transparenței în ceea ce privește raportarea ODD-urilor, altele furnizează informații lacunare, fără a extinde raportarea dincolo de cerințele legale.

Tabelul nr. 2. Statistici descriptive pentru variabilele continue

Variabile	Obs	Medie	Dev. Std.	Min	Max
Totalvar1	110	24,81	8,10	11,48	41,56
Total ponderat dimensiuni	110	29,33	8,40	15,34	47,14
TotalWS	110	0,40	0,16	0,16	0,76
PAG	110	41,36	48,59	2,00	217
Indep dir	110	0,29	0,17	0,00	0,85
BoDmeet	110	23,60	19,93	4,00	96,00
W BoD	110	0,26	0,15	0,00	0,71
TDR	110	0,71	0,18	0,015	0,87
CapR	110	0,58	0,13	0,14	0,86
Size	110	16,60	1,27	14,08	18,94
Inflation	110	6,05	4,15	1,30	13,80
GDPg	110	3,64	3,49	-3,68	8,20

Sursa: Prelucrările autorilor, 2025

Structurile de guvernanta sunt traditionale si dominate de barbati, cu o reprezentare scazuta a femeilor in functiile de conducere, ceea ce poate limita integrarea sustenabilitatii in strategia bancilor. Doar 12,73% dintre banci au un CEO femeie, iar femeile reprezinta, in medie, 26,1% din membrii consiliului de administratie. Aceasta reflecta o structura de conducere dominata de barbati, ceea ce poate influenta procesul decizional, inclusiv politicile legate de sustenabilitate. Cercetarile sugereaza ca diversitatea consiliilor este asociata cu angajamente mai puternice fata de ODD (Mazumder, 2024), iar subreprezentarea femeilor poate avea repercusiuni asupra raportarii ODD. Proportia directorilor independenti

este, in medie, de 29,7%, insa trebuie amintit ca unele banci nu au deloc directori independenti. Frecventa sedintelor consiliului de administratie (*BoDmeet*) variaza considerabil, de la 4 la 96 de sedinte pe an, cu o medie de 23,6. Aceasta variabilitate mare sugereaza niveluri diferite de implicare a consiliului – bancile cu intalniri mai frecvente ar putea fi mai implicate in luarea deciziilor strategice, inclusiv in ceea ce priveste initiativele de sustenabilitate, dupa cum sugereaza un studiu recent (Umar, 2024), in timp ce bancile cu mai putine intalniri ar putea prioritiza eficienta operationala, plasand in plan subsidiar initiativele de sustenabilitate.

Tabelul nr. 3. Statistici descriptive pentru variabilele categorial

Categorii	0	1	2	3
Standalonerep				
-frecventa	28	82		
-procent	25,45	74,55		
CEOF_M				
-frecventa	96	14		
-procent	87,27	12,73		
OwnRFM				
-frecventa		16	53	41
-procent		14,55	48,18	37,27

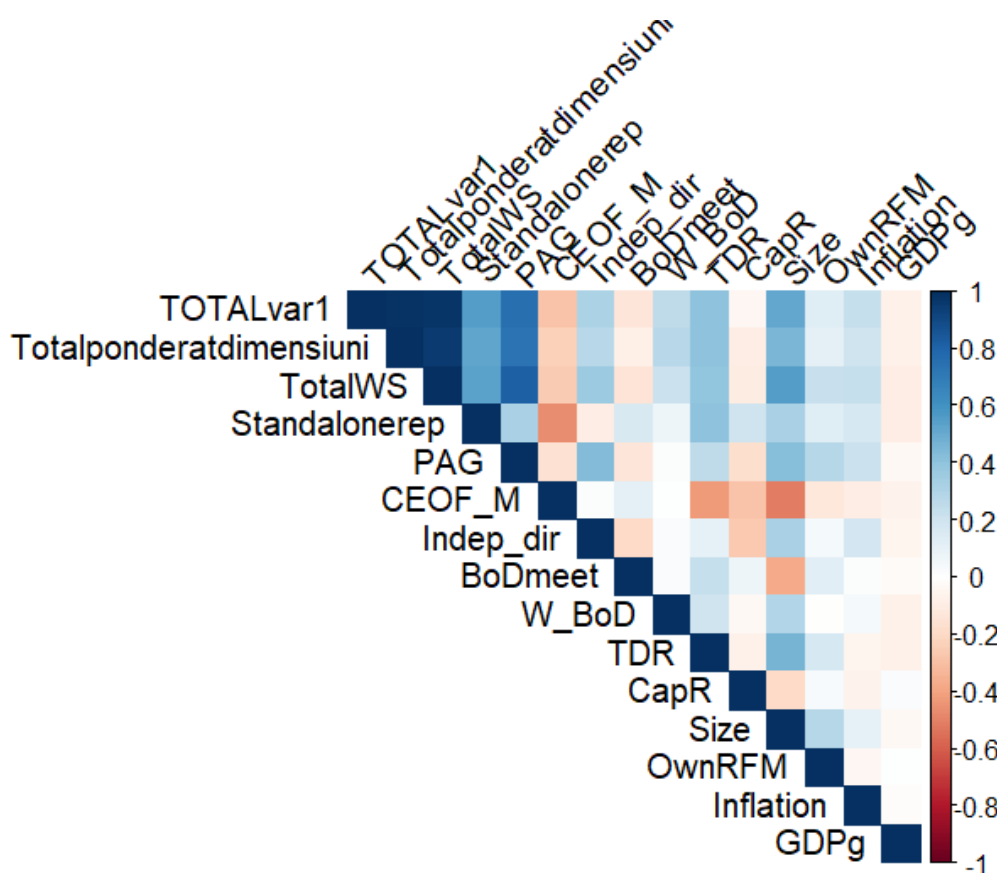
Sursa: Prelucrările autorilor, 2025

Din punct de vedere al surselor de finanțare, băncile românești sunt orientate spre atragerea de depozite, acestea finanțând 71,7% din totalul activelor (*TDR*: medie = 0,717). Activitatea de creditare variază semnificativ, la unele bănci creditele reprezentând doar 14% din active, în timp ce la altele până la 86,6% (*CapR*). Rezultatele arată, de asemenea, o influență semnificativă a capitalului străin în sectorul bancar din România (*OwnRFM*: 48,18% capital străin și 37,27% capital mixt), ceea ce ar putea afecta atât guvernanta, cât și practicile de sustenabilitate ale băncilor (Amidjaya and Widagdo, 2020; Sumarta *et al.*, 2023).

Condițiile macroeconomice sunt fluctuante în perioada analizată, cu o inflație medie de 6,05% și o creștere economică (*GDPg*) volatilă, variind între -3,68% și 8,2%. Această instabilitate economică este susceptibilă să explice nivelul moderat de raportare a ODD-urilor de către băncile românești.

Pentru a evalua riscul de multicolinearitate, am calculat coeficienții de corelație Pearson (**Figura nr. 1**) și factorii de inflație a varianței (VIF) (**Tabelul nr. 4**).

Figura nr. 1. Matricea de corelație



Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Rezultatele analizei de corelație arată că variabilele modelate prezintă corelații slabe sau moderate. Analiza VIF confirmă aceste observații, valoarea medie a VIF fiind 1,76, ceea ce sugerează că nu există probleme de multicolinearitate. Cele mai mari valori ale VIF sunt pentru

Size (VIF = 3,59) și *CEO_F_M* (VIF = 2,22), însă acestea sunt sub pragul critic de 5 (Studenmund, 2016), ceea ce confirmă că nu există simptome de multicolinearitate care să influențeze stabilitatea estimărilor din regresie.

Tabelul nr. 4. Factorii de inflație a varianței

	VIF	1/VIF
Size	3,594	0.278
CEOF M	2,220	0.450
TDR	2,000	0.500
BoDmeet	1,922	0.520
Standalonerep	1,828	0.547
PAG	1,752	0.571
Indep dir	1,514	0.660
CapR	1,471	0.680
OwnRFM	1,347	0.742
W BoD	1,281	0.780
Inflation	1,179	0.848
GDPg	1,039	0.963
VIF mediu	1,762	

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

3.2 Analiza de regresie cu efecte fixe

Tabelul nr. 5 ilustrează rezultatele analizei de regresie, fiecare coloană având ca variabilă dependentă una dintre cele trei variante de calcul a scorului de raportare, descrise în Tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 5 arată o legătură pozitivă și semnificativă statistic între tipul raportului de sustenabilitate (*Standalonerep*) și calitatea raportării informațiilor despre ODD-uri, în toate cele 3 variante de calcul ($p < 0.01$ în coloanele 1 și 2, respectiv $p < 0.05$ în coloana 3). Așadar, oferirea de informații nefinanciare într-un raport de sine stătător este un determinant al raportării ODD la băncile românești, care folosesc în proporție de 74,55%, conform **Tabelului nr. 3**, rapoarte separate de cele financiare pentru a-și demonstra angajamentul față de sustenabilitate, prin transparență și asumarea de responsabilități pe linia comunicării progresului în atingerea ODD.

Tabelul nr. 5. Rezultatele analizei de regresie

	(1) TOTALvar1	(2) Totalponderatdimensiuni	(3) TotalWS
Standalonerep	4,7311*** (1,1988)	3,4204*** (1,1955)	0,0642** (0,0283)
PAG	0,0370*** (0,0102)	0,0440*** (0,0101)	-0,0001 (0,0002)
CEOF_M	1,7177 (1,3905)	2,6471* (1,3866)	0,0299 (0,0329)
Indep_dir	2,7311 (4,5747)	0,6664 (4,5618)	-0,0283 (0,1081)
BoDmeet	-0,0937** (0,0445)	-0,1304*** (0,0444)	-0,0024** (0,0011)
W_BoD	4,0084 (2,7488)	3,1291 (2,7411)	0,2810*** (0,0650)
TDR	4,0476 (2,9941)	5,4557* (2,9857)	0,0426 (0,0708)
CapR	-18,3975** (7,1387)	-25,6141*** (7,1188)	-0,2468 (0,1687)
Size	5,6377*** (1,661)	6,0831*** (1,6564)	0,1298*** (,0393)
OwnRFM	-0,2232 (2,4224)	-0,8629 (2,4156)	-0,0117 (,05730)
Inflation	0,0403 (,0857)	-0,0132 (,0855)	0,0033 (0,0020)
GDPg	0,0558 (0,0783)	0,0444 (0,0781)	-0,0003 (0,0019)
_cons	-65,8204** (26,6494)	-61,4098** (26,5748)	-1,6814*** (0,6298)
Observations	110	110	110
R-squared	0,7059	0,7057	0,5855

Erorile standard sunt în paranteze. *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Sursa: prelucrările autorilor, 2025.

Asocierea pozitivă cu calitatea raportării ODD este similară cu rezultatele obținute de Bose, Khan and Bakshi (2024) pe firme (inclusiv bănci) din 30 țări sau de Pizzi, Rosati and Venturelli (2021) pe un eșantion de 153 firme de interes public italiene (inclusiv din sectorul financiar). Aceste descoperiri permit validarea ipotezei H_1 .

În aceeași direcție, dimensiunea mai amplă a raportului (PAG) se dovedește a fi un factor determinant al calității raportării ODD de către băncile românești, în cazul calculării scorurilor prin ponderarea în funcție de importanța relativă a fiecărui ODD și de greutatea specifică a fiecărei dimensiuni a sustenabilității. Astfel, la creșterea cu o pagină a raportului, scorul de raportare crește cu 0,0370 unități (pentru *Totalvar1*) și cu 0,0440 unități (pentru *Total ponderat dimensiuni*). Aceste rezultate, care confirmă alte studii existente (Pizzi, Rosati and Venturelli, 2021; Datta and Goyal, 2022), demonstrează că rapoartele mai extinse ilustrează mai bine, prin ample descrieri narative și date numerice, orientarea spre atingerea ODD, ceea ce validează ipoteza H_2 .

Structurile de guvernare corporativă bancară au efecte mixte asupra nivelului de raportare a ODD. Astfel, diversitatea de gen a directorilor generali (*CEOF_M*) și din cadrul CA (*WBoD*) exercită influențe pozitive, mai mult sau mai puțin semnificative statistic (2,6471 cu $p < 0,1$, coloana 2, Tabel 5, pentru *CEOF_M*, respectiv 0,2810 cu $p < 0,01$, coloana 3, Tabel 5 pentru *WBoD*), ceea ce sugerează că prezența crescută a femeilor în structurile de conducere poate fi considerată o garanție pentru oferirea de informații de calitate despre atingerea ODD (Flórez-Parra *et al.*, 2024; Mazumder, 2024; Zampone *et al.*, 2024). Lipsa unei semnificații statistice mai ridicate poate fi pusă și pe seama subreprezentării femeilor în organele de conducere ale băncilor românești, după cum o relevă statisticile descriptive din Tabelul nr. 3, dar și alte studii care documentează o relație pozitivă, de intensitate mai slabă (Rosati and Faria, 2019). În acest context, considerăm ipoteza H_3 validată.

Analiza de regresie arată că ponderea directorilor independenți în CA (*Indep_dir*) pare să nu conteze în luarea deciziilor cu privire la raportarea de sustenabilitate și, prin urmare, este puțin probabil să influențeze dezvăluirea informațiilor despre ODD de către băncile românești. Rezultate similare se regăsesc și în studiul lui Rao and Tilt (2016), pe 150 de companii australiene listate sau la Mazumder (2024), pe un eșantion de 30 bănci comerciale din Bangladesh. Comună cu ultimul dintre studii, este ponderea redusă a directorilor independenți în

totalul membrilor CA (aproximativ 20%, față de 29% în România), ceea ce ar putea explica lipsa de semnificație a variabilei. Prin urmare, ipoteza H_4 este invalidată.

Ultima variabilă de guvernare, corespunzătoare ipotezei H_5 , relevă influența negativă a activității CA asupra raportării ODD-urilor, în toate cele trei variante de calcul a scorului de raportare. O explicație posibilă poate fi pusă pe seama dispersiei foarte ridicate a variabilei (deviația standard, conform Tabelului nr. 3, este 19,93, numărul ședințelor CA variind de la 4 la 96 într-un an). Cu alte cuvinte, activitatea CA are o eficiență redusă pe linia raportării ODD, deoarece în băncile românești nu s-a găsit o frecvență optimă a întâlnirilor care să permită alocarea adecvată a timpului dedicat de directori îndeplinirii unor atribuții strategice în materie de sustenabilitate (Sekarlangit and Wardhani, 2021). Și alte studii obțin rezultate similare, Pizzi, Rosati and Venturelli (2021) documentând o asociere negativă, deși nesemnificativă statistic, pentru întreg eșantionul și unele dintre subeșantioanele analizate în lucrarea lor. În lucrarea noastră, deși negativă, influența acestei variabile este semnificativă, ceea ce validează ipoteza H_5 .

În privința variabilelor de control, sunt de semnalat influența pozitivă a mărimii băncii raportoare asupra scorurilor ODD, pe larg confirmată de alte studii din literatură (Datta and Goyal, 2022; Farisyi *et al.*, 2022; Bose, Khan and Bakshi, 2024; Mazumder, 2024; Zampone *et al.*, 2024), dar și impactul negativ al ponderii creditelor acordate în totalul activului bilanțier. O posibilă explicație pentru această situație poate fi găsită în fluctuația activității de creditare în perioada analizată (Ozili, 2024), care include anii de pandemie și crizele geopolitice din zonă, fluctuație despre care s-au oferit informații financiare mai consistente, în detrimentul celor nefinanciare de către băncile românești.

3.3 Analiza arborilor de regresie

Figura nr. 2 prezintă trei arbori de regresie, corespunzatori celor trei variante de calcul a scorurilor de raportare a ODD-urilor. Reprezentările grafice afișează variabilele și deciziile în noduri, predicția medie și numărul de observații în fiecare nod. Cromatica este grăitoare, nodurile fiind colorate de la roșu (valori mici) la verde (valori mari). Spre deosebire de regresia cu efecte fixe, unde toate variabilele sunt incluse în model indiferent de impactul lor real, arborii de regresie identifică și păstrează doar acele variabile care au o influență semnificativă asupra rezultatelor.

În cazul arborelui de regresie (a) pentru *Totalvar1*, primul *split* este realizat pe baza dimensiunii raportului (variabila *PAG*). Aceasta indică faptul că dimensiunea raportului este variabila care influențează cel mai mult scorul de raportare ODD la nivelul întregului set de date. Dacă raportul are o întindere mai mică de 15 pagini, se merge pe ramura din stânga, iar dacă raportul cuprinde cel puțin 15 pagini, atunci se merge pe ramura din dreapta. Dacă dimensiunea raportului este redusă (sub 15 pagini), se verifică dacă banca publică un raport de sine stătător. Dacă acesta este cazul, se verifică în continuare dacă ponderea directorilor independenți în CA (*Indep_dir*) depășește 35%. Dacă și această condiție este îndeplinită, se ajunge la o frunză (nod terminal). Scorul de raportare este aproximativ 27 în acest caz. Se observă, de asemenea, că 6% din totalul observațiilor sunt încadrate în această categorie. Dacă raportul nu este de sine stătător, drumul duce la ramura din stânga, indicând o probabilitate mai mare de scoruri de raportare mai mici.

Așa cum se poate observa, dacă raportul cuprinde cel puțin 49 de pagini, se continuă cu *split*-uri privind activitatea CA (*BoDmeet*). Arborele de regresie prezice cel mai mare scor de raportare (40) pentru acele bănci care publică informații ample legate de ODD-uri (cel puțin 49 de pagini), dar care nu convoacă mai mult de 8 întâlniri ale consiliului de administrație. Contrar așteptărilor și studiilor precedente (Umar, 2024), o frecvență mare a întâlnirilor CA nu conduce la cel mai bun scor de raportare. Acest rezultat este însă în concordanță cu constatările efectuate în urma analizei de regresie. Dacă CA se întrunește mai des de 8 ori pe an, scorul prezis este mai modest (aproximativ 30-35), variind în funcție de numărul de pagini ale raportului. În funcție de specificul băncii, un număr mai mare de întâlniri poate fi asociat cu o nevoie de a compensa probleme organizaționale, ceea ce de fapt poate indica dificultăți interne, nu neapărat un management mai bun, după cum demonstrează și un studiu recent (Haque *et al.*, 2025). Rezultatul ar putea fi explicat și prin conceptul de "*diminishing returns*", unde există beneficii inițiale semnificative, dar fiecare întâlnire suplimentară aduce beneficii din ce în ce mai mici (Bettinelli *et al.*, 2023).

Variabilele care influențează cel mai mult raportarea ODD-urilor, conform primului arbore, sunt dimensiunea raportului (fiind variabila utilizată la primul *split* și alte *split*-uri esențiale) și tipul raportului. Alte variabile notabile sunt inflația, ponderea directorilor independenți în CA și frecvența întâlnirilor CA. De reținut este că modelul a selectat doar 5 variabile ca fiind relevante pentru predicția

variabilei dependente (*TOTALvar1*). Acest lucru indică faptul că celelalte variabile incluse în model nu au avut un impact semnificativ în construcția arborelui.

La nivelul rădăcinii, arborele de decizie (b) pentru *Totalponderatdimensiuni* începe divizarea în funcție de dimensiunea raportului (variabila *PAG*), cu pragul stabilit la 23 pagini. Astfel, se separă băncile în două categorii. Condițiile din nodurile ulterioare ale arborelui (cum ar fi tipul raportului, mărimea băncii, rata depozitelor totale, frecvența întâlnirilor CA) vor diferenția scorul predicției. Băncile cu rapoarte de întindere mică (sub 23 de pagini) pot avea rapoarte mai sintetice sau mai puțin complexe. Se sugerează că, dacă sunt asociate și cu alte condiții (de exemplu: lipsa unui raport de sine stătător sau o performanță modestă în atragerea depozitelor), scorul de raportare ODD poate fi afectat negativ. Bănci cu rapoarte de cel puțin 23 de pagini tind să aibă rapoarte mai detaliate, ceea ce reflectă un angajament sporit față de raportarea ODD-urilor. La fel ca în cazul arborelui prezentat anterior, se observă că scorurile de raportare tind să fie mai mari dacă dimensiunea raportului este mai amplă, dacă raportul este unul de sine stătător și dacă întâlnirile CA nu sunt foarte frecvente. Arborele prezice cel mai mare scor de raportare pentru acele bănci cu rapoarte de întindere mare (cel puțin 49 de pagini) și mai puțin de 8 ședințe ale CA într-un an.

Arborele de decizie (c) pentru *TotalWS* evidențiază că variabilele legate de dimensiunea raportului (*PAG*), dimensiunea băncii (*Size*), frecvența întâlnirilor CA (*BoDmeet*), diversitatea de gen (*W_BoD*), și contextul economic (*GDPg*) sunt determinanți importanți ai scorului de raportare ODD. Fiecare drum din arbore oferă o combinație specifică de condiții care determină scorul prezis. Prezența femeilor în CA este utilizată pentru a subdiviza băncile mai mari, evidențiind că diversitatea de gen în consiliu poate influența favorabil scorul de raportare. Dacă ponderea directorilor femei în numărul total de membri ai CA depășește 37%, scorul prezis este mai mare (0,37 comparativ cu 0,29). Această structură a arborelui de regresie sugerează că, pentru băncile mai mici (atât ca dimensiune, cât și raport), un factor determinant este complexitatea raportului însuși, în timp ce, pentru băncile mai mari, aspectele legate de guvernanta instituțională (de exemplu, numărul de întâlniri ale CA) și contextul economic joacă un rol esențial.

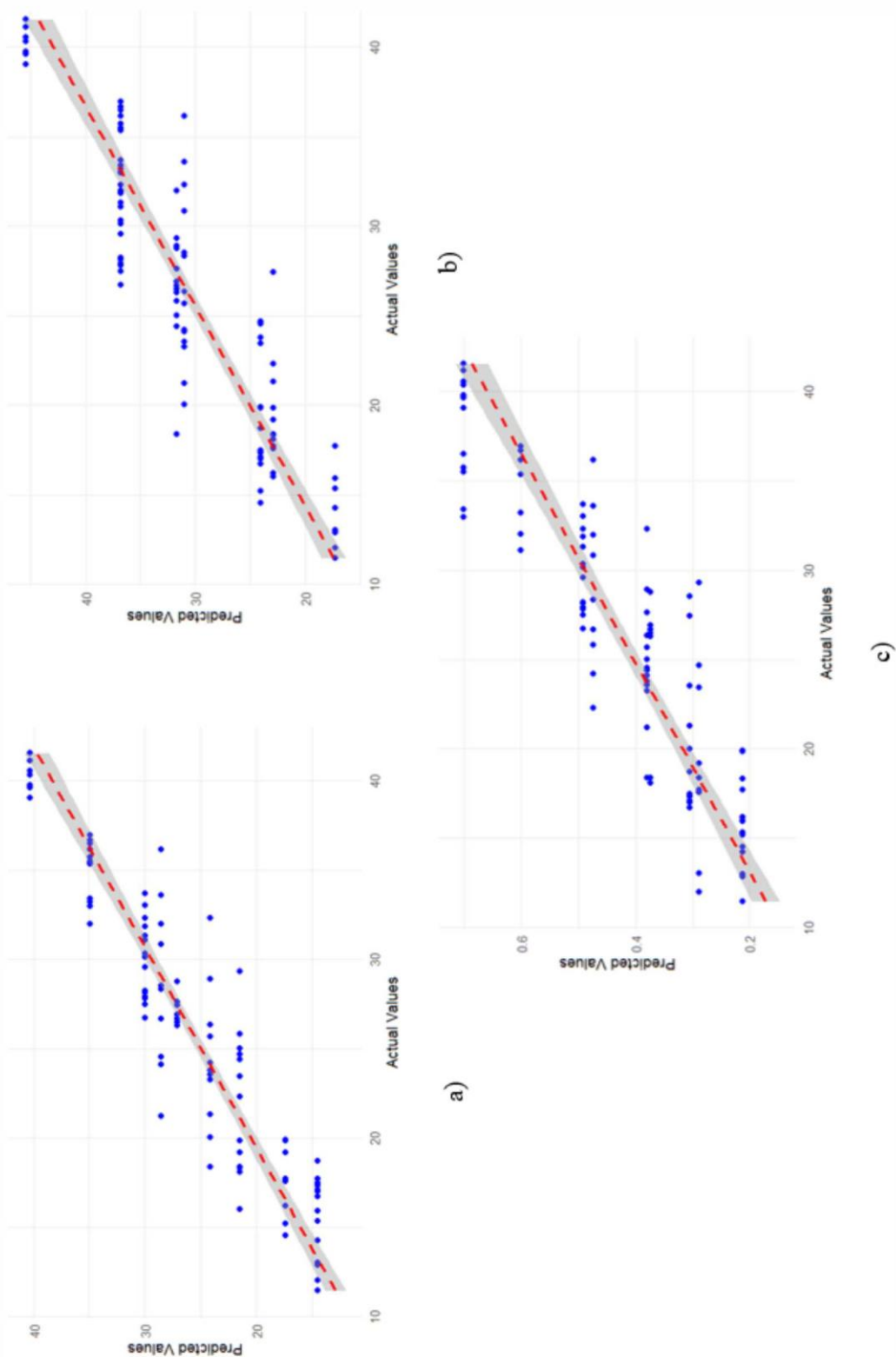
Se confirmă predicțiile anterioare pentru scoruri mai mari în cazul băncilor care publică rapoarte detaliate și nu convoacă frecvent ședințe ale CA.

Nr. 2(178)/2025



Figura nr. 3. Valori reale versus valori prezise, după varianta de calcul a scorurilor de raportare

a) Totalvar1 b) Totalponderatdimensiuni c) TotalWS



Sursa: prelucrările autorilor, 2025

De altfel, dimensiunea raportului (PAG) apare ca primă variabilă de split în toți arborii de regresie, sugerând că este principalul determinant al scorului de raportare a ODD-urilor. Acest lucru înseamnă că diferențierea băncilor în funcție de această variabilă produce cel mai mare efect în variabilitatea scorurilor. Tipul raportului este, de asemenea, un factor cheie al raportării ODD-urilor. Nodurile intermediare clarifică rolul altor factori importanți. Variabilele legate de guvernanță și variabilele specifice băncii (mărime, rata depozitelor totale) se integrează în decizii ulterioare, amplificând efectele asupra scorurilor ODD. Inflația și creșterea economică (*GDPg*) pot influența, într-o a doua fază, felul în care condițiile interne ale băncii se traduc în scoruri de raportare. Toate modelele sugerează că numărul de pagini reprezintă un factor cheie care, în urma detaliilor oferite de variabilele

de guvernanță și indicatorii financiari, influențează în mod constant scorul de raportare ODD.

Graficul de tip "Actual vs. Predicted" este un instrument vizual folosit pentru a evalua performanța arborilor de regresie. **Figura nr. 3** relevă faptul că arborii de regresie au o performanță bună, ceea ce înseamnă că o mare parte din variația datelor este explicată de modelele testate. Aceste aspecte sunt confirmate și de metricile din **Tabelul nr. 6** (RMSE, MAE, R^2).

Pentru *Totalvar1* și *Totalponderatdimensiuni*, modelul obține performanțe foarte bune, cu erori scăzute (RMSE și MAE) și un R^2 ridicat care indică o explicație mare a variației scorurilor de raportare. Pentru *TotalWS*, deși erorile (RMSE și MAE) sunt mai mari și coeficientul R^2 este semnificativ mai mic, rezultatele sugerează că modelul are o performanță medie.

Tabelul nr. 6. Indicatori de performanță a arborilor de regresie

Indicatori de performanță	(1) TOTALvar1	(2) Totalponderatdimensiuni	(3) TotalWS
RMSE	2,694550	2,694551	5,478280
MAE	2,105364	2,105364	4,806247
R^2	0,888554	0,888554	0,539341

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

4. Concluzii

Studiul de față analizează factorii determinanți ai raportării ODD-urilor în sectorul bancar din România, utilizând o metodologie complexă ce îmbină analiza de conținut, regresia cu efecte fixe și arborii de regresie, aplicată pe un set de date extins și actual. Dincolo de influența previzibilă a dimensiunii și tipului raportului asupra scorurilor de raportare ODD, anumite rezultate merită o atenție deosebită și vor fi discutate în continuare.

Frecvența întâlnirilor CA nu are un impact pozitiv direct asupra scorului de raportare a ODD-urilor, contrar anumitor așteptări. Atât analiza arborilor de regresie, cât și regresia cu efecte fixe sugerează faptul că un număr prea mare de întâlniri poate fi asociat cu dificultăți organizaționale sau procese decizionale ineficiente, mai degrabă decât cu o guvernanță îmbunătățită. De asemenea, se conturează ideea de randamente descrescătoare, unde beneficiile aduse de întâlniri frecvente ale CA se reduc după un anumit prag. În acest context, un echilibru optim în ceea ce privește frecvența ședințelor ar putea contribui mai eficient la o raportare mai bună a ODD-urilor, în locul unei simple creșteri cantitative a reuniunilor CA.

Arborii de regresie pot identifica interacțiuni complexe și relații non-liniare între variabile, pe când regresia cu efecte fixe presupune relații liniare între predictorii și variabilă dependentă. Așa se explică faptul că ponderea directorilor independenți în CA (*Indep_dir*) pare să nu conteze în luarea deciziilor cu privire la raportarea de sustenabilitate, însă arborii de regresie arată că variabila poate avea un efect asupra raportării ODD în anumite condiții specifice (raport de sine stătător, care nu depășește 15 pagini), ceea ce un model liniar nu captează. Totodată, arborii de regresie segmentează datele și generează reguli bazate pe anumite praguri (pragul de 35% pentru ponderea directorilor independenți în CA), în timp ce regresia cu efecte fixe estimează un efect mediu al variabilelor asupra raportării ODD. Constatăm că influența directorilor independenți este prezentă doar în anumite subseturi ale datelor, dar nu este suficient de puternică pentru a fi semnificativă la nivel global în regresia cu efecte fixe.

Rezultatele obținute atât din analiza regresiei, cât și din arborii de decizie subliniază importanța diversității de gen în structurile de conducere ale băncilor pentru raportarea ODD. Deși efectele identificate variază ca intensitate și

semnificație statistică, tendința generală indică faptul că o reprezentare mai mare a femeilor în CA contribuie la un scor mai ridicat al raportării. Acest aspect sugerează că prezența femeilor în poziții de conducere poate îmbunătăți transparența și calitatea informațiilor oferite, aliniindu-se astfel concluziilor altor studii din literatură. Totuși, semnificația statistică moderată a acestei relații ar putea fi pusă pe seama subreprezentării femeilor în organele de conducere ale băncilor românești, ceea ce limitează impactul lor asupra procesului decizional. În cazul băncilor mai mari, diversitatea de gen devine un factor mai relevant, ceea ce confirmă ipoteza că guvernanta corporativă influențează semnificativ gradul de transparență în raportarea sustenabilității. Astfel, promovarea unei mai mari echități de gen în structurile de conducere ar putea reprezenta un pas important pentru îmbunătățirea raportării ODD în sectorul bancar din România. Factorii macroeconomici, precum inflația și creșterea economică, nu influențează direct scorurile de raportare ODD, dar pot amplifica efectele celorlalți factori. Dimensiunea și tipul raportului rămân determinanți

principali, iar variabilele de guvernanta și caracteristicile băncii joacă, de asemenea, un rol important.

Studiul de față contribuie la literatura de specialitate prin utilizarea combinată a regresiei cu efecte fixe și a arborilor de decizie, evidențiind atât relațiile globale, cât și efectele condiționate de factori specifici. Totuși, rezultatele trebuie interpretate în contextul particular al sectorului bancar românesc, iar viitoare cercetări ar putea extinde această analiză prin comparații internaționale sau prin integrarea altor variabile de guvernanta corporativă bancară. Promovarea unei guvernante eficiente și echilibrate din punct de vedere al diversității poate reprezenta un pas semnificativ în îmbunătățirea transparenței în sectorul bancar din România.

Finanțare: Această cercetare a fost finanțată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) prin granturile nr. PN-IV-P2-2.2-MC-2024-0179 și PN-IV-P2-2.2-MC-2024-0183.

Bibliografie

1. Albu, C.-N. et al. (2024) Sustainability reporting in Central and Eastern European countries, in G. Rimmel et al. (eds) *Research Handbook on Sustainability Reporting*. Edward Elgar Publishing, pp. 400-417. Available at: <https://doi.org/10.4337/9781035316267.00034>.
2. Amidjaya, P.G. and Widagdo, A.K. (2020) Sustainability reporting in Indonesian listed banks: Do corporate governance, ownership structure and digital banking matter?, *Journal of Applied Accounting Research*, 21(2), pp. 231-247. Available at: <https://doi.org/10.1108/JAAR-09-2018-0149>.
3. Avrampou, A. et al. (2019) Advancing the Sustainable Development Goals: Evidence from leading European banks, *Sustainable Development*, 27(4), pp. 743-757. Available at: <https://doi.org/10.1002/sd.1938>.
4. Badarin, A.M.K.A. et al. (2024) Systematic and unsystematic determinants of liquidity risk in the Islamic banks in the middle east, *Uncertain Supply Chain Management*, 12(3), pp. 1399-1408. Available at: <https://doi.org/10.5267/j.uscm.2024.4.011>.
5. Bae, S.M., Masud, Md.A.K. and Kim, J.D. (2018) A Cross-Country Investigation of Corporate Governance and Corporate Sustainability Disclosure: A Signaling Theory Perspective, *Sustainability*, 10(8), p. 2611. Available at: <https://doi.org/10.3390/su10082611>.
6. Bettinelli, C. et al. (2023) The influence of board social activity on firm performance, *Journal of Family Business Strategy*, 14(2), p. 100552. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2023.100552>.
7. Beyaert, A., García-Solanes, J. and Lopez-Gomez, L. (2023) Corruption, quality of institutions and growth, *Applied Economic Analysis*, 31(91), pp. 55-72. Available at: <https://doi.org/10.1108/AEA-11-2021-0297>.
8. BNR, B.N. a R. (2023) Raport anual 2023. *Banca Națională a României*.
9. Bocci, L. et al. (2024) A Regression Tree-Based Analysis of the European Regional Competitiveness, *Social Indicators Research*, 173(1), pp. 137-167. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02869-3>.

10. Bose, S., Khan, H.Z. and Bakshi, S. (2024) Determinants and consequences of sustainable development goals disclosure: International evidence, *Journal of Cleaner Production*, 434, p. 140021. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.140021>.
11. Breiman, L. et al. (2017) *Classification And Regression Trees*. 1st edn. Routledge. Available at: <https://doi.org/10.1201/9781315139470>.
12. Budsaratagoon, P. and Jitmaneeroj, B. (2019) Measuring causal relations and identifying critical drivers for corporate sustainability: the quadruple bottom line approach, *Measuring Business Excellence*, 23(3), pp. 292-316. Available at: <https://doi.org/10.1108/MBE-10-2017-0080>.
13. Cohen, S., Manes-Rossi, F. and Brusca, I. (2023) Are SDGs being translated into accounting terms? Evidence from European cities, *Public Money & Management*, 43(7), pp. 669-678. Available at: <https://doi.org/10.1080/09540962.2023.2243543>.
14. Cosma, S. et al. (2020) Sustainable Development and European Banks: A Non-Financial Disclosure Analysis, *Sustainability*, 12(15), p. 6146. Available at: <https://doi.org/10.3390/su12156146>.
15. Datta, S. and Goyal, S. (2022) Determinants of SDG Reporting by Businesses: A Literature Analysis and Conceptual Model, *Vision: The Journal of Business Perspective*, p. 09722629221096047. Available at: <https://doi.org/10.1177/09722629221096047>.
16. EBEF, E.B.F. and KPMG (2021) *European Bank Practices in Supporting and Implementing the UN Sustainable Development Goals*. Available at: <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2021/06/European-bank-practices-in-supporting-and-implementing-the-UN-Sustainable-Development-Goals.pdf>.
17. Erin, O.A., Bamigboye, O.A. and Oyewo, B. (2022) Sustainable development goals (SDG) reporting: an analysis of disclosure, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 12(5), pp. 761-789. Available at: <https://doi.org/10.1108/JAEE-02-2020-0037>.
18. Erin, O.A. and Olojede, P. (2024) Do nonfinancial reporting practices matter in SDG disclosure? An exploratory study, *Meditari Accountancy Research*, 32(4), pp. 1398-1422. Available at: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-06-2023-2054>.
19. Farisyi, S. et al. (2022) A Systematic Literature Review: Determinants of Sustainability Reporting in Developing Countries, *Sustainability*, 14(16), p. 10222. Available at: <https://doi.org/10.3390/su141610222>.
20. Flórez-Parra, J.M. et al. (2024) Determinants of the dissemination of economic, social and environmental information at the university level in the context of commitment to the SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, *Sustainable Development*, 32(3), pp. 1925-1939. Available at: <https://doi.org/10.1002/sd.2760>.
21. Fonseca, L. and Carvalho, F. (2019) The Reporting of SDGs by Quality, Environmental, and Occupational Health and Safety-Certified Organizations, *Sustainability*, 11(20), p. 5797. Available at: <https://doi.org/10.3390/su11205797>.
22. Galeazzo, A., Miandar, T. and Carraro, M. (2024) SDGs in corporate responsibility reporting: a longitudinal investigation of institutional determinants and financial performance, *Journal of Management and Governance*, 28(1), pp. 113-136. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10997-023-09671-y>.
23. Galletta, S. (2016) On the determinants of happiness: a classification and regression tree (CART) approach, *Applied Economics Letters*, 23(2), pp. 121-125. Available at: <https://doi.org/10.1080/13504851.2015.1054066>.
24. Haque, M.R. et al. (2025) Changes in the board of directors' number of meetings: why and so what?, *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.1108/CG-05-2024-0293>.
25. Hua Sim, C. and Yuan Fung, C. (2024) Exploring the Determinants and Effects of SDG Reporting on Corporate Performance in an Emerging Market, *International Journal of Advanced Research in Economics and Finance* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.55057/ijaref.2024.6.2.12>.
26. Huian, M.C., Curea, M. and Apostol, C. (2024) The association between governance mechanisms and engagement in commercialisation and entrepreneurship of Romanian public research institutes, *Heliyon*, 10(15), p. e34909. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e34909>.
27. Jarra, M.S. et al. (2025) Using machine learning techniques to identify major determinants of electricity

- usage in residential buildings of Pakistan, *Journal of Building Engineering*, 100, p. 111800. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jobe.2025.111800>.
28. Jing, W. and Simonoff, J.S. (2024) A regression tree method for longitudinal and clustered data with multivariate responses, *Journal of Statistical Computation and Simulation*, 94(4), pp. 820–842. Available at: <https://doi.org/10.1080/00949655.2023.2273966>.
 29. Khan, S. *et al.* (2023) Unveiling the Dynamics of Bank Liquidity: Exploring the Impact of Bank Specific and Macroeconomic Factors in Pakistani Commercial Banks, *Pakistan Economic Review*, 6(2), pp. 101–125.
 30. Mazumder, M.M.M. (2024) An empirical analysis of SDG disclosure (SDGD) and board gender diversity: insights from the banking sector in an emerging economy, *International Journal of Disclosure and Governance* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41310-023-00223-2>.
 31. Nguyen, H.T.V. and Vo, D.V. (2021) Determinants of Liquidity of Commercial Banks: Empirical Evidence from the Vietnamese Stock Exchange, *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(4), pp. 699–707. Available at: <https://doi.org/10.13106/JAFEB.2021.VOL8.NO4.0699>.
 32. Nicolò, G. *et al.* (2023) Revealing the corporate contribution to sustainable development goals through integrated reporting: a worldwide perspective, *Social Responsibility Journal*, 19(5), pp. 829–857. Available at: <https://doi.org/10.1108/SRJ-09-2021-0373>.
 33. Ozili, P.K. (2024) Bank Loan Loss Provision Determinants in Non-Crisis Years: Evidence from African, European, and Asian Countries, *Journal of Risk and Financial Management*, 17(3), p. 115. Available at: <https://doi.org/10.3390/jrfm17030115>.
 34. Paridhi and Arora, A. (2023) Sustainability reporting: Current state and challenges, *Business Strategy & Development*, 6(3), pp. 362–381. Available at: <https://doi.org/10.1002/bsd2.244>.
 35. Pizzi, S. *et al.* (2020) Management research and the UN sustainable development goals (SDGs): A bibliometric investigation and systematic review, *Journal of Cleaner Production*, 276, p. 124033. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124033>.
 36. Pizzi, S., Rosati, F. and Venturelli, A. (2021) The determinants of business contribution to the 2030 Agenda: Introducing the SDG Reporting Score, *Business Strategy and the Environment*, 30(1), pp. 404–421. Available at: <https://doi.org/10.1002/bse.2628>.
 37. Rao, K. and Tilt, C. (2016) Board diversity and CSR reporting: an Australian study, *Meditari Accountancy Research*, 24(2), pp. 182–210. Available at: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2015-0052>.
 38. Rosati, F. and Faria, L.G.D. (2019) Business contribution to the Sustainable Development Agenda: Organizational factors related to early adoption of SDG reporting, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(3), pp. 588–597. Available at: <https://doi.org/10.1002/csr.1705>.
 39. Sachs, J.D., Lafortune, G. and Fuller, G. (2024) The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. *Dublin University Press*. Available at: <https://doi.org/10.25546/108572>.
 40. Sardanou, E. *et al.* (2021) A materiality analysis framework to assess sustainable development goals of banking sector through sustainability reports, *Sustainable Production and Consumption*, 27, pp. 1775–1793. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.04.020>.
 41. Schena, R. *et al.* (2022) Digital reputation and firm performance: The moderating role of firm orientation towards sustainable development goals (SDGs), *Journal of Business Research*, 152, pp. 315–325. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.07.025>.
 42. Sekarlangit, L.D. and Wardhani, R. (2021) The Effect of the Characteristics and Activities of the Board of Directors on Sustainable Development Goal (SDG) Disclosures: Empirical Evidence from Southeast Asia, *Sustainability*, 13(14), p. 8007. Available at: <https://doi.org/10.3390/su13148007>.
 43. Studenmund, A.H. (2016) *Using ECONOMETRICS. A practical guide*. 7th edition. Pearson.
 44. Sumarta, N.H. *et al.* (2023) Bank ownership structure and reputation through sustainability reporting in Indonesia, *Social Responsibility Journal*, 19(6), pp.

- 989-1002. Available at: <https://doi.org/10.1108/SRJ-01-2021-0024>.
45. Taskin, D. *et al.* (2025) Do past ESG scores efficiently predict future ESG performance?, *Research in International Business and Finance*, 74, p. 102706. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102706>.
46. Tsalis, T.A. *et al.* (2020) New challenges for corporate sustainability reporting: United Nations' 2030 Agenda for sustainable development and the sustainable development goals, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(4), pp. 1617-1629. Available at: <https://doi.org/10.1002/csr.1910>.
47. Umar, U.H. (2024) Gender diversity, foreign directors and sector-wise corporate philanthropic giving of Islamic banks in Bangladesh, *Gender in Management: An International Journal*, 39(2), pp. 206–221. Available at: <https://doi.org/10.1108/GM-08-2021-0259>.
48. Yahaya, O.A. (2025) Sustainability reporting quality in the face of the board of directors, *SSRN Electronic Journal* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5094168>.
49. Yitayaw, M.K. (2021) Firm-specific and macroeconomic determinants of commercial banks liquidity in Ethiopia: Panel data approach, *Cogent Business & Management*. Edited by D. McMillan, 8(1), p. 1956065. Available at: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1956065>.
50. Zampone, G. *et al.* (2024) Gender diversity and SDG disclosure: the mediating role of the sustainability committee, *Journal of Applied Accounting Research*, 25(1), pp. 171–193. Available at: <https://doi.org/10.1108/JAAR-06-2022-0151>.

Evaluări ale gradului de conformare în raportarea corporativă de sustenabilitate

Andra-Oana BURTESCU,
Student la program master Academia de Studii
Economice din București,
e-mail: burtescuandra20@stud.ase.ro

Rezumat

Raportarea corporativă de sustenabilitate reprezintă un subiect de actualitate și practicat atât reglementat, dar și în mod voluntar. Această raportare oferă un cadru cuprinzător pentru dezvăluirea informațiilor din rapoartele anuale de sustenabilitate ale companiilor. În contextul transparenței corporative, raportarea privind aspectele legate de mediu, de guvernanță și sociale (ESG) devine tot mai importantă în cadrul guvernanței corporative. Obiectivul cercetării constă în identificarea și analizarea gradului de prezentare a informațiilor privind aspectele de mediu pentru companii listate la Bursa de Valori București (BVB) care fac parte din indicele BET-NG, în perioada 2011-2023. Rezultatele cercetării relevă o creștere semnificativă a nivelului de raportare, ceea ce demonstrează o aliniere treptată la cerințele de transparență și responsabilitate corporativă.

Cuvinte cheie: companii; raportare de sustenabilitate; mediu; indicele BET-NG; Bursa de Valori București; indice de divulgare a informațiilor;

Clasificare JEL: M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Burtescu, A.-O. (2025), Compliance Assessments in Corporate Sustainability Reporting, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp. 364-377, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/010

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/010>
Data primirii articolului: 5.03.2025
Data revizuirii: 11.03.2025
Data acceptării: 25.04.2025

Introducere

În perioada actuală, dezvăluirea informațiilor de natură non-financiară de către companii a devenit din ce în ce mai importantă pentru satisfacerea nevoilor de informare tot mai diverse ale părților interesate. Limitările rapoartelor financiare tradiționale au determinat dezvoltarea unor noi standarde și ghiduri, pentru a facilita raportarea informațiilor de natură non-financiară.

Astfel, raportarea corporativă de sustenabilitate a devenit tot mai necesară atât la nivel global, cât și în Europa și, cu precădere, în România. În acest context, în ultimii ani transparența și responsabilitatea față de gestionarea și comunicarea impactului de mediu, social și de guvernanta (ESG) s-a intensificat, iar organizațiile au fost tot mai presate să implementeze practicile de sustenabilitate.

Totodată, această dinamică a favorizat apariția raportării integrate, ce a marcat progresul inițiativelor contabile privind sustenabilitatea, oferind o viziune vastă asupra informațiilor dezvăluite în rapoartele anuale ale companiilor. Sistemul de raportare integrată (IR) este susținut de către organizațiile profesionale de contabilitate, organismele consultative, cât și de liderii de afaceri (Consiliul Mondial de Afaceri pentru Dezvoltare Durabilă, Inițiativa Globală de Raportare – GRI, Federația Internațională a Contabililor – IFAC, Asociația Contabililor Autorizați – ACCA, Accountancy Europe - ACE).

Fiind un domeniu foarte actual, ce interconectează elemente privind managementul riscului, controlul managerial și contabilitatea financiară, Uniunea Europeană a emis, în anul 2014, Directiva 2014/95/UE (Directiva UE), cu completările și modificările ulterioare, pentru a reglementa informațiile din rapoartele transmise de către entitățile europene de interes public, toate acestea cu scopul de a oferi investitorilor sau altor părți interesate, informații nonfinanciare relevante privind performanța, poziția și impactul companiilor asupra activităților desfășurate.

Tendința remarcată pe piețele de capital din ultimii ani a fost dezvoltarea activelor sustenabile, pe fondul încălzirii climatice și al necesității protecției mediului înconjurător. Această preocupare are o importanță semnificativă la momentul actual, iar eforturile globale pentru reducerea semnificativă a schimbărilor climatice, precum menținerea temperaturii medii globale sub 2°C, au determinat Comisia Europeană să adopte Regulamentul nr. 2088/2019, pentru a reglementa aspectele ce privesc investițiile durabile. Criteriile de mediu prezentate în

regulament fac referire la modul în care funcționează companiile, astfel încât să nu afecteze mediul înconjurător, iar criteriile sociale pun amprenta peste modul în care companiile gestionează relațiile cu părțile implicate în desfășurarea activităților: clienți, furnizori, angajați etc.

Directiva 2014/95/UE (NFRD) este cel mai important act legislativ care vizează sustenabilitatea pentru companiile mari din Uniunea Europeană. Această directivă a fost adoptată în anul 2014 și în anul 2018 a intrat în vigoare. NFRD sau Directiva privind Raportarea nefinanciară este transpusă în România prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 85/2024, din data de 26 ianuarie 2024, iar supuse la respectarea acestei directive sunt companiile care îndeplinesc criteriile următoare: au mai mult de 500 de angajați, o cifră de afaceri netă de peste 40 de milioane de Euro.

În contextul acestor norme legislative, bursa de valori are un rol cheie în ușurarea transferului de informații între investitori și entități, ea devenind și principalul promotor în susținerea și implementarea standardelor de sustenabilitate (ESG) la nivel local.

În acest sens, obiectivul cercetării constă în identificarea gradului de conformare al companiilor ce au domeniul principal de activitate energia și utilitățile aferente, listate pe Bursa de Valori București (BVB), cu cerințele legate de mediu, din perspectiva raportării corporative de sustenabilitate.

Considerăm că rezultatele acestei cercetări vor contribui atât la îmbogățirea literaturii de specialitate privind raportarea corporativă de sustenabilitate, dar vor fi relevante și pentru părțile interesate din industria energiei, petrolului și a gazelor naturale. Această perspectivă considerăm că ajută la consolidarea relațiilor cu părțile interesate și, totodată, îmbunătățește și performanța companiilor, subliniind importanța alinierii la cerințele sustenabilității corporative.

Din punct de vedere al structurii, lucrarea este organizată astfel: prima secțiune reflectă revizuirea literaturii de specialitate din domeniul cercetat, a doua secțiune prezintă metodologia cercetării, fiind urmată de prelucrarea și analizarea datelor din secțiunea a treia. Ulterior, lucrarea se încheie cu concluziile finale, limitările cercetării și direcțiile viitoare de cercetare, destinate să susțină consolidarea principiilor ESG.

Revizuirea literaturii de specialitate

În contextul raportării corporative privind sustenabilitatea, literatura de specialitate ne oferă o gamă variată de abordări asupra acestui subiect, printre care amintim și studiul lui Mousa & Hassan (2015), unde ne este prezentată teoria prin care companiile aliniază practicile de raportare pentru a-și menține acceptarea socială și pentru a demonstra conformitatea cu așteptările părților interesate.

În acest sens, raportarea sustenabilității devine un instrument strategic pentru construirea unei imagini corporative responsabile, mai ales în industriile cu impact semnificativ asupra mediului (Perera, 2019).

Solomon și Maroun (2012) afirmă că „se așteaptă ca entitățile să realizeze integrarea informațiilor de sustenabilitate și guvernantă în raportul anual. O astfel de integrare este considerată esențială în cazul în care companiile doresc să încorporeze responsabilitatea părților interesate în centrul operațiunilor lor într-un mod semnificativ”.

De asemenea, teoria părților interesate argumentează că transparența în raportare este influențată de presiunea exercitată de investitori, ONG-uri și consumatori, ceea ce determină companiile să adopte standarde internaționale, precum GRI (Global Reporting Initiative) sau TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) (Comyns, 2018).

În ciuda faptului că adoptarea standardelor de raportare a progresat, există încă variații semnificative între companii în ceea ce privește amploarea și calitatea informațiilor comunicate.

Un studiu realizat asupra companiilor din Polonia din domeniul responsabilității sociale corporative (CSR) indică un indice mediu de divulgare a informațiilor climatice de doar 0,51, ceea ce prezintă un nivel relativ scăzut de conștientizare a impactului schimbărilor climatice asupra activităților (Jastrzębska, 2023).

Studiile din domeniu afirmă că firmele din sectoarele reglementate, precum energie și petrol, sunt mai transparente în raportare decât cele din alte domenii (Bauckloh, 2022; Chen, 2022).

Totodată, presiunea pusă de către investitori și evaluările agențiilor de rating ESG au un rol important în stimularea

companiilor să adopte practici mai detaliate de raportare (Liesen, 2015).

Cercetări precedente care au studiat efectul direct al raportărilor de sustenabilitate asupra actelor investitorilor au validat faptul că este acordată o mare importanță raportărilor non financiare înainte de finalizarea procesului de luare a deciziilor de către investitori (Khemir, 2019).

De asemenea, și alți autori au constatat pe baza studiilor anterioare că rapoartele de sustenabilitate pot impacta pozitiv asupra relațiilor cu investitorii, ceea ce totodată poate influența și performanța companiilor (Chrzan, 2021).

În completarea acestor informații s-a realizat într-un studiu experimental că investitorii sunt atrași de către informațiile suplimentare din rapoarte (taxonomie, etc.) și le percep într-un mod pozitiv, iar astfel încrederea poate crește (Chrzan, 2021).

La finalul anului 2020, China a publicat o strategie pentru a realiza, până în anul 2030, atingerea unui „vârș de carbon”, iar până în anul 2060 aceștia doresc „neutralizarea carbonului”, această perspectivă a sporit interesul față de raportarea privind sustenabilitatea companiilor. În decembrie 2020 a fost publicată de către guvernul chinez Cartea Albă privind dezvoltarea ESG, cu scopul de a promova investițiile în sustenabilitate. Coroborând cu situația Europei și Statelor Unite ale Americii, China se află abia într-un stadiu incipient, care are nevoie de un standard de raportare și de o calitate a raportărilor ESG mai bună (Lai și Zhang, 2022).

Hartzmark și Sussman (2019) afirmă că „Investitorii responsabili din punct de vedere social își bazează deciziile de investiții pe preferințele lor ESG și atribuie valoarea firmei profilului CSR al firmelor cu rating ESG mai mare, ceea ce s-ar putea reflecta în fluxuri puternice de capital către obiective de investiții mai durabile”.

Interesul pentru raportarea de sustenabilitate (ESG) este în continuă creștere, la nivel academic există o multitudine de dezbateri privind performanța ESG și eficiența investițiilor, fiind foarte importantă pentru dezvoltarea corporativă sustenabilă și de calitate. Prin prisma unei piețe de capital ideală, toate proiectele de investiții cu valoare netă pozitivă ar trebui să primească finanțare până când randamentul marginal ajunge la egalitate cu costul marginal. Dar, în realitate, asimetria informațiilor și problemelor, influențează adesea firmele să se abată de la nivelurile optime de investiții. Studiile precedente privind raportarea de sustenabilitate au demonstrat că o raportare ESG transparentă reduce asimetria informațională dintre

entitate și investitori; astfel acesta diminuează costurile de finanțare corporativă. Transparența ESG poate contribui la reducerea subinvestițiilor cauzate de constrângerile de capital, prin atragerea unui număr mult mai mare de investitori și facilitând accesul la finanțare, astfel îmbunătățind eficiența investițiilor (Lai și Zhang, 2022).

Totodată, din punct de vedere al politicilor aflate în vigoare, dezvăluirea informațiilor în rapoartele de sustenabilitate este foarte mult încurajată, dar nu este încă obligatorie la nivel mondial (Bofinger, 2022).

Metodologia cercetării

Pentru a evalua gradul de conformare al companiilor ce au domeniul principal de activitate energia și utilitățile aferente, listate pe Bursa de Valori București (BVB), cu cerințele legate de mediu, din perspectiva raportării corporative de sustenabilitate, am utilizat un indice privind divulgarea informațiilor. În cadrul cercetării, pentru a analiza gradul de respectare a cerințelor legate de mediu

a companiilor listate la BVB, am examinat atât informațiile publicate pe site-urile oficiale ale companiilor analizate, dar și rapoartele de sustenabilitate din perioada 2011-2023. Elementele avute în vedere în cadrul cercetării s-au rezumat strict la aspectele legate de mediu, în concordanță cu criteriile enunțate în Ghidul de raportare ESG al BVB, care ulterior au fost analizate și interpretate.

Companiile analizate în cadrul cercetării fac parte din indicele BET-NG (Bucharest exchange trading energy & related utilities index), având domeniul de activitate energia și utilitățile aferente, dar și industria petrolului și a gazelor. Companiile selectate fac parte dintr-un sector de activitate cu impact ecologic semnificativ, supuse unor reglementări stricte și unor multiple schimbări politice, dar care prezintă și presiune din partea părților interesate pentru reducerea emisiilor cu efect de seră (GES), dar și pentru implementarea de practici sustenabile.

Companiile selectate pe baza indicelui BET-NG în ianuarie 2025 sunt prezentate în **Tabelul nr. 1**.

Tabelul nr.1. Componenta indicelui BET-NG

Nr. crt.	Societate	Pondere (%) în indicele BET-NG	Obiect de activitate
1	OMV PETROM S.A.	29,3	Producător de țiței
2	S.P.E.E.H. HIDROELECTRICA S.A.	27,6	Producător de energie electrică pe baza apei
3	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	17,0	Producător de gaze naturale
4	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	6,7	Distribuitor de gaze naturale
5	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	6,4	Distribuitor de energie electrică
6	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	6,3	Producător de energie nucleară
7	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	3,5	Distribuitor de energie electrică
8	PREMIER ENERGY PLC	1,8	Distribuitor de gaze naturale
9	CONPET SA	0,7	Transportor de țiței
10	ROMPETROL RAFINARE S.A.	0,5	Producător de produse petrochimice
11	OIL TERMINAL S.A.	0,2	Import/export țiței
12	ROMPETROL WELL SERVICES S.A.	0,1	Servicii pentru sonde de țiței și gaze naturale

Sursă: prelucrare proprie

Perioada de cercetare analizată a fost stabilită în funcție de prima apariție a rapoartelor de sustenabilitate, și anume 2011-2023. Conform Ghidului privind raportarea ESG al BVB, criteriile care urmăresc aspectele legate de mediu, publicate în rapoartele de sustenabilitate sunt următoarele: politica de mediu, emisiile GES, consumul de energie, schimbările climatice, consumul de apă, gestionarea deșeurilor și efectele negative asupra mediului.

Politica de mediu presupune ca fiecare din societățile cotate la BVB să dispună de asemenea politică. Aceasta trebuie să reflecte aspecte legate de mediu, conformitatea cu legile și alte norme legislative privind mediul, modul în care este controlat impactul negativ asupra mediului, modul în care este protejat mediul, modul cum este monitorizat și îmbunătățit impactul asupra mediului.

Emisiile GES reprezintă degajări directe și indirecte de substanțe în aer, care au efect de seră. Acestea sunt

clasificate în 3 mari categorii, și anume, emisii directe provocate din surse proprii precum: procese industriale, vehicule și utilizarea de combustibili. Cea de a doua categorie o reprezintă emisiile indirecte ce sunt generate de energia electrică sau termică, iar cea de a treia categorie conține emisiile indirecte care apar involuntar din simpla prestare a activității de bază. Iar pentru acest criteriu companiile trebuie să precizeze în rapoartele de sustenabilitate metodele și ipotezele privind modul de calculare a emisiilor, un comparativ pe ultimii 3 ani pentru emisiile degajate în atmosferă și explicații pentru impactul semnificativ al acestora la nivelul performanței.

Consumul de energie presupune menționarea cantității de energie consumată, fie din surse interne sau externe ale companiei, iar pentru acest criteriu companiile trebuie să pună la dispoziție și metoda de calcul a consumului, cantitatea de energie consumată în MWh (megawatt-oră), dar și ponderea fiecărui tip de energie utilizată.

Schimbările climatice pentru acest criteriu companiile trebuie să implementeze recomandările TCFD (Task Force on Climate – Related Financial Disclosures) referitoare la prezentarea informațiilor privind guvernanta organizației legate de riscurile și oportunitățile legate de climă, procesele utilizate pentru gestionarea riscurilor și modul în care aceste procese sunt integrate la nivelul managementului global al riscurilor sau să prezinte termenele viitoare pentru implementarea acestora.

Consumul de apă: în cadrul acestui criteriu companiile trebuie să prezinte cantitatea consumată de apă în m³, dar și modalitatea de reducere a consumului.

Gestionarea deșeurilor: entitățile trebuie să prezinte cantitatea totală de deșeuri realizată în tone, tipurile de tratament aplicate deșeurilor (reciclare, incinerare etc.), modalitățile înfăptuite pentru reducerea deșeurilor.

Efectele negative asupra mediului: pentru acest criteriu companiile trebuie să argumenteze impactul asupra biodiversității, și strategiile implementate pentru diminuarea efectelor negative supra mediului.

Pentru corelarea criteriilor impuse de BVB și rapoartele de sustenabilitate am realizat în cadrul prezentului studiu o analiză privind divulgarea informațiilor din rapoartele de sustenabilitate folosind o abordare binară, prin care s-a atribuit scorul 1, în situația în care informațiile privind aspectele de mediu au fost menționate în Rapoartele anuale de sustenabilitate, și scorul 0 - în cazurile opuse.

Indicele de divulgare a informațiilor propus de Zoysa și Takaoka (2020) prezintă următoarea formulă:

$$\text{Disclosures index (DI)} = \sum_{i=1}^m (d_i/m)$$

Unde:

DI – reprezintă valoarea indicelui de divulgare a informațiilor;

d_i – poate lua doar valoare 1 sau 0 având următoarele condiții: d_i=1 atunci când sunt prezentate informațiile relevante și d_i=0 atunci când nu există informația specificată;

m – reprezintă numărul maxim de informații care ar putea fi divulgate.

Rezultate și discuții

Luând în considerare principiile metodologiei de cercetare precizate anterior, a fost creată o analiză pe fiecare an de raportare ce prezintă indicele de divulgare a informațiilor (DI) privind aspectele legate de mediu, la nivel de raport. Perioada luată în considerare pentru această analiză este cuprinsă între anii 2011 și 2023. Rezultatele sunt reprezentate în **Tabelul nr. 2**.

Tabelul nr.2. Indicele de divulgarea informațiilor privind aspectele de mediu pentru companiile din sectorul de energie și utilități aferente

Nume companie / Perioada	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Medie DI
OMV PETROM S.A.	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7		0,9	0,7	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8
S.P.E.E.H. HIDROELECTRICA S.A.												0,7	0,7	0,1
S.N.G.N. ROMGAZ S.A.							0,9	1,0	0,9	1,0	0,7	0,9	1,0	0,5
S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.										0,3	0,3	0,9	0,9	0,2
SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.						0,1	0,1	0,3	0,4	0,4	0,7	0,7	0,7	0,3

S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.										0,6	1,0	1,0	1,0	0,3
C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA							0,3	0,3	0,4	0,9	0,9	1,0	0,9	0,4
PREMIER ENERGY PLC														-
CONPET SA												0,3		0,0
ROMPETROL RAFINARE S.A.			0,9	0,9	0,6	0,6	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,7
OIL TERMINAL S.A.												0,1	0,7	0,1
ROMPETROL WELL SERVICES S.A.			0,9	0,9	0,6	0,6	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,7

Sursă: prelucrare proprie

Rezultatele obținute în urma acestei analize evidențiază faptul că aproximativ 50% din companiile listate la BVB, ce se încadrează în indicele BET-NG, au început să întocmească rapoarte privind sustenabilitatea abia după anul 2017. Iar în perioada 2022-2023, 92% din companiile

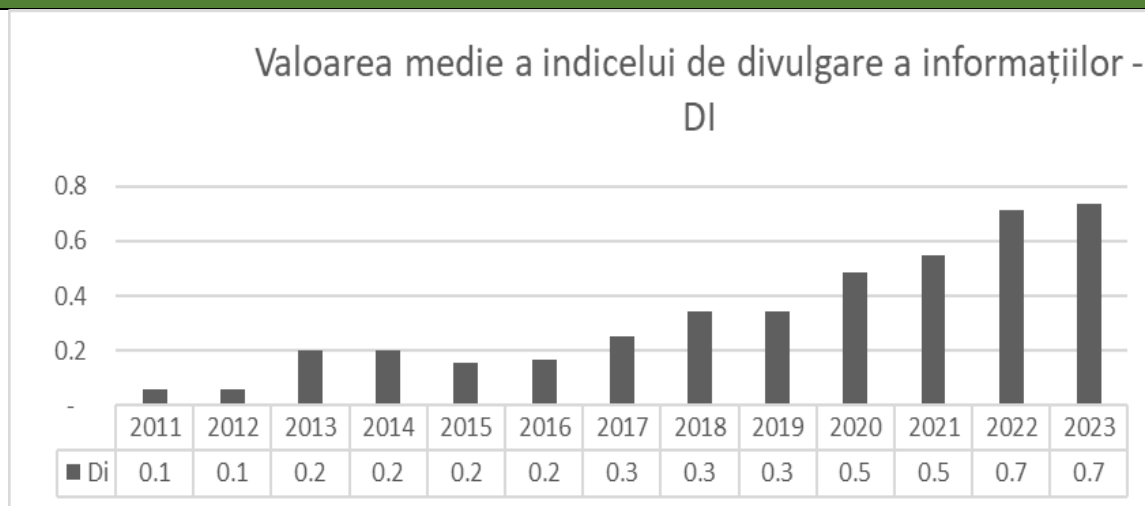
componente indicelui BET-NG au publicat rapoarte privind sustenabilitatea. Tot prin prisma acestei analize putem remarca un trend ascendent privind divulgarea informațiilor privind aspectele de mediu în rapoartele de sustenabilitate.

Tabelul nr. 3. Valoarea medie a indicelui de divulgare a informațiilor privind aspectele de mediu aferente companiilor din sectorul de energie și utilități aferente, listate la BVB

Perioada	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Valoarea medie a indicelui DI	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,7	0,7

Sursă: prelucrare proprie

Figura nr.1. Media variației indicelui de divulgare a informațiilor privind aspectele de mediu în perioada 2011-2023



Sursă: prelucrare proprie

În **Tabelul nr. 3**, referitor la evoluția privind valoarea medie a indicelui de DI în perioada 2011-2016, se poate remarca o creștere lentă între 0,1 și 0,2, ceea ce sugerează că în această perioadă divulgarea informațiilor privind aspectele de mediu (politica de mediu, emisiile GES, consumul de energie, schimbările climatice, consumul de apă, gestionarea deșeurilor și efectele negative asupra mediului) nu reprezentau o prioritate majoră pentru companiile analizate.

În **Figura nr. 1** este prezentat trendul valorii medii a indicelui DI, ce relevă o creștere constantă a indicatorului bazată pe reglementările mai stricte privind elementele transpuse în rapoartele de sustenabilitate, creșterea interesului investitorilor pentru aceste rapoarte și presiunea publicului ce au condus la o îmbunătățire semnificativă a transparenței companiilor din sectorul energetic privind aspectele legate de mediu.

Tabelul nr. 4. Media variației indicelui de divulgare a informațiilor privind aspectele legate de mediu prezentate de către companii și divulgarea acestora în perioada 2011-2023

Aspecte legate de mediu detaliate conform Ghidului de raportare ESG al BVB	Politica de mediu	Emisiile GES	Consumul de energie	Schimbările climatice	Consumul de apă	Gestionarea deșeurilor	Efectele negative asupra mediului
OMV PETROM S.A.	0,92	0,92	0,92	0,31	0,92	0,92	0,38
S.P.E.E.H. HIDROELECTRICA S.A.	0,15	-	0,15	0,15	-	0,15	0,15
S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	0,54	0,54	0,54	0,23	0,54	0,54	0,46
S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	0,31	0,08	0,15	0,15	0,08	0,15	0,31
SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	0,62	0,23	0,23	-	-	0,46	0,38
S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	0,31	0,31	0,23	0,23	0,23	0,31	0,31
C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	0,54	0,31	0,23	0,15	0,31	0,54	0,38
PREMIER ENERGY PLC	-	-	-	-	-	-	-
CONPET SA	0,08	-	-	-	-	-	0,08
ROMPETROL RAFINARE S.A.	0,85	0,69	0,77	0,23	0,85	0,85	0,77
OIL TERMINAL S.A.	0,15	0,08	0,08	-	-	0,08	0,08
ROMPETROL WELL SERVICES S.A.	0,85	0,69	0,77	0,23	0,85	0,85	0,77

Sursă: Prelucrare Proprie

Tabelele nr. 4 și nr. 5 prezintă media valorii indicelui de divulgare a informațiilor privind aspectele de mediu raportate de companiile incluse în indicele BET-NG, în perioada 2011-2023. Datele sunt structurate conform Ghidului ESG al BVB, iar fiecare companie este evaluată

în funcție de transparența sa pe mai multe criterii, precum politica de mediu, emisiile de gaze cu efect de seră (GES), consumul de energie, schimbările climatice, consumul de apă, gestionarea deșeurilor și efectele negative asupra mediului.

Tabelul nr.5. Indicele de divulgare al informațiilor la nivel de criteriu de mediu pe fiecare an din perioada 2011-2023

Aspecte legate de mediu conform BVB	Politica de mediu	Emisiile GES	Consumul de energie	Schimbările climatice	Consumul de apă	Gestionarea deșeurilor	Efectele negative asupra mediului
2011	0,08	0,08	0,08	-	0,08	0,08	-
2012	0,08	0,08	0,08	-	0,08	0,08	-
2013	0,25	0,25	0,25	-	0,25	0,25	0,17
2014	0,25	0,25	0,25	-	0,25	0,25	0,17
2015	0,25	0,08	0,08	-	0,25	0,25	0,17
2016	0,33	0,08	0,25	-	0,25	0,25	-
2017	0,42	0,25	0,25	-	0,25	0,33	0,25
2018	0,50	0,33	0,33	0,08	0,33	0,50	0,33
2019	0,50	0,33	0,33	-	0,33	0,50	0,42
2020	0,67	0,50	0,42	0,17	0,42	0,58	0,67
2021	0,67	0,58	0,58	0,33	0,50	0,58	0,58
2022	0,92	0,58	0,75	0,58	0,58	0,75	0,83
2023	0,83	0,75	0,75	0,67	0,50	0,83	0,83

Sursă: prelucrare proprie

Conform analizei, OMV PETROM S.A., ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. au cele mai ridicate valori ale indicelui DI (peste 0,85 pe multiple categorii), indicând o raportare detaliată a aspectelor de mediu.

Pe de altă parte, CONPET S.A., OIL TERMINAL S.A. și PREMIER ENERGY PLC fie au valori foarte mici, fie nu raportează deloc, ceea ce sugerează o transparență redusă.

Companiile mari din energie și petrol au o raportare mai extinsă, iar OMV PETROM S.A. și ROMPETROL RAFINARE S.A. se remarcă prin valori ridicate (0,85-0,92), acoperind majoritatea aspectelor de mediu. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. și S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. raportează parțial, dar cu valori moderate (0,31-0,54), ceea ce indică o implicare în creștere.

Gestionarea deșeurilor și consumul de apă sunt mai puțin detaliate în rapoartele de sustenabilitate ale companiilor analizate. Iar politica de mediu, emisiile GES și consumul de energie sunt mai frecvent raportate, marcând importanța acestora în cadrul rapoartelor de sustenabilitate.

Figura nr. 2 arată că nivelul de divulgare a informațiilor de mediu a crescut semnificativ în ultimii ani în cadrul companiilor din BET-NG. Politica de mediu, consumul de energie și gestionarea deșeurilor sunt cel mai bine

raportate, în timp ce consumul de apă și schimbările climatice au avut o evoluție mai fluctuantă. Creșterea generală a transparenței este influențată de reglementări mai stricte, presiunea investitorilor și adoptarea unor practici mai sustenabile în sectorul energetic și industrial.

Raportarea corporativă de sustenabilitate în România marchează dezvăluirea informațiilor nefinanciare de către companii cu privire la impactul economic, de mediu și social al activităților lor, în conformitate cu cerințele reglementărilor europene și naționale, acestea ajutând la asigurarea transparenței și responsabilității corporative față de părțile interesate, inclusiv investitori, autorități și societate. Conform analizei realizate asupra companiilor care fac parte din indicele BET-NG al BVB, se pot distinge câteva diferențe majore în raportare la nivelul de detaliere al informațiilor, chiar dacă unele companii furnizează rapoarte extinse și structurate, altele au divulgări sumare sau incomplete.

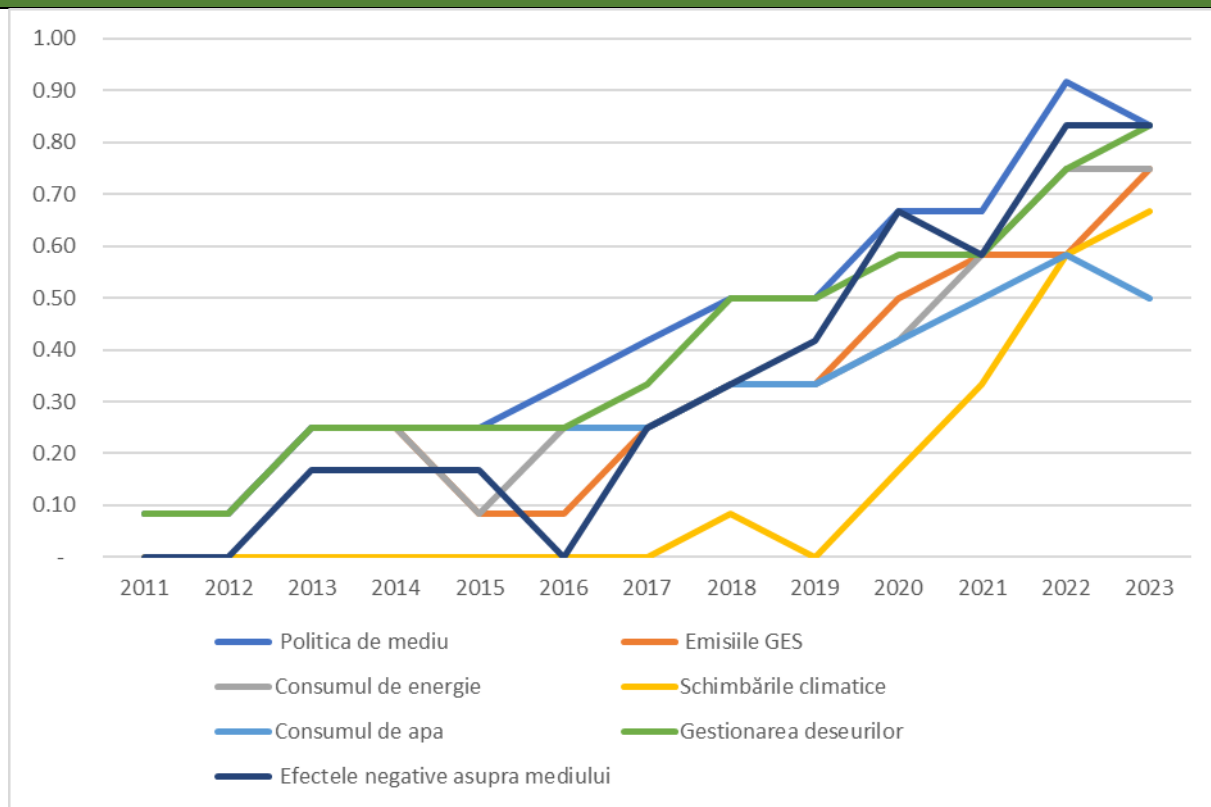
Discrepanțele în raportare subliniază necesitatea unei armonizări a standardelor ESG la nivel național și sectorial, astfel încât toate companiile să se alinieze la aceleași cerințe de transparență.

Sumarizând, analiza raportării corporative de sustenabilitate în cadrul companiilor BET-NG evidențiază progrese în transparență și în conformarea cu standardele ESG, dar și provocări în ceea ce privește uniformizarea raportării. Creșterea constantă a indicelui de divulgare DI

sugerează o maturizare a practicilor de sustenabilitate, însă există în continuare diferențe semnificative între companii. Pentru a asigura o raportare uniformă și relevantă este esențială consolidarea cadrului de audit

intern și a reglementărilor, astfel încât toate companiile să atingă un nivel ridicat de transparență și responsabilitate în raportarea aspectelor de sustenabilitate.

Figura nr. 2. Tendința mediei variației indicelui de divulgare a informațiilor privind aspectele de mediu în perioada 2011-2023



Sursă: prelucrare proprie

Concluzii

Analiza gradului de divulgare a informațiilor privind aspectele de mediu de către companiile incluse în indicele BET-NG reflectă o creștere semnificativă a transparenței acestora în perioada 2011-2023. Această tendință evidențiază o preocupare sporită pentru raportarea sustenabilității și alinierea la cerințele ESG, esențiale în contextul actual al economiei sustenabile.

Pe baza graficelor analizate, s-a observat o evoluție constantă a indicelui de divulgare a informațiilor (DI), indicând o creștere a nivelului de conformare a companiilor la standardele de raportare de mediu. Dacă în

primii ani (2011-2016) nivelul mediu de divulgare a fost scăzut, începând cu 2017 se înregistrează o creștere accelerată, ajungând la valoarea de 0,7 în 2023. Acest trend pozitiv sugerează o adaptare progresivă la cerințele tot mai stricte privind sustenabilitatea și responsabilitatea corporativă.

Analiza detaliată a companiilor din BET-NG indică diferențe semnificative între nivelurile de divulgare a informațiilor. OMV PETROM, ROMPETROL RAFINARE și ROMPETROL WELL SERVICES se evidențiază printr-un nivel ridicat de raportare, acoperind multiple aspecte precum politica de mediu, emisiile GES, consumul de energie și gestionarea deșeurilor. În contrast, companii precum PREMIER ENERGY PLC sau CONPET SA

prezintă lacune majore în ceea ce privește transparența informațiilor de mediu.

Un alt aspect important reflectat de analiză este distribuția inegală a raportării pe categorii specifice. Cele mai bine documentate aspecte sunt politica de mediu, emisiile GES și gestionarea deșeurilor, în timp ce schimbările climatice și efectele negative asupra mediului sunt raportate într-un mod mai puțin detaliat, indicând necesitatea unor îmbunătățiri în aceste domenii.

Această cercetare evidențiază importanța unui cadru standardizat de raportare, care să faciliteze comparabilitatea și eficiența în monitorizarea impactului asupra mediului al companiilor din sectorul energetic și al utilităților. Se recomandă armonizarea practicilor de conformitate și crearea unui cadru de audit intern, care să permită o evaluare continuă și obiectivă a performanței ESG.

Deși studiul oferă o imagine clară asupra evoluției divulgării informațiilor de mediu, printre limitările cercetării se numără faptul că analiza este concentrată doar pe companiile din indicele BET-NG, ceea ce restrânge aplicabilitatea concluziilor la întreaga piață de capital. Cu toate acestea, rezultatele sugerează o tendință pozitivă și pot servi drept bază pentru studii viitoare, care ar putea extinde analiza la alte sectoare economice listate la BVB.

În perspectivă, este esențial ca organizațiile din acest domeniu să continue îmbunătățirea transparenței și să integreze strategii sustenabile pentru a rămâne competitive și aliniate la cerințele tot mai stricte ale pieței. Adoptarea unor practici unitare de raportare și intensificarea eforturilor de reducere a impactului asupra mediului vor contribui la consolidarea încrederii investitorilor și la dezvoltarea durabilă a sectorului energetic.

Bibliografie

1. Bauckloh, T., Klein, C., Pioch, T., & Schiemann, F. (2022). Under Pressure? The Link Between Mandatory Climate Reporting and Firms' Carbon Performance. *Organization & Environment*, Vol. 36, Issue 1, disponibil online la: <https://doi.org/10.1177/10860266221083340>
2. Bofinger, Y., Heyden, Kim J., Rock, B. (2022) Corporate social responsibility and market efficiency: evidence from ESG and misvaluation measures. *Journal of Banking & Finance*, Vol. 134, disponibil online la: <https://0410ayqd6-y-https-www-sciencedirect-com.z.e-information.ro/science/article/pii/S0378426621002739?via%3Dihub>
3. Bursa de Valori București (2022), Ghid privind raportarea ESG 2022 [Online] disponibil la: https://bvb.ro/info/Rapoarte/Ghiduri/Ghid_privind_raportarea_ESG.pdf
4. Chen, H.-M., Kuo, T.-Ch., & Chen, J.-L. (2022). Impacts on the ESG and financial performances of companies in the manufacturing industry based on the climate change related risks. *Journal of Cleaner Production*, vol. 380, part 1, decembrie, disponibil online la: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134951>
5. Chrzan, S. Taxonomia UE pentru investițiile verzi afectează judecata investitorilor? Un studiu experimental al investitorilor germani privați și profesioniști. *SSRN J.* 2021, 1-34.
6. Comisia Europeană, Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind diligența necesară în materie de durabilitate a întreprinderilor și de modificare a Directivei (UE) 2019/1937, Bruxelles, 23.02.2022.
7. Comyns, B. (2018). Climate change reporting and multinational companies: Insights from institutional theory and international business. *Accounting Forum*, Vol. 42, Nr.1, 65-77. Disponibil online la: <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2017.07.003>
8. Global Sustainability Standards Board (GSSB), GRI Standards, Universal Standards, revised 2021.
9. Hartzmark, S.M., Sussman, A.B. (2019) Do Investors Value Sustainability? A Natural Experiment Examining Ranking and Fund Flows, *European Corporate Governance Institute*, Finance Working Paper N° 565/2018
10. International Sustainability Standards Board (ISSB) (2023), The international applicability of the SASB Standards, Decembrie 2023.

11. Jastrzębska, E. (2023). The reporting of climate-related information by CSR leaders in Poland: a climate-related disclosures index, *Economics and Environment*, 1(84), 96-115.
12. Khemir, S., Baccouche, C., Ayadi, S.D. (2019) The influence of ESG information on investment allocation decisions: An experimental study in an emerging country. *Journal of Applied Accounting Research*, August, 458-480.
13. Lai, X., Zhang, F. (2022) Can ESG certification help company get out of over-indebtedness? Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, Elsevier, vol. 76(C).
14. Liesen, A., Hoepner, A. G., Patten, D. M., & Figge, F. (2015). Does stakeholder pressure influence corporate GHG emissions reporting? Empirical evidence from Europe. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 28(7), 1047-1074, Disponibil online la: <https://doi.org/10.1108/AAAJ-12-2013-1547>
15. Mousa, G. A., & Hassan, N. T. (2015). Legitimacy Theory and Environmental Practices: Short Notes. *International Journal of Business and Statistical Analysis*, 2(1), 41-53. Disponibil online la: <http://dx.doi.org/10.12785/IJBSA/020104>
16. Ordinul Ministerului Finanțelor (2024), Ordin pentru reglementarea aspectelor referitoare la raportarea privind durabilitatea, [Online] disponibil la: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OMF_85_2024.pdf
17. Perera, L., Jubb, Ch., & Gopalan, S. (2019). A comparison of voluntary and mandated climate change-related disclosure. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 15(2), 243-266. <https://doi.org/10.1016/j.jcae.2019.100157>
18. Solomon, J.; Maroun, W. (2012) Integrated reporting: the influence of King III on social, ethical and environmental reporting, ACCA: Londra, august
19. Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) (2017), Recommendations of the Task Force on Climate- Related Financial Disclosures, Iunie, [Online] disponibil la: <https://assets.bbhub.io/company/sites/60/2021/10/FINAL-2017-TCFD-Report.pdf>
20. TCFD- Task Force on Climate – Related Financial Disclosures (2021), Manual 2021 [Online] disponibil la: https://www.cdsb.net/sites/default/files/tcfd_good_practice_handbook_v5_pages.pdf
21. Uniunea Europeană (2017), Ghid privind raportarea informațiilor nefinanciare [Online] disponibil la: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52017XC0705(01))
22. Zoysa, A. D., & Takaoka, N. (2019). Corporate Social Responsibility performance of small and medium enterprises in regional Japan: an empirical examination. *Social Responsibility Journal*, 16(4), 449-466. <https://doi.org/10.1108/SRJ-05-2018-0116>

Site-uri

1. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2017), Raport Anual 2017 [Online] disponibil la: <https://www.transelectrica.ro/documents/10179/6806714/Raport+de+sustenabilitate+Transelectrica+2017.pdf/5d60635b-eb80-47a8-922e-57fb0df44e1f>
2. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2018), Raport Anual 2018 [Online] disponibil la: <https://www.transelectrica.ro/documents/10179/8439491/Raport+de+Sustenabilitate+2018+TEL.pdf/e1efab6d-6747-45b2-aaf3-f48f2c356e36>
3. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2019), Raport Anual 2019 [Online] disponibil la: https://www.transelectrica.ro/documents/10179/9902999/13_Prezentarea+Raportului+de+Sustenabilitate+pentru+anul+2019.pdf/a89f57c9-ace1-4493-a262-2737ed91dcb5
4. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2020), Raport Anual 2020 [Online] disponibil la: https://www.transelectrica.ro/documents/10179/11684857/Raport+de+sustenabilitate+TRANSELECTRICA+2020+%28rom%C3%A2n%C4%83%29_compressed.pdf/31292167-55e6-437f-bd1f-db2ca2c76689
5. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2021), Raport Anual 2021 [Online] disponibil la: <https://www.transelectrica.ro/documents/10179/13378426/11+Raport+sustenabilitate+2021.pdf/6edd7e45-6f15-45cd-a0f8-ac9bc46c5baa>
6. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la: https://www.transelectrica.ro/documents/10179/16096912/Raport+sustenabilitate+al+Transelectrica+2022+var+2+octombrie_final.pdf/9c285c1f-ee79-4b0c-811d-09815b149aec

7. C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
https://www.transelectrica.ro/documents/10179/16919692/01_Raport+sustenabilitate+al+Transelectrica+2023+final.pdf/f4696cbe-8396-4da6-bcaf-dd86837ee3a8
8. OIL TERMINAL S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la: <https://relatia.oil-terminal.com/wp-content/uploads/2023/07/Raport-de-Sustenabilitate-AN-2022.pdf>
9. OIL TERMINAL S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la: <https://relatia.oil-terminal.com/wp-content/uploads/2024/06/Raport-de-Sustenabilitate-AN-2023.pdf>
10. OMV PETROM S.A. (2011), Raport Anual 2011 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522189108701/raport-de-sustenabilitate-2011-ro.pdf>
11. OMV PETROM S.A. (2012), Raport Anual 2012 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522189108783/raport-de-sustenabilitate-2012-ro-.pdf>
12. OMV PETROM S.A. (2013), Raport Anual 2013 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522189115906/raport-de-sustenabilitate-2013-ro-.pdf>
13. OMV PETROM S.A. (2014), Raport Anual 2014 [Online] disponibil la:
<https://www.omv.com/downloads/2018/07/ae98adea-85db-471e-ad16-a0478ae70bc2/sustainability-report-2014.pdf>
14. OMV PETROM S.A. (2015), Raport Anual 2015 [Online] disponibil la:
[https://www.omv.com/downloads/2018/07/14e8387b-6712-47de-9f9e-5f4e915c0a45/Susta inability%20Report%202015_EN.pdf](https://www.omv.com/downloads/2018/07/14e8387b-6712-47de-9f9e-5f4e915c0a45/Susta%20inability%20Report%202015_EN.pdf)
15. OMV PETROM S.A. (2016), Raport Anual 2016 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522189116279/raport-de-sustenabilitate-2016-ro-.pdf>
16. OMV PETROM S.A. (2018), Raport Anual 2018 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522170967456/omv-petrom-raport-sustenabilitate-2018.pdf>
17. OMV PETROM S.A. (2019), Raport Anual 2019 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522188090115/raport-de-sustenabilitate-2019.pdf>
18. OMV PETROM S.A. (2020), Raport Anual 2020 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522203131095/raport-de-sustenabilitate-2020.pdf>
19. OMV PETROM S.A. (2021), Raport Anual 2021 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522222223056/raport-de-sustenabilitate-2021.pdf>
20. OMV PETROM S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522238650256/raportul-de-sustenabilitate-2022omv-petrom.pdf>
21. OMV PETROM S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
<https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522253251887/raport-de-sustenabilitate-omv-petrom-2023.pdf>
22. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2013-2014), Raport privind Sustenabilitatea 2013-2014 [Online] disponibil la:
https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2013_2014_kmgi_raport_sustenabilitate_2289.pdf
23. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2015), Raport privind Sustenabilitatea 2015 [Online] disponibil la:
https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2015_kmgi_raport_sustenabilitate_2288.pdf
24. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2016), Raport privind Sustenabilitatea 2016 [Online] disponibil la:
https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2016_kmgi_raport_sustenabilitate_2287.pdf

25. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2017), Raport privind Sustenabilitatea 2017 [Online] disponibil la: https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2017_kmg_i_raport_sustenabilitate_2291.pdf
26. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2018), Raport privind Sustenabilitatea 2018 [Online] disponibil la: https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/kmg_international_2018_raport_sustenabilitate_2625.pdf
27. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2019), Raport privind Sustenabilitatea 2019 [Online] disponibil la: https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/kmg_international_2019_raport_sustenabilitate_2620.pdf
28. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2020), Raport privind Sustenabilitatea 2020 [Online] disponibil la: https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/kmg_international_2020_raport_sustenabilitate_2621.pdf
29. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2021), Raport privind Sustenabilitatea 2021 [Online] disponibil la: <https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2021-rompetrol-raport-sustenabilitate-ro-web-3593.pdf>
30. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2022), Raport privind Sustenabilitatea 2022 [Online] disponibil la: <https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2022-rompetrol-raport-sustenabilitate-ro-web-3592.pdf>
31. ROMPETROL RAFINARE S.A. și ROMPETROL WELL SERVICES S.A. (2023), Raport privind Sustenabilitatea 2023 [Online] disponibil la: <https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2024-09-19-kmg-sr-2023-ro-spread-14mb-3602.pdf>
32. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2017), Raport Anual 2017 [Online] disponibil la: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-06/Raport%20de%20Sustenabilitate%20pentru%2017_3.pdf
33. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2018), Raport Anual 2018 [Online] disponibil la: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-06/Raport%20de%20Sustenabilitate%20an%202018_3.pdf
34. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2019), Raport Anual 2019 [Online] disponibil la: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-03/Raport%20de%20Sustenabilitate%20an%202019.pdf>
35. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2020), Raport Anual 2020 [Online] disponibil la: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-06/Raport%20de%20Sustenabilitate%20an%202020_0.pdf
36. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2021), Raport Anual 2021 [Online] disponibil la: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2022-06/Raport%20Sustenabilitate%20Romgaz%202021_0.pdf
37. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2023-06/Raport%20de%20Sustenabilitate%202022.pdf>
38. S.N.G.N. ROMGAZ S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2024-06/Raport%20sustenabilitate%20Romgaz%202023.pdf>
39. S.N. NUCLEARELECTRICA S.A. (2020), Raport Anual 2020 [Online] disponibil la: <https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2021/03/Declaratia-non-fin-machetata.pdf>
40. S.N. NUCLEARELECTRICA S.A. (2021), Raport Anual 2021 [Online] disponibil la: https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2022/04/00_RaportSustenabilitate2021_SNN_297x210mm_Book_RO_220329_lowres.pdf
41. S.N. NUCLEARELECTRICA S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la: https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2023/04/ESG-Raport_RO_mic.pdf

42. S.N. NUCLEARELECTRICA S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2024/04/SNN-Raport-sustenabilitate_RO_150mic_20240426.pdf
43. S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. (2020) , Raport Anual 2020 [Online] disponibil la:
<https://www.transgaz.ro/sites/default/files/users/user360/Raport%20de%20sustenabilitate%20pentru%20anul%202020.pdf>
44. S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. (2021) , Raport Anual 2021 [Online] disponibil la:
<https://www.transgaz.ro/sites/default/files/uploads/users/admin/Raport%20de%20sustenabilitate%20pe%20anul%202021.pdf>
45. S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. (2022) , Raport Anual 2022 [Online] disponibil la:
<https://www.transgaz.ro/sites/default/files/users/user360/Transgaz%20-%20Raport%20de%20Sustenabilitate%202022%20final.pdf>
46. S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. (2023) , Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
https://www.transgaz.ro/sites/default/files/Downloads/Raport%20sustenabilitate%202023_SNTGN%20Transgaz%20SA.pdf
47. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2016), Raport Anual 2016 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2017/12/RS-Electrica-Interactiv-RO_final.pdf
48. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2017), Raport Anual 2017 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2018/07/RS-Electrica-Interactiv-RO_final_2017.pdf
49. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2018), Raport Anual 2018 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2019/06/Electrica_RS2018_ro.pdf
50. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2019), Raport Anual 2019 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2020/06/Electrica-Raport-sustenabilitate-RO_30.06-web.pdf
51. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2020), Raport Anual 2020 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2021/06/Raport_Sustenabilitate_Electrica_2020_RO.pdf
52. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2021), Raport Anual 2021 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2022/07/2021_Raport-Sustenabilitate-Grup-Electrica-RO.pdf
53. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2023/06/2022_Raport-Sustenabilitate-Grup-Electrica-RO.pdf
54. SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2024/06/ELSA_RO_Raport_de_Sustenabilitate_Electrica_2023.pdf
55. S.P.E.E.H. HIDROELECTRICA S.A. (2022), Raport Anual 2022 [Online] disponibil la:
https://cdn.hidroelectrica.ro/cdn/raport_sustenabilitate/Raport_de_sustenabilitate_2022.pdf
56. S.P.E.E.H. HIDROELECTRICA S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la:
https://cdn.hidroelectrica.ro/cdn/raport_sustenabilitate/Raport_de_sustenabilitate_2023.pdf

Particularități și cerințe ale evoluției raportării de durabilitate în sectorul farmaceutic românesc

Lect. univ. dr. Luminița-Mihaela
DUMITRAȘCU,

Academia de Studii Economice din București,
e-mail: mihaela.dumitrascu@cig.ase.ro

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Dumitrașcu, L.-M. (2025), Particularities and Requirements of the Evolution of Sustainability Reporting in the Romanian Pharmaceutical Sector, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.378-387, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/011

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/011>
Data primirii articolului: 10.03.2025
Data revizuirii: 14.03.2025
Data acceptării: 29.04.2025

Rezumat

În prezent numeroase companii au adoptat pe lângă raportarea financiară și raportarea nefinanciară, prezentând practicile de sustenabilitate. Acestea au întocmit și publicat rapoarte de sustenabilitate sau declarații nefinanciare pentru a evidenția angajamentul pentru durabilitate. ESRS - Standardele Europene de Raportare pentru sustenabilitate și GRI - Global Reporting Initiative pun accentul pe impactul social, asupra mediului, sau guvernantei.

Obiectivul cercetării este prezentarea particularităților și cerințelor privind evoluția raportării de durabilitate a companiilor din sectorul farmaceutic românesc. Au fost analizate, de asemenea, lacunele în raportarea nefinanciară cu privire la Declarația Aplici sau Explici și la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă a Națiunilor Unite (ODD/SDG United Nations Sustainability Development Goals).

Prezenta cercetare abordează aceste aspecte dintr-o perspectivă empirică, bazată pe analiza rapoartelor companiilor listate la Bursa de Valori București. Analiza explorativă este realizată pentru perioada 2011-2023. Informațiile au fost preluate din rapoartele financiare și nefinanciare, disponibile pe paginile oficiale de internet ale companiilor analizate.

Rezultatele cercetării, deși sunt limitate la un sector de activitate și doar la companiile listate la categoria Premium, la Bursa de Valori din București, acestea fiind considerate un model în raportare pentru alte firme nelistate, demonstrează că în România companiile nu oferă o structură specifică a raportării nefinanciare, implementarea acestor raportări fiind încă în stadiu incipient.

Direcțiile viitoare de cercetare pot avea în vedere un eșantion mai mare de companii, atât listate, cât și nelistate, din diverse sectoare de activitate, pentru a putea efectua o analiză comparativă pe domenii de activitate și pentru a avea o imagine exhaustivă a practicilor de sustenabilitate și a provocărilor existente la nivel național.

Cuvinte cheie: sustenabilitate; dezvoltare durabilă; raportare de durabilitate; ESRS; GRI; SDG;

Clasificare JEL: M21, M40, M41, M42

Introducere

În timp ce companiile se confruntă cu digitalizarea, evoluția tehnologică și legislativă, Simpson et. al. (2021) subliniază importanța raportării de sustenabilitate. Aceasta vine cu o serie de provocări pentru profesia contabilă din perspectiva inteligibilității cerințelor de raportare a durabilității, identificării domeniilor semnificative pentru companie, a stabilirii clare a obiectivelor de sustenabilitate, a identificării surselor din care se vor colecta datele, a implicării părților interesate, a alegerii cadrului de raportare, a dezvoltării de rapoarte, a perfecționării continue.

O schimbare semnificativă în mediul de afaceri românesc este reprezentată de implementarea obligativității raportării nefinanciare, prin Directiva privind Raportarea Nefinanciară NFRD, prin OMPF 1938/2016 și OMFP 3456/2018.

Raportarea de sustenabilitate devine în prezent o cerință esențială, care asigură un avantaj competitiv pentru companii, sporind inovația și contribuind la o gestiune adecvată a riscurilor. Dezvoltarea practicilor de sustenabilitate presupune evaluarea beneficiilor abordării problemelor sociale și de mediu și evaluarea contribuției la crearea de valoare, reducerea costurilor, obținerea de venituri, sporirea reputației, promovarea eficienței, sporirea transparenței și a credibilității. O provocare pentru profesionistul contabil este reprezentată de pregătirea profesională continuă.

Prezentul studiu sintetizează nivelul de raportare de sustenabilitate al companiilor prin intermediul unei cercetări calitative, realizată pe baza rapoartelor de sustenabilitate și a Rapoartelor Anuale ale Administratorilor, Declarațiilor Nefinanciare, Declarației Aplici sau Explici, care cuprinde criterii referitoare la aspectele sociale și de mediu, precum și pe baza altor documente și informații disponibile pe paginile oficiale ale companiilor. Astfel, sunt evidențiate particularitățile și cerințele evoluției raportării de durabilitate în sectorul farmaceutic românesc.

Articolul este structurat după cum urmează: introducere în raportarea de sustenabilitate, cu prezentarea evoluției raportării, metodologia cercetării, rezultate și concluzii.

1. Studiul literaturii de specialitate

Sustenabilitatea sau dezvoltarea durabilă își propune să îmbunătățească operațiunile de mediu, sociale și de

guvernanță (ESG) pentru a nu compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi, conform Comisiei Brundtland din 1987, Comisia Mondială pentru Mediul Înconjurător și Dezvoltare a Națiunilor Unite.

Raportarea de sustenabilitate nu are o denumire specifică, în practică, aceasta fiind denumită *raportare integrată*, *raportare de sustenabilitate* (Directiva Europeană 2014/95/UE), *raportare de responsabilitate socială a corporațiilor* (CSR Reporting), *raportare de durabilitate* (Directiva Europeană 2022/2464/UE), *Raportare ESG* (environment, social, governance).

La nivel European reglementările privind raportarea sustenabilității au evoluat de la Directiva Europeană 2013/34/UE a Parlamentului European și Consiliului privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de companii¹ spre Directiva Europeană 2014/95/UE NFRD, care modifică precedentă directivă², respectiv Directiva Europeană 2022/2464 CSRD³, Regulamentul delegat 2023/2772/UE ESRS al Comisiei din 31.07.2023 de completare a Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului⁴ și Directiva 2024/1760/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13.06. 2024 privind diligența necesară în materie de durabilitate, modifică Directiva 2019/1937 și Regulamentul 2023/2859⁵.

Apariția Directivei Europene CSRD 2022/2464/UE referitoare la sustenabilitate a fost transpusă în legislația națională prin Ordinul Ministrului Finanțelor Publice numărul 85/2024, care produce modificări asupra OMFP 1802/2014.

Standardele europene cu privire la sustenabilitate, ESRS - European Sustainability Reporting Standards, emise de EFRAG, Grupul Consultativ European de Raportare Financiară, precizează informațiile referitoare la companiile care sunt obligate să raporteze aspectele privind durabilitatea. Având în vedere modificările recente ale legislației în domeniul sustenabilității, chiar și

¹ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj>

² <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>

³ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj>

⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302772

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO,,0,00,TXT/?uri=OJ%3AL_202401760

companiile mici vor fi nevoite să raporteze, chiar dacă de o manieră voluntară, pentru a-și menține relațiile cu părțile interesate.

Referențialele de raportare de sustenabilitate utilizate de companii până în prezent sunt:

- cadrul legislativ național și european (CSRD - Codul Român al Sustenabilității)
- standardele de raportare nefinanciară (SASB - Sustainability Accounting Standards Board, TFCF, Task Force on Climate-Related Disclosures)
- indicatorii nefinancieri (GRI - Global Reporting Initiative)
- standardele europene de durabilitate, ESRS.

Reglementările europene privind raportarea de sustenabilitate au condus la apariția cadrului actual de raportare în România. Companiile mari din UE și din afara UE care își desfășoară activitatea în UE vor fi nevoite să atenueze impactul negativ asupra mediului cauzat de propriile activități. Directiva 2014/95/UE NFRD a fost aplicată de 11.700 de companii, în timp ce Directiva 2022/2464/UE CSRD a fost aplicată de 49.000 de companii europene¹.

Raportarea de sustenabilitate a fost abordată în diverse sectoare de activitate (Rodriguez et al, 2019; Siew et al, 2013; Paolone et al, 2021; Lopez et al, 2021; Tarquinio et al, 2020; Wirth et al, 2016) și au fost realizate studii în diverse țări (Bunget et al, 2024; Velte, 2017; Chen et al, 2020; Doni et al, 2019; Duran et al, 2018; Yoon et al, 2018; Mannes et al, 2018; Rauco and Tarquinio, 2020; Romolini et al, 2017; Reverte, 2009; Ruan and Liu, 2021; Venturelli et al, 2018).

Industria farmaceutică este din ce în ce mai preocupată de impactul pe care activitatea sa îl are asupra mediului și societății în general. Ingredientele utilizate afectează mediul înconjurător prin producția de emisii, poluarea solului sau a apelor, poluarea fonică sau cantitatea de deșeuri rezultate din producție. Efectele negative asupra mediului pot fi observate și prin prisma emisiilor de gaze cu efect de seră. Numeroși cercetători au abordat acest sector de activitate, care este oximoronic cu responsabilitatea socială și sustenabilitatea, și au analizat relația dintre indicatorii financiari, precum rentabilitatea

activelor, rentabilitatea capitalurilor și indicatorii nefinancieri, de mediu, sociali și de guvernanta corporativă (Dalal et al, 2019; Paolone et al, 2021; Lopez et al, 2021; Min et al, 2017).

Pilonul de mediu al durabilității se referă la contribuția industriei la schimbările climatice, epuizarea resurselor naturale, schimbările climatice. Aspectele sociale se referă la accesul la medicamente și promovează practicile responsabile de muncă, drepturile omului, diversitate, incluziune, egalitate de șanse, sănătatea și siguranța la locul de muncă. Companiile implementează soluții pentru abordarea acestor aspecte, care rămân greu de măsurat prin prisma diferențelor culturale, respectiv contextului juridic diferit. Pilonul de guvernanta ia în considerare modalitatea în care companiile din sectorul farmaceutic respectă prevederile legale (Mihaiu et al, 2021).

Printre practicile de sustenabilitate în sectorul farmaceutic se numără strategiile de reducere a costurilor de producție sau optimizarea lanțurilor de aprovizionare (Kim et al, 2021). Cercetarea, dezvoltarea, inovarea contribuie la impactul social, Dicuonzo et al (2022) demonstrând că organizațiile care investesc mai mult în inovare acordă o atenție sporită și aspectelor de durabilitate. Practicile companiilor farmaceutice din țările dezvoltate se diferențiază de ale celor din țările în curs de dezvoltare, cercetătorii demonstrând diferențe semnificative în practicile de durabilitate. Companiile din țările dezvoltate au un nivel mai ridicat de aplicare a reglementărilor, comparativ cu organizațiile din țările în curs de dezvoltare (Nascimento et al, 2024).

2. Metodologia cercetării

Prezenta cercetare utilizează o abordare calitativă bazată pe analiza rapoartelor companiilor listate la Bursa de Valori București, pentru a observa particularitățile și cerințele evoluției raportării de durabilitate implementate de companiile din eșantionul selectat (**Tabelul nr. 1**). Analiza de conținut a rapoartelor anuale, a rapoartelor de sustenabilitate și a diverselor declarații a fost realizată cu scopul de a observa situația în industria farmaceutică.

Din cadrul eșantionului fac parte companiile Antibiotice SA, Biofarm SA, Farmaceutica Remedia SA, Ropharma SA.

Antibiotice S.A. este o companie producătoare de medicamente, înființată în 1955, având capital majoritar de stat, precum și o recunoaștere internațională într-un

¹ <https://kpmg.com/nl/en/home/topics/environmental-social-governance/corporate-sustainability-reporting-directive.html>

clasament de sustenabilitate din România, obținând 90/100 puncte.

Biofarm S.A. este o companie fondată în 1921, care produce și comercializează medicamente, suplimente și produse cosmetice și care a fost listată pentru prima dată la BVB pe piața RASDAQ.

Farmaceutica Remedia S.A. este o companie distribuitoare de produse farmaceutice, înființată în 1991, având capital majoritar privat.

Ropharma S.A. a fost înființată în 1952, fiind un producător și distribuitor de medicamente și suplimente.

Tabelul nr. 1. Eșantionul selectat					
Denumirea companiei	Anul înființării	Anul primei listări la BVB	Simbol BVB	Aționar majoritar	Procent acționarizat majoritar
ANTIBIOTICE SA	1955	1997	ATB	Ministerul Sănătății	53,02%
BIOFARM SA	1921	2005	BIO	SIF Muntenia	51,58%
FARMACEUTICA REMEDIA SA	1999	2009	RMAH	Persoană fizică	81,45%
ROPHARMA SA	1952	2010	RPH	Ropharma SA	90%

Sursa: proiecție proprie

Metodologia cercetării se bazează pe culegerea datelor din diverse rapoarte și efectuarea unei analize de conținut a rapoartelor publicate de către companiile din eșantion. Obiectivul cercetării este reprezentat de prezentarea particularităților și cerințelor privind evoluția raportării de durabilitate a companiilor din sectorul farmaceutic românesc, prin prisma rapoartelor de sustenabilitate sau declarațiilor nefinanciare, pentru a evidenția angajamentul companiilor pentru durabilitate. Aceste aspecte pot furniza o imagine integrată a unei companii, observând impactul pe care îl are asupra mediului, guvernantei sau societății. Au fost prezentate, de asemenea, lacunele în raportarea nefinanciară cu privire la Declarația Aplici sau Explici și la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă a Națiunilor Unite (ODD/SDG United Nations Sustainability Development Goals).

ODD sunt un set de 17 obiective interconectate, elaborate de Națiunile Unite în anul 2015. Industria farmaceutică reprezintă un actor principal, din acest punct de vedere, fiind dedicată creării de noi medicamente și fiind vitală pentru eforturile globale de asigurare a sănătății și îmbunătățire a calității vieții. Din această perspectivă, există multe domenii în care industria farmaceutică ar putea contribui la progresul ODD. Astfel, putem clasifica ODD-urile în funcție de pilonii sustenabilității, mediu, social, guvernanta, astfel:

- **Mediu:** ODD 6 *Apă curată și canalizare*, ODD 7 *Energie curată și la prețuri accesibile*, ODD 9 *Industrie, inovare și infrastructură*, ODD 11 *Orașe*

și comunități durabile, ODD 12 *Consum și producție responsabile*, ODD 13 *Acțiune climatică*, ODD 14 *Parteneriate pentru obiective*, ODD 15 *Viața terestră*;

- **Social:** ODD 1 *Fără sărăcie*, ODD 2 *Zero Foamete*, ODD 3 *Sănătate și Bunăstare*, ODD 4 *Educație de calitate*, ODD 5 *Egalitate de gen*, ODD 6 *Apă curată și canalizare*, ODD 8 *Muncă decentă și creștere economică*, ODD 9 *Industrie, inovare și infrastructură*, ODD 10 *Reducerea inegalităților*, ODD 12 *Consum și producție responsabile*, ODD 16 *Pace, Justiție și instituții puternice*;
- **Guvernanta:** ODD 5 *Egalitate de gen*, ODD 8 *Muncă decentă și creștere economică*, ODD 9 *Industrie, inovare și infrastructură*, ODD 11 *Orașe și comunități durabile*, ODD 12 *Consum și producție responsabile*, ODD 13 *Acțiune climatică*, ODD 16 *Pace, Justiție și instituții puternice*, ODD 17 *Parteneriate pentru obiective*.

Companiile din industria farmaceutică adoptă astfel de inițiative, precum ODD și ESG, având în vedere că fac parte dintr-un sector de activitate consumator de resurse naturale limitate, precum apa, gazele și că sunt un sector poluant. Poluanții includ emisiile de gaze cu efect de seră, generarea de ape uzate și alte deșeuri (Barei et al, 2013).

Pentru colectarea datelor a fost utilizat un eșantion de companii listate la Bursa de Valori București din sectorul farmaceutic, deoarece acesta oferă o perspectivă mai amplă a modelelor de afaceri, asigurând o abordare complexă.

A fost utilizată o abordare comparativă a rapoartelor de sustenabilitate, pentru o perioadă cuprinsă între anii 2011-2023. Acest interval de timp surprinde evoluția raportării de sustenabilitate prin prisma tuturor modificărilor legislative legate de sustenabilitate, incluzând chiar și perioada pandemiei, cât și perioada post-pandemică.

Acest studiu aderă la principiile etice ale cercetării, utilizând datele disponibile public pe paginile oficiale ale companiilor, asigurându-se că studiul nu provoacă niciun prejudiciu niciunei companii.

3. Rezultatele cercetării

Analiza realizată în cadrul eșantionului constituit din companiile care fac parte din sectorul farmaceutic demonstrează particularitățile și cerințele privind evoluția

raportării de durabilitate ale companiilor din acest sector de activitate, prin prisma evoluției raportării de sustenabilitate în cadrul dimensiunilor de mediu, social și guvernanta și o evoluție continuă în direcția sustenabilității și adaptării la cerințele de transparență. Pandemia COVID a subliniat importanța practicilor sociale ale companiilor. Creșterea transparenței în raportarea de durabilitate are un rol important în asigurarea unor relații de încredere și eficiente cu părțile interesate. Analiza comparativă pe companii și ani de raportare relevă faptul că societățile analizate adoptă practici sustenabile, dar au și aspecte care necesită îmbunătățiri. Toate aceste informații sunt disponibile și prezentate în cadrul secțiunilor *Sustenabilitate* sau *Raportare ESG*, pe paginile oficiale ale companiilor (**Tabelul nr. 2**).

Tabelul nr. 2. Prezența aspectelor de sustenabilitate pe pagina oficială a companiei	
Denumire companie	Aspecte
ANTIBIOTICE SA	Mediu, social
BIOFARM SA	Mediu, guvernanta corporativă
FARMACEUTICA REMEDIA SA	Mediu, social, guvernanta corporativă
ROPHARMA SA	Nu există secțiune dedicată pe site, informațiile sunt prezentate în rapoarte

Sursa: proiecție proprie

În ceea ce privește raportarea de sustenabilitate din cadrul rapoartelor anuale, toate companiile analizate prezintă informații despre guvernanta corporativă, protecția mediului și aspectele sociale: Antibiotice SA pentru perioada 2017-2023, Biofarm SA pentru perioada 2011-2023, Farmaceutica Remedia SA și Ropharma SA pentru perioada 2012-2023 (cu excepția rapoartelor din anii 2013 și 2015, care nu sunt disponibile pe pagina oficială a companiei Farmaceutica Remedia SA, respectiv a rapoartelor anuale din perioada 2014-2016 ale companiei Ropharma SA) (**Tabelul nr. 3**).

Tot mai multe companii aleg să comunice informații cu privire la contribuția acestora la atingerea ODD-urilor în rapoartele publicate pe paginile oficiale. Astfel, organizațiile permit părților interesate să înțeleagă cum, prin acțiunile și deciziile lor, contribuie la obiectivele de dezvoltare durabilă. Doar companiile Antibiotice SA, Biofarm SA și Farmaceutica Remedia SA au prezentat informații despre Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD/SDG). Astfel, compania Antibiotice SA, în anul 2020, a integrat în activitatea sa 76% din aceste obiective

pentru aspectele legate de mediu (ODD 3, ODD 5, ODD 6, ODD 7, ODD 8, ODD 9, ODD 10, ODD 12, ODD 13, ODD 14, ODD 15), social (ODD 3, ODD 4, ODD 5, ODD 8, ODD 9, ODD 10, ODD 12, ODD 16, ODD 17) și de guvernanta (ODD 5, ODD 8, ODD 9, ODD 12, ODD 13, ODD 17), iar în anul 2021 aspectele legate de mediu (ODD 3, ODD 5, ODD 6, ODD 7, ODD 8, ODD 9, ODD 12, ODD 13, ODD 14, ODD 15), social (ODD 3, ODD 4, ODD 5, ODD 8, ODD 9, ODD 10), de guvernanta (ODD 5, ODD 8, ODD 12, ODD 16, ODD 17). Compania Biofarm SA, în anii 2021, respectiv 2022 (**Figura nr. 1**), a integrat în activitatea sa 65% din aceste obiective pentru aspectele legate de mediu (ODD 6, ODD 7, ODD 9, ODD 12, ODD 13), social (ODD 1, ODD 3, ODD 5, ODD 6, ODD 8, ODD 9, ODD 10, ODD 12) și de guvernanta (ODD 5, ODD 8, ODD 9, ODD 12, ODD 13, ODD 17), comparativ cu anul 2021, când compania Farmaceutica Remedia SA a integrat doar 29% dintre obiective, privind protecția mediului (ODD 14, ODD 15) sau aspectele sociale (ODD 3, ODD 4, ODD 9) (**Tabelul nr. 3**).

Figura nr. 1. Obiectivele de dezvoltare durabilă, cazul Biofarm



Sursa: ESG Biofarm 2022

Standardele GRI, Global Reporting Initiative, sunt recunoscute la nivel global. Aceste standarde, care raportează prin indicatori practicile de dezvoltare durabilă, au fost elaborate pentru prima dată în anul 1997 și au fost revizuite și actualizate periodic. Ele reprezintă un limbaj universal în materie de sustenabilitate, în prezent existând standarde GRI universale și standarde GRI specifice, care asigură transparența și comparabilitatea informațiilor între companii. Raportarea GRI de sustenabilitate este prezentată de către compania Antibiotice SA pentru perioada 2017-2023, în raportul anual integrat, respectiv în raportul de sustenabilitate. Compania Biofarm SA prezintă aceste informații doar în perioada 2020-2022, iar Farmaceutica Remedia SA doar pentru anii 2022 și 2023 (**Tabelul nr. 3**).

Standardele GRI, care au caracter voluntar, au fost cele mai cunoscute instrumente de măsurare a durabilității, înainte de apariția Corporate Sustainability Reporting Initiative - CSRD, care aduc în discuție standardele europene ESRS, la nivelul Uniunii Europene existând standardele ESG (mediu, social, guvernanta). Un element de noutate îl reprezintă pragul de semnificație dublu, companiile raportând impactul social și de mediu, cât și componenta financiară, prezentând riscurile și oportunitățile asociate. Vor raporta conform acestor standarde companiile multinaționale, companiile listate la Bursa de Valori București, băncile, companiile de asigurare și reasigurare, dacă au peste 500 de angajați începând cu anul 2024, prima raportare de sustenabilitate fiind publicată pe pagina oficială a companiei în anul 2025, alte companii listate la alte burse din afara UE, dacă au

peste 500 de salariați, începând cu exercițiul financiar 2025, prima raportare de sustenabilitate fiind publicată pe pagina oficială a companiei în anul 2026, IMM-urile listate, chiar și cele din afara UE, din exercițiul financiar 2026, primele raportări de sustenabilitate fiind disponibile pe pagina oficială începând cu anul 2027 și nu mai târziu de 2029. Chiar dacă Directiva nu este obligatorie pentru toate companiile, părțile interesate în afacere vor solicita astfel de informații.

Denumirea rapoartelor de sustenabilitate diferă de la o companie la alta, respectiv de la o perioadă la alta (**Tabelul nr. 3**). Se observă și o evoluție în timp în ceea ce privește dimensiunea acestor rapoarte, care variază de la 15 la 165 de pagini (**Tabelul nr. 3**).

Aspectele de mediu se referă la modalitatea în care o companie abordează și gestionează reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES), utilizează responsabil resursele naturale, protejează biodiversitatea, adoptă politici de management al deșeurilor.

Pericolele ecologice sunt des întâlnite în sectoarele industriale. Companiile care abordează aceste aspecte, împreună cu cele legate de energia regenerabilă sau tehnologii de reducere a deșeurilor tind să aibă rezultate financiare mai bune, prin prima faptului că împărtășesc astfel de informații părților interesate.

În cadrul eșantionului analizat există companii care au fost încadrate într-un clasament de risc ESG, dezvoltat de Sustainability, respectiv Antibiotice SA și Farmaceutica Remedia SA (**Tabelul nr. 4**).

Tabelul nr. 3. Raportarea de sustenabilitate						
Companie	An	Tipul raportului	Denumirea raportului	Număr pagini	SDG	GRI
ANTIBIOTICE SA	2023	Raport anual integrat	Investim responsabil pentru sănătatea generațiilor viitoare	164	Nu	Da
	2022	Raport anual integrat	Investim responsabil pentru sănătatea generațiilor viitoare	150	Nu	Da
	2021	Raport anual integrat	Lucrăm de o viață pentru viață	144	Da	Da
	2020	Raport de sustenabilitate	Lucrăm de o viață pentru viață	116	Da	Da
	2019	Raport non-financiar	Sustenabilitate pentru o viață mai bună	76	Nu	Da
	2018	Raport non-financiar	Responsabilitate pentru o viață mai bună	64	Nu	Da
	2017	Raport non-financiar	Împreună pentru o viață mai bună	34	Nu	Da
BIOFARM SA	2022	Raport ESG	Raport de sustenabilitate	66	Da	Nu
	2021	Raport ESG	Sustenabilitate Raport MSG	70	Da	Nu
	2020	Raport ESG	Raport non-financiar Binele de a trăi mai bine	30	Nu	Nu
FARMACEUTICA REMEDIA SA	2023	Raport de sustenabilitate nefinanciar	Raport de sustenabilitate nefinanciar	31	Nu	Da
	2022	Raport de sustenabilitate nefinanciar	Raport de sustenabilitate nefinanciar	30	Nu	Da
	2021	Declarație nefinanciară	Raport de sustenabilitate	22	Da	Nu
	2020	Declarație nefinanciară	Declarație nefinanciară	15	Nu	Nu
	2019	Declarație nefinanciară	Declarație nefinanciară	15	Nu	Nu

Sursa: proiecție proprie, pe baza informațiilor de pe paginile oficiale ale companiilor analizate

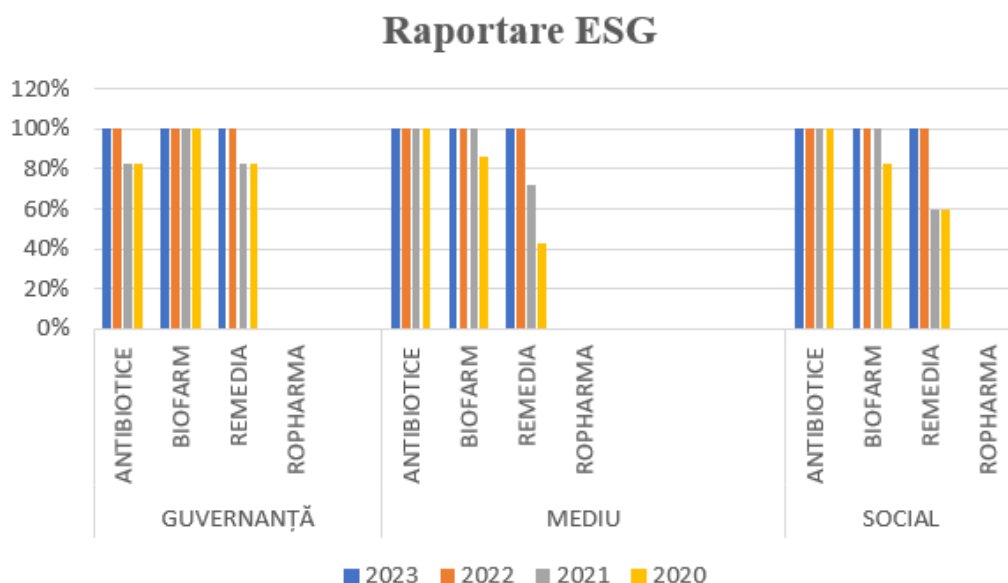
Tabelul nr. 4. Scorurile ESG Sustainalytics					
Companie	ESG risk Score	ESG Risk Ranking Score	Exposure	Management	Momentum
Antibiotice (2023)	22,2	28/443 top 7%	49	58,8	-2,2
Remedia (2021)	16,7	15/46 top 32%	23	28,9	-1,6
Remedia (2023)	14,7	N/A	N/A	N/A	N/A

Sursa: proiecție proprie, prelucrare după <https://www.bvbresearch.ro/ReportDashboard/ESGScores>

Aspectele sociale abordează relația companiei cu salariații și comunitatea în ansamblu și includ diversitatea în cadrul organizației, aspecte legate de drepturile omului, de egalitate de gen, echitate, condițiile de muncă, de siguranță și securitatea la locul de muncă, de implicarea în acțiuni și activități de responsabilitate socială (**Figura nr. 2**).

Companiile implicate în aspectele sociale atrag angajați cu un comportament etic, creează conexiuni profunde în comunitățile în care activează, atenuând conflictele de muncă și sporind eficiența.

Figura nr. 2. Raportarea ESG



Sursa: proiecție proprie, pe baza raportării

Aspecte de guvernanță abordează structurile și practicile de conducere și control din cadrul organizațiilor, se referă la transparență, etică, independența consiliului de administrație, gestiunea riscurilor, respectarea reglementărilor legale și conflicte de interese. Pentru a spori transparența și credibilitatea părților interesate, companiile completează și Declarația Aplici sau Explici, în conformitate cu prevederile BVB.

Compania Antibiotice SA se remarcă prin bunele practici de conformare cu prevederile BVB de raportare a guvernanței corporative prin prisma completării Declarației Aplici sau Explici, atingând procentul de 100% prima dată în 2019. Aceasta este urmată de compania Biofarm SA, care s-a conformat cu aceste prevederi, atingând cel mai înalt grad, cu un procent de conformitate de 88% în 2010, urmată de compania Farmaceutica Remedie SA care a atins 98% în 2017. Ropharma s-a conformat prevederilor BVB, răspunzând afirmativ cerințelor într-o proporție de 93% în 2023, 95% în 2022, comparativ cu 93% în 2016, respectiv 91% în 2012 și 88% în 2011. Consecvența în ceea ce privește raportarea aspectelor de guvernanță corporativă prin intermediul declarației Aplici sau Explici se remarcă la Ropharma SA, iar oscilațiile cele mai mari la Farmaceutica Remedie SA, în timp ce companiile cu cele mai bune practici sunt Antibiotice SA și Biofarm SA.

Concluzii

Rezultatele cercetării privind particularitățile și cerințele evoluției raportării de durabilitate în sectorul farmaceutic românesc, deși sunt limitate la un sector de activitate și doar la companiile listate la categoria Premium, la Bursa de Valori București, acestea fiind considerate un model în raportare pentru alte firme nelistate, demonstrează că în România companiile nu oferă o structură specifică a raportării nefinanciare, implementarea acestor raportări fiind încă în stadiu incipient.

Transparența, comparabilitatea și comunicarea eficientă a informațiilor atât financiare, cât și nefinanciare și a obiectivelor de dezvoltare durabilă sunt aspecte esențiale pentru companiile din orice domeniu de activitate în contextul actual al conștientizării legate de impactul social, asupra mediului înconjurător și guvernanței corporative, devenind parte din strategia firmei, contribuind totodată la sporirea credibilității din perspectiva părților interesate.

Inovația tehnologică prin utilizarea sistemelor de inteligență artificială poate contribui la o analiză a raportării ESG, prin evidențierea unor tendințe sau studii comparative, precum și prin crearea unor strategii de îmbunătățire a raportării.

Oportunitățile pentru companiile care integrează ESG în strategia lor de afaceri sunt nenumărate, această modalitate de raportare fiind un catalizator al inovației, al performanței financiare și al reputației.

În România provocarea o reprezintă implementarea ESG de către orice companie, fiind o oportunitate de a evidenția angajamentul față de aspectele legate de durabilitate. În țara noastră această raportare a evoluat, devenind obligatorie din 2023 pentru o serie de companii, cum sunt cele listate și de interes public. Companiile din orice sector de activitate, indiferent de dimensiunea acestora, vor fi încurajate să întocmească rapoarte de sustenabilitate, evidențiind aspectele sociale și de guvernanță corporativă, precum și impactul pe care îl au asupra mediului înconjurător. Acest demers vine atât cu beneficii, precum sporirea transparenței, a reputației, a credibilității, atragerea de noi investiții, cât și cu provocări legate de infrastructura și cursurile de specializare necesare, colectarea și analiza datelor. Bursa de Valori din București a publicat un Ghid de raportare ESG în

colaborare cu BERD - Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

Analiza comparativă relevă un nivel în creștere al raportării de durabilitate pentru companiile analizate. Cercetarea realizată poate fi utilă diverselor părți interesate și poate reprezenta un punct de plecare spre direcții viitoare de cercetare.

Analizând liderii din industria farmaceutică au fost identificate aspectele cheie legate de sustenabilitate, observându-se progresele în raportarea de la o perioadă la alta în domenii precum reducerea deșeurilor sau eficiență energetică.

Cercetarea curentă prezintă anumite limite care vor fi abordate prin direcțiile viitoare de cercetare, care pot avea în vedere un eșantion mai mare de companii, atât listate, cât și nelistate, din diverse țări și sectoare de activitate, pentru a putea efectua o analiză comparativă pe domenii de activitate și pentru a avea o imagine exhaustivă a practicilor de sustenabilitate și a provocărilor existente la nivel internațional.

Bibliografie

1. Barei, F., Pen, C. Le, & Simoens, S. (2013). The generic pharmaceutical industry: moving beyond incremental innovation towards re-innovation. *Generics and Biosimilars Initiative Journal*, 2(1), 13-19
2. Broniewicz, E., Jastrzębska, E., & Lulewicz-Sas, A. (2024). Environmental disclosures according to ESRS in ESG reporting of selected banks in Poland. *Economics and Environment*, 88(1), 719. <https://doi.org/10.34659/eis.2024.88.1.719.3>
3. Bunget, O., Dumitrescu, A., Burcă, V., Bogdan, O., & Șocațiu, M. (2024). Analiză comparativă privind practica de raportare a durabilității în România la nivelul rapoartelor de sustenabilitate. *Audit Financiar*, 22(4), 659-672. doi: <https://doi.org/10.20869/AUDITF/2024/176/027>
4. Chen, J.; Liu, L. (2020) Eco-efficiency and private firms' relationships with heterogeneous public stakeholders in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 6983
5. Dalal, K.K.; Thaker, N. (2019) ESG and corporate financial performance: A panel study of Indian companies. *IUP J. Corp. Gov.*, 18, 44-59.
6. Doni, F.; Bianchi-Martini, S.; Corvino, A.; Mazzoni, M. (2019) Voluntary Versus Mandatory Non-financial Disclosure: EU Directive 95/2014 and Sustainability Reporting Practices Based on Empirical Evidence from Italy. *Meditari Accountancy Research*, 28, 781-802.
7. Duran, I.J.; Rodrigo, P. (2018) Why Do Firms in Emerging Markets Report? A Stakeholder Theory Approach to Study the Determinants of Non-Financial Disclosure in Latin America. *Sustainability*, 10, 3111.
8. López-Toro, A. A., Sánchez-Teba, E. M., Benítez-Márquez, M. D., & Rodríguez-Fernández, M. (2021). Influence of ESGC Indicators on Financial Performance of Listed Pharmaceutical Companies.

- International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4556.
<https://doi.org/10.3390/ijerph18094556>
9. Manes-Rossi, F.; Tiron-Tudor, A.; Nicolò, G.; Zanellato, G. (2018) Ensuring More Sustainable Reporting in Europe Using Non-Financial Disclosure - De Facto and De Jure Evidence. *Sustainability*, 10, 1162.
 10. Mihaie, D. M., Șerban, R.-A., Opreana, A., Tichindelean, M., Brătian, V., & Barbu, L. (2021). The impact of mergers and acquisitions and sustainability on company performance in the pharmaceutical sector. *Sustainability*, 13(11), 6252.
<https://doi.org/10.3390/su13126525>
 11. Min, M.; Desmoulins-Lebeault, F.; Esposito, M. (2017) Should pharmaceutical companies engage in corporate social responsibility? *Journal of Management Development*, 36, 58-70.
 12. Nascimento Jucá, M., Domadenik Muren, P., Valentinčič, A., & Ichev, R. (2024). The impact of ESG controversies on the financial performance of firms: An analysis of industry and country clusters. *Borsa Istanbul Review*, 24 (3).
<https://www.elsevier.com/journals/borsa-istanbul-review/2214-8450>
 13. Paolone, F.; Cucari, N.; Wu, J.; Tiscini, R. (2021) How do ESG pillars impact firms' marketing performance? A configurational analysis in the pharmaceutical sector. *Journal of Business and Industrial Marketing*. February
 14. Raucci, D.; Tarquinio, L. (2020) Sustainability Performance Indicators and Non-Financial Information Reporting. Evidence from the Italian Case. *Administrative Sciences*, 10, 13
 15. Reverte, C. (2009) Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosure Ratings by Spanish Listed Firms. *Journal of Business Ethics*, 88, 351-366.
 16. Romolini, A.; Fissi, S.; Gori, E. (2017) Exploring Integrated Reporting Research: Results and Perspectives. *International Journal of Accounting & Finance. Review*, 7, 32-59.
 17. Rodríguez-Fernández, M.; Sánchez-Teba, E.M.; López-Toro, A.A.; Borrego-Domínguez, S. (2019) Influence of ESGC indicators on financial performance of listed travel and leisure companies. *Sustainability*, 11, 5529.
 18. Ruan, L.; Liu, H. (2021) Environmental, Social, Governance Activities and Firm Performance: Evidence from China. *Sustainability*, 13, 767.
 19. Siew, R.Y.; Balatbat, M.C.; Carmichael, D.G. (2013) The relationship between sustainability practices and financial performance of construction companies. *Smart and Sustainable Built Environment*, 2, 6-27.
 20. Simpson, S.N.Y, Otchere, F.A., Ahadzie, R., (2022). Assurance of environmental, social and governance disclosures in a developing country: perspectives of regulators and quasi-regulators. *Accounting Forum*, vol. 46(2), pp. 109-133, April.
 21. Tarquinio, L.; Posadas, S.C.; Pedicone, D. (2020) Scoring Nonfinancial Information Reporting in Italian Listed Companies: A Comparison of before and after the Legislative Decree 254/2016. *Sustainability*, MDPI, 12(10), 1-22
 22. Wirth, H.; Kulczycka, J.; Hausner, J.; Koński, M. (2016) Corporate Social Responsibility: Communication About Social and Environmental Disclosure by Large and Small Copper Mining Companies. *Resources Policy*, 49, 53-60.
 23. United Nations. *The 17 Goals – Sustainable Development Goals*. Disponibil la: <https://sdgs.un.org/goals>
 24. Velte, P. (2017) Does ESG performance have an impact on financial performance? Evidence from Germany. *Journal of Global Responsibility*, 8, 169-178
 25. Venturelli, A.; Caputo, F.; Leopizzi, R.; Pizzi, S. (2018) The State of Art of Corporate Social Disclosure Before the Introduction of Non-financial Reporting Directive: A Cross Country Analysis. *Social. Responsibility Journal*, 15, 409-423.
 26. Yoon, B.; Lee, J.H.; Byun, R. (2018) Does ESG performance enhance firm value? Evidence from Korea. *Sustainability*, MDPI, 10(10), 1-18.
 27. www.bvb.ro
 28. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj>
 29. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>
 30. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32019R0815>
 31. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj>
 32. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32021R2139>

33. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2021/2178/oj
34. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2022/1214/oj
35. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj>
36. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302772
37. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ%3AL_202401760
38. <https://kpmg.com/nl/en/home/topics/environmental-social-governance/corporate-sustainability-reporting-directive.html>
39. <https://www.bvbresearch.ro/ReportDashboard/ESGScores>
40. www.antibiotice.ro
41. www.biofarm.ro
42. www.corporate.remedia.ro
43. www.ropharma.ro

Continuitatea profesiei de audit în contextul digitalizării și automatizării

*Asistent de cercetare drd. Cristian LUNGU,
Facultatea de Economie și de Administrarea a Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: cristian.lungu@e-uvt.ro*

*Prof. univ. dr. Ovidiu Constantin BUNGET,
Facultatea de Economie și de Administrarea a Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: ovidiu.bunget@e-uvt.ro ro*

Rezumat

Avansul rapid al digitalizării și automatizării redefineste profesia de audit financiar, influențând profund practicile și competențele auditorilor. Lucrarea de față urmărește analiza în detaliu a mecanismelor prin care practica auditului financiar își susține continuitatea și relevanța în mijlocul schimbărilor și transformărilor în curs. Prin intermediul unei revizuirii a literaturii de specialitate, acest studiu identifică principalele beneficii și provocări generate de automatizare și digitalizare, cu scopul de a evalua impactul acestora asupra relevanței profesiei de auditor în viitor. Principalele rezultate subliniază că în viitor continuitatea profesiei de audit financiar va depinde de capacitatea auditorilor de a integra tehnologiile emergente într-un mod strategic și etic, asigurând un echilibru între expertiza umană și capabilitățile automatizării. Această cercetare contribuie la o înțelegere mai aprofundată a impactului pe care automatizarea și digitalizarea îl au asupra auditului financiar, oferind practicienilor perspective relevante și ghidând direcțiile de cercetare viitoare. Totodată, rezultatele obținute sprijină menținerea și consolidarea standardelor profesionale ridicate, în contextul transformărilor tehnologice.

Cuvinte cheie: audit financiar; digitalizare; automatizare; profesia de audit;

Clasificarea JEL: M41, M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Lungu, C., Bunget, O. C. (2025), Continuity of the Auditing Profession in the Context of Digitalization and Automation, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.388-399, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/012

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/012>

Data primirii articolului: 24.01.2025

Data revizuirii: 4.02.2025

Data acceptării: 5.05.2025

Introducere

Profesia de audit financiar se confruntă în prezent cu o evoluție semnificativă și transformatoare, fenomen care este propulsat de progresele rapide în domeniile digitalizării și automatizării, care remodelează peisajul acestui domeniu. Aceste progrese, care se caracterizează în special prin încorporarea și aplicarea tehnologiilor precum inteligența artificială, algoritmi sofisticați de învățare automată și soluții care se bazează fundamental pe analize extinse de date, reconfigurează fundamental nu numai procesele tradiționale asociate auditului, ci și redefinesc rolul esențial și responsabilitățile auditorilor în cadrul economic din ce în ce mai interconectat și globalizat (Alles, 2015; Cao *et al.*, 2015). În acest context în evoluție rapidă, operațiunea auditului financiar și-a depășit statutul anterior ca un simplu efort static, axat exclusiv pe confirmarea datelor financiare; evoluează acum într-o activitate dinamică și multilaterală, orientată fundamental către analiza cuprinzătoare a seturilor complexe de date și anticiparea și gestionarea proactivă a riscurilor financiare potențiale.

Progresele aduse de digitalizare și automatizare prezintă oportunități substanțiale, care au potențialul de a spori semnificativ atât eficiența, cât și acuratețea activităților legate de audit, ajutând eficient la reducerea erorilor, facilitând identificarea timpurie a consecvențelor în rapoartele financiare și, în cele din urmă, creșterea transparenței generale a procesului de audit (Brazel *et al.*, 2016; Grepp *et al.*, 2018). Cu toate acestea, este imperativ să recunoaștem că această tranziție nu vine fără propriul set de provocări considerabile, care includ nevoia imperativă a profesioniștilor din domeniu de a se adapta la un peisaj tehnologic în evoluție rapidă, necesitatea dezvoltării profesionale continue și recalificarea auditorilor pentru a-i dota cu abilitățile necesare și sarcina critică de a gestiona diferitele riscuri care sunt inerent asociate cu dependența din ce în ce mai mare de soluții tehnologice în procesul de audit (Yoon *et al.*, 2015). În plus, standardele de reglementare și cadrele etice care guvernează profesia necesită un proces continuu de actualizare și reevaluare pentru a ține pasul eficient cu progresele rapide care au loc în tehnologie și implicațiile acesteia asupra peisajului auditului (IAASB, 2020).

Obiectivul principal al acestui articol științific este de a investiga și elucida în detaliu mecanismele prin care practica auditului financiar își susține continuitatea și relevanța în mijlocul schimbărilor și transformărilor în curs,

care apar atât în mediul economic, cât și în cel tehnologic. Printr-o examinare care cuprinde atât dimensiuni teoretice, cât și practice, articolul urmărește să analizeze impactul pe care digitalizarea și automatizarea îl exercită asupra profesiei de audit, evidențiind simultan diferitele oportunități care apar și provocările substanțiale care trebuie navigate în acest peisaj în evoluție. În acest sens, cercetarea subliniază importanța critică a adoptării unei strategii proactive pentru integrarea tehnologiei, susținând și păstrând în același timp cu fermitate valorile fundamentale de bază care sunt intrinseci profesiei, ce includ independența, obiectivitatea și integritatea, așa cum sunt articulate în diverse lucrări științifice și orientări (Alles, 2015; IAASB, 2020).

Efortul de cercetare propus a fost structurat meticulos în cinci secțiuni distincte și bine definite: începând cu secțiunea inițială, care servește drept introducere, acest segment stabilește efectiv cadrul contextual în care funcționează studiul și este urmat de a doua secțiune, care evidențiază meticulos fundamentele teoretice care stau la baza cercetării, concentrându-se în special pe dezbaterile contemporane care sunt predominante în literatura academică cu privire la impactul multilateral al digitalizării și automatizării pe peisajul profesional al auditului financiar. A treia secțiune a studiului este dedicată prezentării unei imagini de ansamblu cuprinzătoare a metodologiei de cercetare utilizate, elucidând astfel procesele complicate implicate în realizarea revizuirii literaturii, în timp ce a patra secțiune este dedicată prezentării rezultatelor cercetării, care delimitează grafic și articulează provocările și oportunitățile care au fost declanșate de progresele tehnologice rapide cu impact asupra profesiei de audit financiar. În final, a cincea secțiune prezintă rezultatele într-un format structurat, care oferă recomandări și perspective acționabile destinate atât practicienilor din domeniu, cât și cercetătorilor interesați de acest domeniu pertinent de studiu.

Literatura de specialitate

Continuitatea profesiei de audit financiar în contextul digitalizării și automatizării este marcată de transformări semnificative, determinate de progresele tehnologice. Programele de audit și monitorizare continuă (CA/CM), activate de inovații digitale, cum ar fi inteligența artificială (AI) și automatizarea proceselor robotizate (RPA), sunt din ce în ce mai adoptate în sectorul public pentru a oferi

informații în timp real și pentru a îmbunătăți controalele interne și cadrele de gestionare a riscurilor (Naoufal, 2024). Ritmul rapid al digitalizării a revoluționat contabilitatea și auditul, necesitând adaptarea modelelor de afaceri și creând atât oportunități, cât și provocări, cum ar fi rezistența la schimbare și costurile inițiale ridicate (Stoica & Feleagă, 2024). Conceptul de maturitate digitală este esențial pentru auditori, necesitând o formare continuă în tehnologiile moderne pentru a gestiona eficient procesele de audit și pentru a asigura o analiză cuprinzătoare a datelor (Lazareva, 2024). Natura evolutivă a practicilor de audit necesită o redefinire a competențelor auditorilor, subliniind agilitatea tehnologică și dezvoltarea profesională continuă pentru a menține relevanța și integritatea profesiei (Leacadio *et al.*, 2024). IA și automatizarea au mutat contabilitatea de la sarcinile manuale la procesele automatizate, sporind eficiența și permițând contabililor să-și asume roluri mai strategice, remodelând astfel rapoartele financiare și practicile de audit (Georgios & Kapiatis, 2024).

Potrivit lui Haung (2023), profesia contabilă trece continuu printr-un proces transformator, necesitând creșterea cunoștințelor și competențelor în rândul practicienilor pentru a face față în mod adecvat provocărilor tehnologice emergente. Într-o perspectivă similară, Kurt (2023) subliniază că, în timp ce încorporarea inteligenței artificiale (AI) modifică semnificativ metodologiile de contabilitate și audit, esența profesiei rămâne fundamental neschimbată. Cu toate acestea, cerințele tehnologice contemporane necesită dobândirea de abilități precum analiza datelor, securitatea cibernetică și adaptabilitatea. Mai mult, investigația sa elucidează capacitatea AI de a spori eficiența operațională și evaluarea riscurilor, păstrând în același timp valoarea indispensabilă a judecății umane.

Budimir (2023) evidențiază avantajele digitalizării în peisajul auditului, în special în domeniile îmbunătățirii managementului datelor și creșterii eficienței proceselor. Mai mult, autorul afirmă că principiile auditului continuu și flexibilității procedurale sunt componente critice în evoluția practicilor de audit digital. În schimb, Angeles *et al.* (2023) ridică gradul de conștientizare cu privire la provocările inerente digitalizării, inclusiv un deficit de competențe necesare, rezistența la transformare și preocupările legate de securitatea datelor.

Guevara (2024) delimitează pericolele potențiale asociate dependenței excesive de tehnologie, cum ar fi saturația informațiilor, care pot afecta în mod negativ capacitățile critice de evaluare. Ca răspuns la aceste provocări,

autorul pledează pentru o abordare etapizată a automatizării, stabilirea unor mecanisme de reglementare adecvate și supravegherea continuă a sistemelor automate. Nazarova *et al.* (2021) subliniază în continuare importanța digitalizării în îmbunătățirea eficacității și competitivității proceselor de audit, pe lângă imperativul de a perfecționa software-ul utilizat pentru a răspunde exigențelor moderne.

Grylitska (2022) examinează clasificarea tehnologiilor informaționale și dezvoltarea software-ului de audit, evidențiind importanța digitalizării ca factor esențial pentru obținerea unui avantaj competitiv. Totuși, autorul identifică bariere care împiedică automatizarea completă a proceselor. Demura & Kuvaldina (2024) scot în evidență rolul supravegherii umane, subliniind că tehnologiile digitale pot produce erori pe care doar profesioniștii calificați le pot identifica și corecta.

Mai mult, impactul digitalizării asupra profesiei de audit este dublu. În timp ce automatizarea poate duce la deplasarea anumitor poziții la nivel de intrare, creează simultan noi oportunități pentru profesioniștii echipați cu competențe digitale avansate. Literatura subliniază importanța învățării continue și a dezvoltării profesionale pentru a se asigura că auditorii rămân relevanți într-un peisaj bazat pe tehnologie (Ruiter, 2017). Instituțiile de învățământ joacă un rol esențial în acest sens, deoarece trebuie să pregătească viitorii auditori cu abilitățile necesare pentru a naviga în complexitățile practicilor moderne de audit (Ruiter, 2017).

În contextul transformărilor tehnologice accelerate, continuitatea profesiei de audit financiar este strâns legată de capacitatea auditorilor de a se adapta și de a integra noile tehnologii în practicile lor profesionale (Kwok *et al.* 2024). Conform Mihăila *et al.* (2023) profesia de audit financiar se confruntă cu provocări semnificative generate de digitalizare și automatizare, printre care costurile ridicate ale tehnologiilor informatice și lipsa de încredere în sistemele automatizate. Cercetarea subliniază că succesul profesiei depinde de disponibilitatea auditorilor de a accepta și de a se adapta la schimbare, indicând faptul că profesioniștii care îmbrățișează transformările vor prospera, în timp ce aceia care le rezistă riscă să devină irelevanți. În mod complementar, Fotoh & Lorentzon (2022) indică faptul că trecerea la auditul digital poate transforma abordările auditorilor, permițându-le să răspundă mai eficient așteptărilor utilizatorilor prin folosirea instrumentelor digitale care îmbunătățesc controalele interne și prevenirea fraudei.

Rolul tehnologiei blockchain câștigă, de asemenea, atenție în literatura de specialitate ca forță transformatoare în audit. Blockchain oferă o metodă sigură și transparentă pentru înregistrarea tranzacțiilor, care poate spori semnificativ eficiența și fiabilitatea auditurilor financiare. Prin utilizarea blockchain-ului, auditorii pot asigura integritatea și conformitatea datelor, consolidându-și astfel rolul de consilieri de încredere în procesul de raportare financiară (Safonova *et al.*, 2022)

Alte demersuri științifice, precum Schreuder & Smuts (2023) și Bejjar & Siala (2024), au demonstrat că automatizarea, concentrându-se în special pe integrarea tehnologiilor emergente, cum ar fi analiza Big Data, inteligența artificială (AI) și tehnologia blockchain, în faza de execuție a auditului a condus la economii substanțiale de timp și la o eficiență sporită. Participanții la studiu au raportat că automatizarea permite auditorilor să aloce mai mult timp investigației excepțiilor, formării opiniei și implicării clienților, îmbunătățind astfel calitatea generală a rezultatelor auditului și a relațiilor cu clienții. Trecerea de la testarea prin eșantion la testarea completă a populației prin proceduri automate a fost evidențiată ca un factor cheie în îmbunătățirea fiabilității și profunzimii opiniilor și judecăților de audit.

Deși automatizarea și digitalizarea au adus beneficii semnificative profesiei de audit financiar, literatura de specialitate subliniază și riscurile asociate continuității activității. Studiul lui Kurnykina (2023) evidențiază că atacurile cibernetice sau defectiunile tehnologice pot afecta negativ procesul de audit, punând sub semnul întrebării acuratețea și fiabilitatea concluziilor. În plus, auditorii trebuie să gestioneze riscuri asociate cu manipularea algoritmilor sau lipsa transparenței în funcționarea acestora (așa-numitul „black box effect”).

Angeles *et al.* (2023) constată că utilizarea intensivă a tehnologiilor emergente poate duce la o dependență excesivă de sistemele automatizate. Acest lucru riscă să diminueze competențele tehnice și de judecată profesională ale auditorilor, esențiale pentru evaluarea unor situații complexe, care nu pot fi complet modelate de algoritmi sau inteligența artificială. În timp, acest fenomen poate eroda expertiza tradițională care reprezintă fundamentul profesiei.

Automatizarea unor sarcini poate genera percepția că auditorii contribuie mai puțin la procesul decizional, iar valoarea lor profesională este diminuată. Această problemă este accentuată de lipsa unei înțelegeri clare a rolului auditorului în interpretarea și validarea datelor generate de sisteme automatizate (Daidj, 2022).

Koske *et al.* (2022) susține că, deși apariția digitalizării ridică îngrijorări cu privire la potențiala dispariție a profesiei de audit financiar, este puțin probabil ca tehnologia să eradice în întregime această profesie; în schimb, îi va modifica fundamental caracteristicile. Cercetarea implică faptul că funcțiile profesioniștilor contabili sunt setate să treacă spre activități centrate pe consultanță și analiză de date, diminuând astfel accentul pe practicile contabile convenționale, care, în consecință, le vor menține pertinenta într-un mediu economic din ce în ce mai dinamic.

Aceiași cercetători, Koske *et al.* (2021), într-un alt demers științific analizează percepțiile privind impactul progreselor tehnologice asupra profesiei contabile, subliniind că, deși transformarea digitală reconfigurează structura activităților și responsabilitățile profesioniștilor contabili, nu există dovezi actuale care să sugereze dispariția acestei profesii sau o reducere semnificativă a cererii pe piața muncii. Astfel, literatura de specialitate indică o adaptare a profesiei, mai degrabă decât o înlocuire a acesteia.

Metodologia de cercetare

Cercetarea adoptă o metodologie calitativă, având ca metodă principală o revizuire sistematică a literaturii de specialitate pentru colectarea și analiza datelor. Această abordare a fost aleasă deoarece oferă o înțelegere aprofundată a fenomenelor complexe și permite dezvoltarea unui cadru teoretic solid, fundamentat pe literatura existentă (Levy & Ellis, 2006).

Metodologia de cercetare adoptată în acest studiu constă într-o analiză detaliată a beneficiilor și provocărilor generate de automatizare și digitalizare, cu scopul de a evalua impactul acestora asupra relevanței profesiei de auditor în viitor.

Studiul a fost elaborat urmând mai multe etape distincte. Așa cum este prezentat în **Figura nr. 1**, prima etapă a constat în identificarea literaturii de specialitate relevante. Având în vedere subiectul analizat, axat pe tehnologii emergente, referințele bibliografice au fost colectate utilizând SciSpace, o platformă modernă bazată pe inteligență artificială.

Această platformă facilitează colaborarea între cercetători, editori și instituții, automatizează sarcinile repetitive și accelerează procesul de descoperire a informațiilor. Fiind un depozit vast de lucrări științifice din toate domeniile, SciSpace include metadate pentru 200 de milioane de lucrări și este utilizat de instituții de renume precum Massachusetts Institute of Technology (MIT), Stanford

University, European Organization for Nuclear Research (CERN), precum și de peste 150 de companii de editură de top (Turnitin, 2025).

Procesul de identificare a studiilor relevante pentru elaborarea primelor două etape ale cercetării a fost structurat conform unei strategii riguroase de căutare, bazată pe următoarele criterii de selecție:

1. **Cuvinte-cheie:** Căutarea s-a realizat utilizând termeni specifici precum „audit financiar,” „profesia de audit,” „continuitate,” „inteligentă artificială,” „tehnologii emergente,” „automatizare” și „digitalizare,” cu scopul de a reflecta în mod fidel tematica centrală a studiului.
2. **Criteriul temporal:** Au fost incluse în analiză doar lucrările publicate în ultimii 10 ani, pentru a asigura actualitatea și relevanța concluziilor.
3. **Criteriul relevanței:** Selectarea studiilor s-a bazat pe gradul în care acestea abordează temele legate de impactul automatizării și digitalizării asupra profesiei de audit, contribuind la obiectivele cercetării.
4. **Tipul publicației:** Au fost luate în considerare articole publicate în jurnale științifice, cărți și capitole din cărți, acestea fiind recunoscute drept surse academice de înaltă calitate.

Figura nr. 1. Metodologia de cercetare



Sursă: prelucrare proprie

Etapele 2 și 3 ale cercetării au fost elaborate sub forma unui tabel care a identificat și sintetizat provocările și beneficiile asociate automatizării și digitalizării. În plus, abordarea noastră a permis concluzionarea impactului acestor factori asupra relevanței profesiei de audit în viitorul apropiat. Pe baza datelor sintetizate în tabelul centralizator, în cadrul ultimei etape a acestui demers științific au fost formulate concluziile privind implicațiile tehnologice asupra viitorului profesiei de auditor.

Rezultatele cercetării

Studiul de față oferă o sinteză a provocărilor și beneficiilor asociate automatizării și digitalizării în profesia de auditor financiar, pe baza unei analize a literaturii de specialitate. Totodată, așa cum este prezentat în **Tabelul nr. 1**, pe baza acestor avantaje și dezavantaje, sunt identificate perspectivele fiecărui autor cu privire la relevanța profesiei de auditor financiar în viitorul apropiat.

Tabelul nr. 1. Sinteza provocărilor și beneficiilor automatizării și digitalizării asupra continuității profesiei de auditor financiar

Autori	Beneficii	Provocări	Relevanța profesiei în viitor
(Naoufal, 2024)	• Eficientizează sarcinile repetitive; • Îmbunătățește fluxurile de lucru.	Proces complex privind implementarea programelor de audit continuu (CA).	Constatările sugerează că profesia de audit se va adapta și va rămâne utilă în viitor.
(Stoica & Feleagă, 2024)	Va îmbunătăți eficacitatea generală a practicilor contabile și de audit.	• Rezistența angajaților la schimbare; • Costuri ridicate.	Profesia va rămâne relevantă pe măsură ce companiile se adaptează la progresele tehnologice.
(Lazareva, 2024)	• Ajută la procesarea unor volume mari de date de raportare; • Îmbunătățește exhaustivitatea auditurilor.	• Noi cerințe privind competențele profesionale; • Necesitatea instruirii continue.	Se așteaptă ca profesia de audit să rămână relevantă în viitor datorită cerințelor crescânde de competențe profesionale, care sunt strâns legate de stăpânirea tehnologică.

(Leacadio, <i>et al.</i> , 2024)	Reduce potențialul de eroare umană.	- Noi cerințe privind competențele profesionale; - Necesitatea instruirii continue.	Viitorul profesiei de audit va fi modelat de necesitatea ca auditorii să-și consolideze competențele profesionale ca răspuns la practicile inovatoare de audit.
(Georgios & Kapiatios, 2024)	- Reducerea semnificativă a timpului necesar pentru sarcinile de audit; - Minimizarea erorilor umane.	- Nevoia de formare extinsă și de perfecționare a competențelor pentru auditori; - Costurile ridicate.	Educația profesională continuă și perfecționarea în tehnologiile emergente vor permite auditorilor să se adapteze și să prospere într-un mediu bazat pe tehnologie.
(Budimir, 2023)	- Sporește calitatea și eficiența auditului; - Comunicarea îmbunătățită între auditori și clienți.	Noi cerințe privind competențele profesionale	Profesia poate observa o schimbare a serviciilor, cu o scădere a sarcinilor tradiționale de contabilitate și audit și o creștere a serviciilor de consultanță.
(Angeles <i>et al.</i> , 2023)	- Oferă un avantaj competitiv față de alte firme; - Îmbunătățește competența auditorilor, permițând o mai bună planificare și execuție a auditurilor.	- Rezistența la schimbare; - Lipsa de competențe și resurse.	Constatările sugerează că profesia de audit va continua să fie utilă și necesară, deoarece îmbrățișează progresele digitale.
(Guevara, 2024)	Îmbunătățește precizia în detectarea erorilor.	Dependența excesivă de tehnologie poate afecta judecata critică.	Auditorii vor trebui să dobândească noi competențe tehnologice, indicând faptul că rolul lor va evolua mai degrabă decât să se diminueze.
(Kurnykina, 2023)	- Efficientizarea proceselor și reducerea sarcinilor manuale; - Automatizarea poate duce la economii de costuri prin reducerea timpului.	Rezistența la schimbare.	Profesia va continua să fie relevantă deoarece se adaptează cerințelor unei economii digitalizate.
(Pargmann <i>et al.</i> , 2023)	- Economii de costuri prin eficientizarea fluxurilor de lucru; - Minimizarea erorilor umane.	Lipsa de competențe digitale	În general, deși profesia de audit va fi în continuare utilă, va necesita adaptarea la noile tehnologii și procese pentru a-și menține relevanța în viitor.
(Kwok <i>et al.</i> , 2024)	Asigură calitatea în judecățile profesionale.	Echilibrarea metodelor de audit digitale este o provocare.	Se preconizează că profesia de audit va rămâne utilă în viitor, în special în industria comerțului electronic.
(Nazarova <i>et al.</i> , 2024)	- Procesare volume mari de date; - Îmbunătățește comunicarea cu clienții.	- Rezistența la schimbare; - Lipsa de competențe și resurse.	Cererea de audituri de calitate superioară va determina nevoia de auditori calificați, care se pot adapta noilor tehnologii și metodologii.
(Grylitska, 2022)	- Sporește eficiența proceselor de audit; - Oferă un avantaj competitiv pentru firmele de audit de pe piață.	Lipsa de competențe digitale.	Auditorii vor trebui să se adapteze la utilizarea software-ului avansat care îndeplinește cerințele moderne pentru a rămâne competitivi pe piața serviciilor de audit.
(Demura & Kuvaldina, 2024)	Reducerea numărului de erori în documentație.	Pierderea locurilor de muncă.	Experții consideră că, deși inteligența artificială poate ajuta la sarcinile de audit, nu poate înlocui pe deplin nevoia de auditori umani care pot interpreta și analiza datele.

(Haug, 2023)	• Reducerea sarcinilor manual; • Posibilitatea analizei datelor în timp real, permițând auditorilor să ofere informații și recomandări în timp util.	• Noi cerințe privind competențele profesionale.	Viitorul profesiei de audit va fi influențat de schimbările tehnologice continue și de digitalizarea practicilor de afaceri.
(Koske <i>et al.</i> , 2022)	• Eficientizarea sarcinilor de rutină; • Permite prelucrarea datelor în timp real, ceea ce poate duce la luarea mai rapidă a deciziilor și la audituri mai rapide.	Lipsa de competențe digitale.	Profesia se poate adapta prin extinderea în domenii noi, cum ar fi analiza datelor și serviciile de consultanță, care sunt din ce în ce mai solicitate.
(Fotoh & Lorentzon, 2022)	• Automatizarea și digitalizarea în profesia de audit pot duce la costuri mai mici pentru firmele de audit; • Poate preveni și detecta fraudă, reducând astfel decalajul de așteptări.	Amenințări privind securitatea datelor.	Se așteaptă ca profesia de audit să rămână utilă în viitor datorită tranziției de la auditurile tradiționale la cele digitale.
(Ruiter, 2017)	Sporește calitatea și eficiența auditului.	• Nevoia de formare extinsă și de perfecționare a competențelor pentru auditori; • Costurile ridicate.	Se preconizează că profesia de audit va rămâne utilă în viitor datorită impactului pozitiv semnificativ al digitalizării asupra calității auditului.
(Mihăilă <i>et al.</i> , 2023)	• Poate spori productivitatea generală a profesioniștilor; • Reducerea semnificativă a timpului necesar pentru sarcinile de rutină.	Nevoia de formare extinsă și de perfecționare a competențelor pentru auditori;	Auditorii vor trebui să se adapteze noilor tehnologii pentru a rămâne relevanți și eficienți în rolurile lor.
(Koske, <i>et al.</i> , 2021)	Poate îmbunătăți acuratețea și fiabilitatea datelor financiare, ceea ce este crucial pentru un audit eficient.	Noi cerințe privind competențele profesionale;	• Nu se anticipează că cererea de auditori pe piața muncii va scădea semnificativ; • Profesia va evolua, necesitând adaptarea la noile tehnologii și schimbări în practicile de management al afacerilor.

Sursă: prelucrare proprie

Pe baza surselor citate, se evidențiază o tendință clară către transformarea fundamentală a proceselor de audit, având implicații semnificative asupra relevanței și continuității profesiei în viitor.

Unul dintre aspectele predominante identificate în literatura de specialitate este **eficientizarea proceselor de audit**, care contribuie la reducerea sarcinilor repetitive și la optimizarea fluxurilor de lucru (Naoufal, 2024; Budimir, 2023). Această eficiență operațională nu doar că

permite o alocare mai strategică a resurselor, ci și facilitează o mai mare acuratețe și fiabilitate a datelor financiare (Lazareva, 2024; Kwok *et al.*, 2024).

Un alt beneficiu major evidențiat este **creșterea calității auditului**, prin utilizarea tehnologiilor avansate pentru detectarea erorilor și fraudelor (Fotoh & Lorentzon, 2022; Guevara, 2024). Tehnologiile digitale permit o analiză mai exhaustivă a volumelor mari de date și o comunicare mai eficientă între auditori și clienți (Nazanova *et al.*, 2024),

îmbunătățind astfel procesul decizional și contribuind la o mai mare transparență.

De asemenea, automatizarea oferă un **avantaj competitiv** firmelor de audit, permițând o mai bună planificare și execuție a activităților de audit (Angeles et al., 2023). Capacitatea de a furniza servicii mai rapide și mai precise reprezintă un factor esențial pentru menținerea competitivității pe piață.

Cu toate acestea, tabelul scoate în evidență și o serie de provocări semnificative, care pot afecta adoptarea tehnologiilor digitale în audit. Printre acestea, **rezistența la schimbare** a angajaților este un obstacol major (Stoica & Feleagă, 2024; Kurnykina, 2023). Adaptarea la noile tehnologii necesită o schimbare de mentalitate și o deschidere către învățare continuă, ceea ce poate genera reticență în rândul profesioniștilor.

O altă provocare importantă o constituie **nevoia de competențe digitale și instruire continuă** (Leacadio et al., 2024; Mihăilă et al., 2023). Apariția unor noi cerințe profesionale presupune o recalificare constantă a auditorilor pentru a înțelege și utiliza eficient noile instrumente tehnologice. Lipsa acestor competențe poate duce la un decalaj semnificativ între firmele de audit care adoptă tehnologia și cele care rămân la metodele tradiționale.

Costurile ridicate de implementare sunt, de asemenea, un factor de constrângere (Georgios & Kapiatios, 2024; Demura & Kuvaldina, 2024). Investițiile necesare în infrastructură tehnologică și în programele de formare pot reprezenta o barieră pentru firmele de dimensiuni mai mici, limitând astfel accesul la avantajele digitalizării.

În plus, dependența excesivă de tehnologie poate reprezenta o amenințare pentru **judecata profesională critică** a auditorilor, care trebuie să echilibreze utilizarea instrumentelor digitale cu expertiza și experiența umană (Guevara, 2024).

Astfel, se constată că mediul academic reflectă o diversitate de opinii referitoare la viitorul profesiei de auditor, influențat semnificativ de progresele tehnologice emergente. În acest context, **Tabelul nr. 2** oferă o clasificare detaliată a factorilor determinanți ai continuității profesiei de auditor, structurați pe categorii distincte, evidențiind atât provocările, cât și beneficiile asociate acestora. Această sinteză contribuie la o înțelegere aprofundată a modului în care tehnologiile digitale influențează practica auditului, facilitând identificarea strategiilor de adaptare necesare pentru a asigura relevanța și sustenabilitatea profesiei în contextul transformărilor actuale.

Tabelul nr. 2. Sinteza provocărilor și beneficiilor automatizării și digitalizării asupra continuității profesiei de auditor financiar, clasificate pe categorii distincte

Categorii	Provocări	Beneficii	Perspectiva asupra continuității profesiei
Tehnologice	Adoptarea rapidă a noilor tehnologii; costuri ridicate de implementare; riscuri de securitate cibernetică.	Eficiență operațională crescută; acces rapid la date; îmbunătățirea calității auditului prin utilizarea analizei avansate de date.	Tehnologia sprijină evoluția profesiei, dar necesită adaptabilitate constantă.
Profesionale	Necesitatea dezvoltării de competențe digitale; teama de înlocuire a auditorilor de către tehnologie.	Automatizarea sarcinilor repetitive; posibilitatea concentrării pe activități strategice și de valoare adăugată.	Auditorii trebuie să își îmbunătățească competențele pentru a rămâne relevanți.
Reglementare	Adaptarea la reglementări în continuă schimbare; integrarea cerințelor de conformitate în soluții digitale.	Creșterea transparenței și a trasabilității activităților de audit.	Reglementările pot influența pozitiv adoptarea tehnologiilor, menținând integritatea profesiei.
Etice	Confidențialitatea și protecția datelor; dileme etice privind utilizarea inteligenței artificiale.	Reducerea erorilor umane; sporirea obiectivității și a încrederii în procesul de audit.	Adoptarea unor cadre etice solide este esențială pentru menținerea credibilității profesiei.
Economice	Costurile de tranziție și formare; acces limitat la resurse tehnologice pentru firmele mici și mijlocii.	Reducerea costurilor operaționale pe termen lung; creșterea productivității și optimizarea resurselor.	Profesioniștii trebuie să găsească soluții de adaptare pentru a rămâne competitivi.

Sociale	Rezistența la schimbare; impactul asupra locurilor de muncă și redistribuirea rolurilor auditorilor.	Crearea unor noi oportunități de carieră; accentuarea rolului strategic al auditorilor.	Profesia necesită reconfigurarea competențelor și rolurilor pentru adaptare.
Inovaționale	Ritmul rapid al inovației; riscuri asociate implementării insuficient testate a noilor soluții.	Oferirea de servicii de audit mai complexe și personalizate; îmbunătățirea capacității de detectare a fraudelor.	Inovația este esențială pentru sustenabilitatea profesiei, necesitând investiții continue.

Sursă: prelucrare proprie

Analiza prezentată în **Tabelul nr. 2** evidențiază impactul semnificativ al automatizării și digitalizării asupra profesiei de auditor financiar, delimitând principalele provocări și beneficii asociate acestui proces transformățional. În ansamblu, automatizarea și digitalizarea contribuie la îmbunătățirea eficienței și transparenței activităților de audit, însă implică o serie de obstacole care necesită o abordare strategică pentru asigurarea continuității profesiei.

1. Provocări tehnologice și profesionale. Adoptarea rapidă a tehnologiilor emergente, cum ar fi inteligența artificială și analiza avansată a datelor, ridică dificultăți atât în ceea ce privește costurile ridicate de implementare, cât și în legătură cu necesitatea formării continue a auditorilor (Aksoy & Gurol, 2021). Acest aspect presupune o tranziție de la competențele tradiționale la un set extins de abilități digitale, care să permită auditorilor să gestioneze instrumente complexe și volume mari de date. De asemenea, percepția privind înlocuirea auditorilor de către tehnologie rămâne o provocare psihologică și profesională, necesitând strategii de reconversie profesională.

2. Reglementare și etică. Un alt aspect critic subliniat în analiză este reprezentat de cerințele reglementărilor în continuă schimbare și de implicațiile etice ale utilizării tehnologiilor digitale. Adaptarea la noile standarde de conformitate, precum și asigurarea protecției datelor și a confidențialității constituie factori esențiali pentru menținerea încrederii în profesia de auditor (Brender & Gauthier, 2021). Dilemele etice apar mai ales în utilizarea inteligenței artificiale, unde transparența și responsabilitatea decizională devin imperative pentru evitarea posibilelor prejudicii.

3. Impactul economic și social. Din punct de vedere economic, automatizarea și digitalizarea pot conduce la reduceri semnificative de costuri operaționale și la optimizarea resurselor, însă procesul de tranziție poate fi dificil pentru entitățile de dimensiuni mici și mijlocii, care dispun de resurse limitate (Ogunshile, 2018). La nivel

social, rezistența la schimbare și temerile legate de impactul tehnologic asupra locurilor de muncă reprezintă provocări majore, fiind necesare inițiative pentru integrarea noilor roluri profesionale și redefinirea atribuțiilor auditorilor.

4. Dimensiunea inovațională. Inovația continuă în domeniul auditului deschide oportunități importante pentru personalizarea serviciilor și îmbunătățirea detectării riscurilor și fraudelor (Marques, 2021). Cu toate acestea, ritmul accelerat al progresului tehnologic necesită investiții constante în cercetare și dezvoltare pentru menținerea relevanței profesionale și adaptarea la noile cerințe ale pieței.

Prin urmare, automatizarea și digitalizarea profesiei de auditor financiar generează un echilibru între provocările și beneficiile identificate. Pe de o parte, tehnologia oferă oportunități substanțiale de creștere a eficienței și preciziei auditului, însă, pe de altă parte, implică schimbări profunde la nivel profesional, organizațional și social. Continuitatea profesiei de auditor depinde în mod esențial de capacitatea de adaptare la noile realități tehnologice, de dezvoltarea competențelor digitale și de asigurarea conformității cu standardele etice și reglementările în vigoare (Kazakova & Brovkina, 2020).

Concluzii

Digitalizarea și automatizarea au devenit factori definitorii în evoluția profesiei de audit financiar, remodelând procesele tradiționale și contribuind semnificativ la creșterea eficienței și acurateței activităților de audit. Pe baza analizei efectuate se poate concluziona că, deși tranziția către un mediu digitalizat aduce multiple beneficii, precum optimizarea fluxurilor de lucru, reducerea erorilor umane și îmbunătățirea capacității de analiză a datelor, aceasta vine la pachet cu o serie de provocări ce nu pot fi ignorate.

Rezistența la schimbare, costurile ridicate asociate implementării tehnologiilor avansate și necesitatea dezvoltării continue a competențelor profesionale sunt

factori esențiali care influențează capacitatea auditorilor de a se adapta noilor cerințe. În acest context, devine imperativă adoptarea unei abordări proactive din partea profesioniștilor din domeniu, prin care să își îmbunătățească competențele digitale și să valorifice oportunitățile oferite de noile tehnologii, menținând astfel standardele ridicate de calitate și încredere specifice profesiei de auditor financiar (Erkuş & Taşar, 2022).

În viitor, continuitatea profesiei de audit financiar va depinde de capacitatea auditorilor de a integra tehnologiile emergente într-un mod strategic și etic, asigurând un

echilibru între expertiza umană și capacitățile automatizării (Carpenter & McGregor, 2020). Pe măsură ce procesele de audit devin din ce în ce mai digitalizate, auditorii vor trebui să își redefinească rolul, concentrându-se pe interpretarea datelor complexe și furnizarea de servicii de consultanță cu valoare adăugată.

Astfel, în pofida provocărilor, profesia de audit financiar nu doar că își va menține relevanța în economia digitală, ci are potențialul de a se consolida și de a evolua printr-o combinație armonioasă între inovație tehnologică și competențe umane avansate (Sever Maliș et al., 2021).

Bibliografie

1. Aksoy, T., & Gurol, B. (2021). Auditing Ecosystem and Strategic Accounting in the Digital Era. In T. Aksoy, & U. Hacioglu, *Artificial Intelligence in Computer-Aided Auditing Techniques and Technologies (CAATTs) and an Application Proposal for Auditors* (pp. 361-384). Chicago: Springer.
2. Alles, M. (2015). Drivers of the use and facilitators and obstacles of the evolution of Big Data by the audit profession. *Accounting Horizons*, 29(2), 439-449.
3. Angeles, E., Mabazza, G., Pascua, A., Salta, K., Zedric, J., Marquez, J., & Catacun, K. (2023). Shift to Digital Audit: A Study Investigating the Benefits and Challenges of Digitalization on the Audit Profession. *Asian Journal of Management Analytics*, 2(4), 415-440.
4. Bejjar, M., & Siala, Y. (2024). The Impact of Blockchain Technology on the Financial Audit. In book: *Impact of Digitalization on Reporting, Tax Avoidance, Accounting, and Green Finance*, 272-300.
5. Brazel, J., Jackson, S., Schaefer, T., & Stewart, B. (2016). The outcome effect and professional skepticism. *The Accounting Review*, 89(2), 602-623.
6. Brender, N., & Gauthier, M. (2021). How do the current auditing standards fit the emergent use of blockchain? *Managerial Auditing Journal*, 36(3), 365-385.
7. Budimir, N. (2023). Revision and digitalization. *Revizor*, 26(102), 95-111.
8. Cao, M., Chychyla, R., & Stewart, T. (2015). Big data analytics in financial statement audits. *Accounting Horizons*, 35(1), 147-168.
9. Carpenter, R., & McGregor, D. (2020). The implications, applications, and benefits of emerging technologies in audit. *The Business and Management Review*, 11(2), 36-44.
10. Daidj, N. (2022). The Digital Transformation of Auditing and the Evolution of the Internal Audit. *Routledge*.
11. Demura, E., & Kuvaldina, T. (2024). Accounting profession and digital technologies: threats and reality. *Sibirskaâ finansovaâ škola*, 1(1), 92-97.
12. Erkuş, H., & Taşar, A. (2022). THE ADAPTATION OF INDEPENDENT AUDIT PROFESSION TO THE DIGITAL ERA. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 479-565.
13. Fotoh, L., & Lorentzon, J. (2022). Audit digitalization and its consequences on the audit expectation gap: A critical perspective. *Accounting Horizons*, 37(1), 43-69.
14. Georgios, L., & Kapiatios, G. (2024). Transformation in Accounting Practices. *Technium Business and Management*, 10, 1-16.
15. Grepp, A., Linnenluecke, M., O'Neill, T., & Smith, T. (2018). Big Data and management research: Framework, challenges, and opportunities. *Journal of Accounting Literature*, 40, 102-115.
16. Grylitska, A. (2022). The digital audit as a key element of ukraine's way out from covid-19. *Journal of International Legal Communication*, 7(4), 5-12.
17. Guevara, R. (2024). Impacto de la Automatización en la Auditoría: Ventajas y Desafíos. *Zambos*, 3(1), 30-43.

18. Haung, Z. (2023). Impact of Digitalization on the Accounting Profession. *Contributions to Finance and Accounting*, 19-34.
19. IAASB. (2020). Technology: A focus on audit quality. *International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB)*. Retrieved from <https://www.iaasb.org>
20. Kazakova, N., & Brovkina, N. (2020). Assessment of The Competencies and Professional Skills of an Auditor in the Digital Environment: The Most Significant Aspects of the Use of Information Technology in Audit. *Theory and Practice of audit*, 6(8), 20-24.
21. Koske, M., Mishuchkova, Y., & Voyutskaya, I. (2021). Prospects of Professional Activity of Accountants in the Conditions of Digital Transformation of Accounting. *Auditor*, 7(7), 49-56.
22. Koske, M., Voyutskaya, I., & Mishuchkova, Y. (2022). Transformation of the accounting profession: a review of current trends and prospects. *Intellect. Innovations. Investments*, 1(5), 37-46.
23. Kurnykina, O. (2023). Audit in the Context of Digitalization: Problems and Prospects. *Auditor (Infra-M Academic Publishing House)*, 9(5), 8-14.
24. Kurt, Y. (2023). Digital Transformation in Accounting and Auditing: Insights from The ChatGPT. *Iğdır University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 1(10), 11-12.
25. Kwok, S., Omran, M., & Yu, P. (2024). Audit Digitalization, Do-Calculus, and Professional Judgment. *Advances in finance, accounting, and economics*, 1-25.
26. Lazareva, N. (2024). Innovative technologies for growing digital maturity in auditors. *Vestnik Univ*, 8, 34-40.
27. Leacadio, D., Malheiro, L., & Reis, J. (2024). Auditors in the digital age: a systematic literature review . *Digital Transformation and Society*.
28. Levy, Y., & Ellis, T. (2006). A Systems Approach to Conduct an Effective Literature Review in Support of Information Systems Research. *International Journal of an Emerging Transdiscipline*, 9, 181-212.
29. Margarita, F., Safonova, T., & Kisilevich, I. (2022). Transformation of information and analytical audit support during the digitalization of economic and accounting systems. *International accounting*, 25(7), 780-805.
30. Marques, R. (2021). Continuous Assurance as Digital Transformation Enabler of Audit, Risk Management, and Business Compliance. In M. Khosrow-Pour, *Encyclopedia of Organizational Knowledge, Administration, and Technology* (pp. 392-405). New York: IGI-Global.
31. Mihaila, S., Badicu, G., & Codrean, V. (2023). Evolving Aspects Regarding the Accounting Profession in the Context of Digitalization: An Imperative of the 21st Century. *Economica*, 4(122), 44-61.
32. Naoufal, G. (2024). *Continuous auditing/continuous monitoring* (Vol. 1). Boca Raton: Taylorfrancis.
33. Nazarova, K., Nezhyva, M., Hotsuliak, V., Novika, N., & Fedorenko, O. (2021). Digital Audit as an Imperative for Ukraine's Way out From the COVID-crisis and a Tool to Increase the Competitiveness of the State. *EDP Sciences*, 100.
34. Ogunshile, E. (2018). Developing a power efficient private cloud ready infrastructure for small-medium sized enterprises. *International Conference on Cloud Computing and Services Science* (pp. 299-309). Funchal: ScitePress.
35. Pargmann, J., Riebenbauer, E., & Berding, F. (2023). Digitalisation in accounting: a systematic literature review of activities and implications for competences. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 15(1), 1-37.
36. Ruiter, B. (2017). Towards a continuous auditing philosophy. *PWC*, 1-64.
37. Schreuder, A., & Smuts, H. (2023). Audit Digitalization - Key Impacts on the Audit Profession. *IntechOpen*, 1-24.
38. Sever Mališ, S., Žager, L., & Brozović, M. (2021). The Future of Audit in Light of Technological Changes: Opportunities and Threats. In I. Boitan, & K. Marchewka-Bartkowiak, *Fostering Innovation and Competitiveness With FinTech, RegTech, and SupTech* (pp. 1-22). IGI Global.
39. Stoica, O., & Feleaga, L. (2024). A Qualitative Approach Regarding the Impact of Digitalization and Automation on the Accounting and Auditing Profession. *Audit Financiar*, 22(176), 742-757.
40. Turnitin. (2025, 01 07). *SciSpace*. Retrieved from [www.turnitin.co.uk: https://www.turnitin.co.uk/partners/directory/scispace](https://www.turnitin.co.uk/partners/directory/scispace)
41. Yoon, K., Hoogduin, L., & Zhang, L. (2015). Big Data as complementary audit evidence. *Accounting Horizons*, 29(2), 431-438

Tendințe de cercetare privind tranzacțiile cu părțile afiliate și raportarea acestora

Dr. Lioara-Veronica PASC,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: lioara.pasc73@e-uvr.ro

Prof. univ. dr. Camelia-Daniela HAȚEGAN,
East European Center for Research in Economics and
Business, Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: camelia.hategan@e-uvr.ro

Rezumat

Tranzacțiile cu părțile afiliate au implicații în raportările financiare și fiscale, dar și din punct de vedere al auditului financiar. Obiectivul lucrării este de a identifica tendințele și abordările din domeniul tranzacțiilor cu părțile afiliate, precum și autorii care au avut un impact în domeniul analizat. Metodologia de cercetare se bazează pe analiza bibliometrică a datelor descărcate din Web of Science – Clarivate Analytics, pentru perioada 2000-2022. Cuvintele cheie selectate au fost "related-party-transactions", "audit", "risk", ceea ce a condus la un eșantion de 325 lucrări publicate în limba engleză. Datele au fost prelucrate cu ajutorul programului informatic Rstudio Biblioshiny. Rezultatele arată că începând cu anul 2017 numărul lucrărilor crește considerabil, iar cele mai multe lucrări au fost scrise cu precădere în reviste din domeniul finanțelor, cei mai mulți autori fiind afiliați la instituții din China. S-a constatat că a existat un interes de cercetare aproape constant între tranzacțiile cu părțile afiliate, performanța și valoarea firmei, evidențiindu-se o nouă direcție de interes - cea a riscurilor asociate acestor tipuri de tranzacții. Astfel tema studiată a fost în atenția organismelor de reglementare, profesionale, dar și a cercetătorilor din domeniul afacerilor, fiecare abordând subiectul din perspective diferite.

Cuvinte cheie: părți afiliate; tranzacții; audit; risc; prețuri de transfer;

Clasificare JEL: M40, M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Pasc, L.-V., Hațegan, C.-D. (2025), Research Trends on Related Party Transactions and their Reporting, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.400-411, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/013

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/013>

Data primirii articolului: 22.02.2025

Data revizuirii: 14.03.2025

Data acceptării: 8.05.2025

Introducere

Tranzacțiile cu părțile afiliate (*related parties transactions* – RPT) sunt evidențiate distinct atât din punct de vedere contabil, cât și fiscal. Astfel, fluxul și soldul acestor tranzacții sunt prezentate în situațiile financiare anuale sau periodice, precum și în declarațiile fiscale întocmite de companii, pe baza cerințelor de raportare din fiecare țară.

La nivel internațional OCDE este organizația care reglementează sever aceste tipuri de tranzacții și efectele acestora (OCDE, 2022). Nerespectarea prevederilor privind evidențierea și raportarea tranzacțiilor cu părțile afiliate conduce la unele riscuri care pot fi privite ca efect al incertitudinii asupra obiectivelor afacerii și care au fost analizate în lucrările publicate de diverși autori ca riscuri externe, riscuri operaționale, riscuri financiare, riscuri tranzacționale, riscuri accidentale, riscul de audit, risc fiscal.

În acest context, tematica abordată referitoare la riscurile în identificarea, evidențierea și raportarea tranzacțiilor cu părțile afiliate este de o importanță deosebită atât pentru acționari, persoane responsabile cu guvernanta, cât și pentru celelalte categorii de utilizatori ai raportărilor, respectiv instituțiile statului, instituții financiare, angajați, parteneri comerciali și alte persoane interesate. De asemenea, tematica este de interes atât în domeniul academic, cât și în planul profesiei financiar-contabile.

Obiectivul lucrării îl constituie identificarea tendințelor de cercetare existente pe un orizont de timp de 20 de ani referitoare la tranzacțiile cu părțile afiliate și raportarea acestora. Pentru realizarea obiectivului au fost selectate lucrări publicate în reviste indexate în Web of Science – Clarivate Analytics, criteriul de selecție fiind după cuvintele cheie exprimate în limba engleză "related-party-transactions", "audit", "risk". Astfel, eșantionul a evidențiat un număr de 325 lucrări din diverse genuri de documente, fiind selectate lucrările publicate în perioada 2000-2022. Pentru prelucrarea datelor a fost utilizat software-ul Rstudio în vederea identificării relațiilor dintre cuvintele cheie utilizate în literatură, precum și între autori și citările lucrărilor acestora.

Lucrarea poate fi utilă atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Din punct de vedere teoretic, urmărește să identifice principalele teme cercetate referitoare la tranzacțiile ce se nasc între părțile afiliate, tranzacții care pot influența direct sau indirect rezultatul financiar al companiilor din grup. Din punct de vedere practic, raportarea corectă a acestor tranzacții în conținutul

situațiilor financiare individuale sau consolidate este necesară pentru informarea utilizatorilor, având implicații semnificative și asupra activității auditorilor financiari. Astfel, tema studiată este în atenția organismelor de reglementare, profesionale, dar și a cercetătorilor din domeniul afacerilor, fiecare putând aborda subiectul din perspective diferite.

Lucrarea este structurată pe secțiuni, astfel: în secțiunea 1 este prezentată literatura în domeniu, după care în secțiunea 2 este descrisă metodologia utilizată. În secțiunea 3 sunt prezentate rezultatele obținute, în formă grafică, tabelară și descriptivă, cât și discuții privind interpretarea acestora pe baza literaturii existente. Lucrarea se încheie cu secțiunea de concluzii desprinse, limitele cercetării și direcțiile viitoare de aprofundat.

1. Literatura de specialitate

Părțile afiliate au, în cadrul relațiilor dintre ele, capacitatea de a efectua tranzacții pe care altfel nu le-ar putea finaliza în mod independent. De aici rezultă importanța reglementărilor în domeniul raportării financiar-contabile, care au, printre altele, ca obiectiv, să se asigure că situațiile financiare ale părților afiliate nu sunt denaturate prin prezentarea eronată a tranzacțiilor dintre ele. Aici intervine rolul auditorilor independenți, care își desfășoară activitatea într-o manieră obiectivă și imparțială, pentru a se asigura că tranzacțiile cu părțile afiliate sunt tratate corespunzător din punct de vedere contabil și că informațiile financiare prezentate sunt credibile și relevante pentru utilizatorii acestora.

Alm & Liu (2018) consideră că o persoană plătește impozite pentru că îi este frică să nu fie prins și penalizat dacă nu raportează toate veniturile. Prin urmare, abordarea oferă rezultatul plauzibil și productiv că conformitatea depinde de audit și nivelul amenzii. Într-adevăr, punctul central al acestei abordări este că o persoană plătește taxe din cauza – și numai din cauza – acestei frici de a fi detectat și pedepsit. Această situație se poate extrapola și la companii.

În legătură cu manipularea rezultatelor financiare prin utilizarea tranzacțiilor cu părți afiliate pentru supraevaluarea veniturilor, subevaluarea cheltuielilor sau transferul profiturilor în entități care beneficiază de impozite mai mici, Ștefan & Mutulescu (2016) identifică riscul fiscal al acestor tipuri de tranzacții, în condițiile în care prețurile de transfer practicate nu respectă principiul „echitabilității”, întrucât, în eventualitatea unui control fiscal

din partea autorităților pot fi impuse ajustări în scopul taxării, atât asupra veniturilor, cât și asupra cheltuielilor incluse în calculul acestuia.

Conform autorilor Lohse și Riedel (2012) acordurile de preț în avans (APA) reduc riscul de dublă impozitare, ceea ce duce la o mai mare certitudine în comerțul internațional. Dacă prețurile tranzacțiilor nu sunt stabilite conform principiului valorii de piață se creează riscuri de reajustare a bazelor impozabile, de sancțiuni fiscale pentru nerespectarea reglementărilor.

De asemenea, pot să apară și dificultăți în identificarea părților afiliate. Ignat & Feleagă (2019) au identificat că din punctul de vedere al relației dintre tranzacțiile cu părțile afiliate și riscul de guvernanta corporativă în România, tranzacțiile între părțile afiliate sunt dispuse la utilizarea abuzivă de către management. Pe de altă parte, mecanismul de guvernare al grupului are efect asupra valorii companiilor (Abdul Rasheed et al., 2023).

Mascarea unor debite sau obligații prin omiterea înregistrării și raportării în situațiile financiare a unor tranzacții din diverse motive sau mascarea obligațiilor către părți afiliate pentru a îmbunătăți indicatorii financiari nu sunt ușor de identificat de auditori, necesitând o examinare mai atentă. Mai mult, singura sursă de informații pentru auditori despre RPT-uri este managementul entităților auditate, iar controalele interne nu pot urmări cu ușurință RPT-urile, ceea ce poate crea dificultăți majore în auditarea tranzacțiilor cu părțile afiliate. Beasley și colab. (2000) au constatat că RPT-urile sunt printre primele zece deficiențe de audit și au ajuns la concluzia că auditorii nu sunt adesea conștienți de RPT-uri sau par a fi cooperanți cu decizia clientului de a ascunde o tranzacție cu partea afiliată. De asemenea, au arătat că independența afectată a auditorului a fost un factor în 50% din cazuri unde RPT-urile au fost numite drept o deficiență majoră de audit. Poate deloc surprinzător, și da, pentru a minimiza probabilitatea de detectare, sinteza cercetării asupra RPT-urilor realizată de Gordon și colab. (2007) au sugerat că entitățile care folosesc RPT-uri în scopuri frauduloase au mai multe șanse să angajeze serviciile auditorilor cu care au deja o relație.

Lupu et al. (2024) consideră că prețurile de transfer reprezintă un punct de reper și în activitatea de audit desfășurată la nivelul companiilor, întrucât respectarea sau nu a principiului valorii de piață influențează în mod direct reflectarea elementelor de venituri, cheltuieli, rezultat, active, capitaluri proprii sau datorii, în

conformitate cu principiul imaginii fidele, precum și, în cele din urmă, opinia de audit. De asemenea, Ștefan & Mutulescu (2016) consideră că dosarul prețurilor de transfer nu determină implicit faptul că tranzacțiile analizate în cadrul lui sunt corect evaluate și, ca urmare, trebuie stabilit dacă este relevant și adecvat ca probă de audit.

Legislația impune raportarea și dezvăluirea tranzacțiilor cu părțile afiliate, iar nerespectarea acestor cerințe poate atrage sancțiuni și daune reputaționale. Abdul Rasheed et al. (2021) au testat un model econometric prin care au măsurat impactul noilor reglementări RPT adoptate în India, (aliniată la reglementările internaționale) asupra relației dintre RPT și onorariul de audit, iar rezultatul acesteia arată un efect de interacțiune pozitiv, care demonstrează că noile reglementări RPT cresc complexitatea auditării RPT-urilor.

Concluziile studiilor menționate arată că, în unele cazuri, auditorii ar putea să nu fie conștienți de riscurile asociate cu RPT sau pot subestima provocările și riscurile asociate. Cu toate acestea, din punct de vedere al reglementării și al supravegherii, legătura dintre RPT-uri și riscul de audit au devenit în ultimii ani mai clare.

Pe baza literaturii de specialitate întrebarea de cercetare este:

Care au fost articolele cu cele mai multe citări, cei mai citați autori și reviste pe tematica tranzacțiilor cu părțile afiliate și care au fost tendințele de cercetare pe acest subiect?

2. Metodologie

Pentru realizarea obiectivului propus și anume acela de a identifica tendințele și abordările din domeniul tranzacțiilor cu părțile afiliate, precum și autorii care au avut un impact în domeniul analizat, metodologia de cercetare se bazează pe analiza bibliometrică. Aceasta este o metodă de cercetare care implică evaluarea și analiza cantitativă a producției științifice, a publicațiilor, cu scopul de a identifica tendințe, relații, principalele direcții de cercetare și colaborare, precum și dorința de a evalua impactul lucrărilor deja publicate în domeniul de studiu.

Metoda permite dezvoltarea de studii care recunosc starea actuală a cercetării și identifică oportunități pentru studii viitoare, prin diferite abordări, precum analiza influenței revistelor, autorilor, articolelor, cuvintelor cheie și contribuția pe țară (Fulop, 2022).

Analiza bibliometrică s-a bazat pe datele descărcate din Web of Science (WoS) – Clarivate Analytics la data de 27 iulie 2023, pentru perioada 2000-2022. Pentru identificarea lucrărilor care au abordat tematica tranzacțiilor cu părțile afiliate s-au luat în considerare grupurile care conțineau în topic cuvintele cheie "related-party-transactions"- "audit"- "risk". Eșantionul a evidențiat un număr de 325 lucrări din diverse genuri de documente pentru perioada 1997-2022. Au fost selectate lucrările publicate în perioada 2000-2022. S-a decis ca eșantionul de lucrări să fie limitat la cele publicate în limba engleză. Eșantionul final este reprezentat de 325 de lucrări, 640 de autori și 189 de surse

La prelucrarea datelor a fost utilizat software-ul R Studio pentru a identifica relațiile dintre cuvintele cheie utilizate în literatură, precum și între autori și citările lucrărilor acestora. Pachetul Bibliometrix din soft a permis importul bibliotecii de date culese din Web of Science (WoS), selectarea și analizarea acestora.

Pașii principali urmați în analiza bibliometrică cu RStudio au constat în:

Pasul 1 - instalarea și încărcarea pachetelor; eșantionul de date a fost salvat ca fișier text și a fost corectat printr-un fișier librărie pentru a reduce termenii similari sau pentru a îi elimina pe cei inutili.

Pasul 2 - importul datelor; prelucrarea și rezumarea lor. Fișierul final astfel modificat a fost ulterior prelucrat cu ajutorul software-ului Rstudio, oferind rezultate

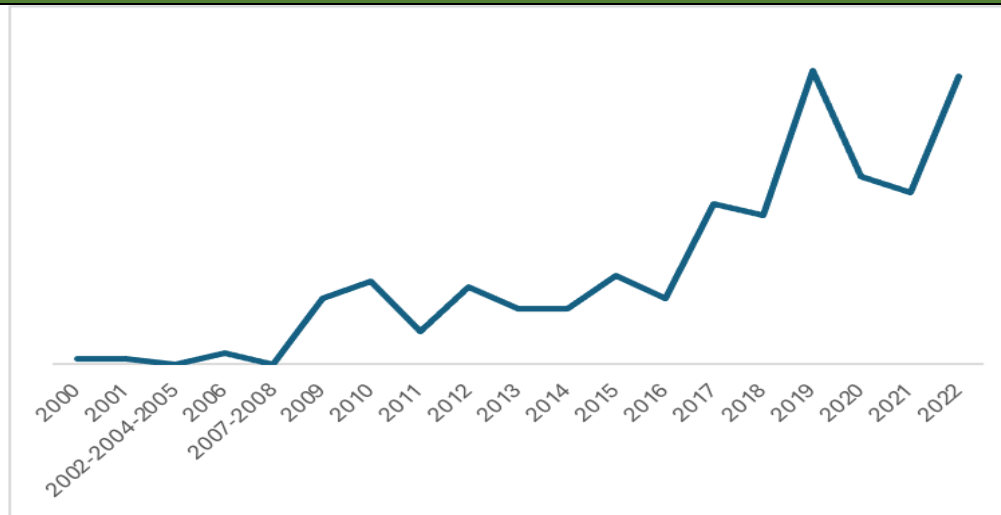
diverse de la aria geografică, afilierea la o instituție de învățământ, cuvintele cel mai frecvent utilizate, autorii cei mai citați, cei mai productivi și lista poate continua.

Pasul 3 - vizualizarea datelor bibliometrice în tabele, așa cum sunt prezentate în cadrul acestui articol, respectiv: Evoluția pe ani a articolelor publicate, Repartizarea autorilor pe țări, Repartizarea pe țări a articolelor publicate, a citărilor și media citărilor pe articol, Top autori cu minim 100 de citări, Repartizarea lucrărilor pe publicații, Indicatori de performanță ai articolelor pe surse, Topul direcțiilor de cercetare, Conținutul grupurilor (clusterelor) de cuvinte, Articole cu peste 100 de citări.

3. Rezultate

Între anii 2000-2022 cuprinși în eșantion au fost detectate 325 de lucrări care au respectat criteriile de selecție. Evoluția articolelor publicate se poate împărți astfel: perioada cuprinsă între anii 2000- 2008, când au fost publicate cel mult două lucrări pe an, perioada începând cu anul 2009, când au fost publicate între 10 și 16 lucrări în fiecare an, pe un trend ascendent; iar începând cu anul 2017 interesul pentru această temă devine evident, deoarece numărul lucrărilor crește considerabil, de la 29 de lucrări publicate în anul 2017 ajungându-se la 53 de lucrări publicate în anul 2019, respectiv 52 de lucrări în anul 2022 (**Figura nr. 1**).

Figura nr. 1. Evoluția pe ani a articolelor publicate



Sursa: prelucrare proprie cu Rstudio_Biblioshiny

Figura nr. 1 prezintă o evoluție ascendentă a articolelor publicate în perioada analizată, cu o creștere explozivă în anul 2019, când articolele publicate au atins un număr maxim de 53.

Numărul mic de lucrări publicate în primii ani poate fi datorat dezinteresului mediului de afaceri față de tranzacțiile cu părțile afiliate, din cauza lipsei

reglementărilor legislative și creșterea acestui interes prin apariția unor reglementări legislative mai stricte la nivel global, cu privire la obligativitatea publicării și transparenței acestor tranzacții de către mediul de afaceri.

Domeniile de cercetare ale lucrărilor publicate de autori sunt prezentate în **Tabelul nr. 1**.

Tabelul nr. 1. Top domenii de cercetare		
Domenii	Lucrări	Pondere
Administrație Publică	6	1,85%
Agricultură	2	0,62%
Drept	48	14,77%
Economie	50	15,38%
Etică	3	0,92%
Finanțe	111	34,15%
Geografie	1	0,31%
Management	50	15,38%
Matematică Aplicată; Statistică și Probabilități	5	1,54%
Planificare Regională și Urbană	5	1,54%
Psihologie	2	0,62%
Studii de Dezvoltare; Economie; Științe Sociale, Interdisciplinare	12	3,69%
Știință și Tehnologie Verde/Sustenabilă;	11	3,38%
Științe Multidisciplinare	6	1,85%
Tehnica Computerelor, Știința Informației, Teorii și Metode	13	4,00%

Sursa: prelucrare proprie

Astfel, din **Tabelul nr. 1** rezultă că domeniul financiar ocupă primul loc, cu 111 lucrări, urmat de domeniul economic și management, cu câte 50 de lucrări și cu 48 de lucrări pentru domeniul juridic. Deoarece unele reviste au fost indexate pe mai multe domenii, s-a ajuns la imposibilitatea totalizării exacte a numărului de lucrări după acest criteriu.

După prelucrarea datelor au fost identificate 36 de țări după afilierea autorilor. Atribuirea către o țară a fost făcută în funcție de țara de origine a primului autor. În **Tabelul nr. 2** sunt selectate țările de origine ale autorilor care au publicat un număr minim de 10 lucrări, în ordine descrescătoare. În acest clasament sunt incluse 8 țări dintre care doar una europeană, Marea Britanie, care acoperă 3,38% din volumul lucrărilor publicate.

Tabelul nr. 2. Repartizarea autorilor pe țări		
Țări de origine	Articole publicate	%
China	105	32,31
SUA	35	10,77
Coreea	20	6,15
Australia	19	5,85
Indonezia	13	4,00
Malaysia	12	3,69
India	11	3,38
Marea Britanie	11	3,38

Sursa: prelucrare proprie

Constatăm că țările cele mai productive în materie de articole publicate sunt China, cu o proporție de 32,31%, adică 105 lucrări publicate, urmată de SUA, cu 10,77%, adică 35 lucrări publicate, Coreea de Sud cu 6,15%, adică 20 lucrări publicate și la un interval mic, cu o diferență de

o lucrare față de Coreea de Sud, se află Australia cu 19 lucrări și o pondere de 5,85%. Pe locul opt, la egalitate cu India, se află autorii din Marea Britanie cu câte 11 articole publicate.

Cercetările arată că numărul de lucrări publicate într-o țară depinde de gradul de finanțare a cercetării (Rahman & Fukui, 2003). Astfel, conform datelor OCDE privind

finanțarea cercetării, China, Coreea și Japonia au cel mai mare procent din PIB alocat cercetării și dezvoltării, SUA ocupă locul șase, iar Marea Britanie este doar pe locul 11, fiind depășită de Germania, Belgia, Austria, Franța, Țările de Jos, Slovenia și Republica Cehă (OCDE, 2022).

În continuare sunt analizate numărul de citări pe țări și media citărilor pe articole (**Tabelul nr. 3**).

Tabelul nr. 3. Repartizarea pe țări a articolelor publicate, citărilor și media citărilor pe articol			
Țara	Nr. articole	Nr. citări	Media citărilor pe articol
China	105	1584	15,1
SUA	35	875	25,0
Singapore	7	433	61,9
Noua Zeelandă	8	299	37,4
Australia	19	239	12,6
Israel	5	206	41,2
Coreea	20	170	8,5
Marea Britanie	11	117	10,6
India	11	60	5,5
Italia	8	60	7,5

Sursa: prelucrare proprie

Din **Tabelul nr. 3** rezultă că pe primele trei locuri se situează China cu 105 articole publicate, SUA cu 35 articole publicate și Singapore cu 7 articole publicate, cu 1584, 875, respectiv 433 citări ale articolelor menționate. Se constată că Singapore, Israel și Noua Zeelandă, deși au publicat mai puține articole decât țările care conduc clasamentul la numărul de articole publicate, au atras interesul cititorilor prin consistență, conținut și claritate, încât au fost considerate demne de a fi citate, ajungând să dețină o medie a citărilor per articol superioară. Primele locuri sunt ocupate de autorii din Singapore, cu o medie a citărilor de 61,90% pentru 7 articole publicate, urmând autorii din Israel cu 5 articole și o medie a citărilor de 41,20% per articol, precum și autorii din Noua Zeelandă, cu 8 articole și o medie a citărilor per articol de 37,40%.

Analiza continuă cu identificarea celor mai citați autori la nivel local, care au publicat articole despre tranzacțiile cu părțile afiliate ce au fost indexate în baza de date WoS. Din totalul de 640 autori identificați, criteriul de selecție a fost ca un autor să fi acumulat minim 100 de citări. Astfel, cu ajutorul softului Rstudio am evidențiat 5 autori care îndeplineau aceste condiții. **Tabelul nr. 4** prezintă topul autorilor cu peste de 100 citări, identificați prin prelucrarea datelor cu Rstudio și Biblioshiny.

Tabelul nr. 4. Top autori cu minim 100 citări		
Autori	Documente	Citări
Ming Jian	1	109
T. J. Wong	1	109
Yan-Leung Cheung	3	103
P. Raghavendra Rau	3	103
Aris Stouraitis	3	103

Sursa: prelucrare proprie

Din **Tabelul nr. 4** rezultă că au fost doi autori cu 109 citări și 3 autori cu 103 citări. În continuarea clasamentului următorii cei mai citați autori, au adunat mai puțin de jumătate din citările autorilor menționați nefiind nominalizați.

În **Tabelul nr. 5** sunt prezentate revistele cele mai productive în publicarea de articole, în ordine descrescătoare după numărul articolelor publicate. Articolele au apărut în reviste renumite, consacrate cercetării, iar revistele au avut cel puțin 5 lucrări publicate pe tema studiată.

Tabelul nr. 5. Repartizarea lucrărilor pe publicații

Denumire publicație	Număr articole	Pondere %
Law and Finance of Related Party Transactions	17	32,13
Pacific-Basin Finance Journal	10	18,90
Journal of Corporate Finance	9	17,01
Sustainability	8	15,12
Journal of Accounting and Public Policy	6	11,34
European Company and Financial Law Review	5	2,90
Finance Research Letters	5	2,90
International Journal of Accounting and Information Management	5	2,90
Journal of Banking and Finance	5	2,90

Sursa: prelucrare proprie

Revista cea mai productivă din punctul de vedere al articolelor publicate, respectiv 17 articole, este *Law and Finance of Related Party Transactions*, urmată de *Pacific-Basin Finance Journal*, cu 10 lucrări publicate, iar lucrările din celelalte reviste sunt atât din domeniul economic, cât și interdisciplinare, indexate în mai multe categorii (**Tabelul nr. 5**).

În **Tabelul nr. 6** sunt prezentați cei mai utilizați indicatori de performanță pe surse pentru articolele publicate. Unul dintre indicatori este H Index propus de J.E. Hirsch pentru evaluarea cercetătorilor din domeniul fizicii, dar care este aplicabil în toate domeniile de cercetare. Un alt indicator mai precis față de indicatorul H și căruia reușește să îi rezolve anumite limitări este M, care ia în considerare inclusiv durata carierei academice, iar indicatorul G este o altă variațiune a lui H îmbunătățită.

Tabelul nr. 6. Indicatori de performanță ai articolelor pe surse

Publicație	H_inde x	G_inde x	M_inde x	Nr total citări	Nr. articole	An start
Law and Finance of Related Party Transactions	6	6	1,200	59	17	2019
Pacific-Basin Finance Journal	8	10	0,533	331	10	2009
Journal of Corporate Finance	5	9	0,357	482	9	2010
Sustainability	4	6	0,571	39	8	2017
Journal of Accounting and Public Policy	6	6	0,429	347	6	2010
Journal of Banking & Finance	5	5	0,333	260	5	2009
International Journal of Accounting and Information Management	4	5	0,571	57	5	2017
Finance Research Letters	3	4	1,000	16	5	2021
Review of Accounting Studies	4	4	0,286	454	4	2010
Contemporary Accounting Research	3	3	0,429	107	3	2017

Sursa: prelucrare proprie

Din **Tabelul nr. 6** rezultă că în clasament se regăsesc opt dintre publicațiile care au fost incluse și în **Tabelul nr. 5**, după numărul de articole publicate.

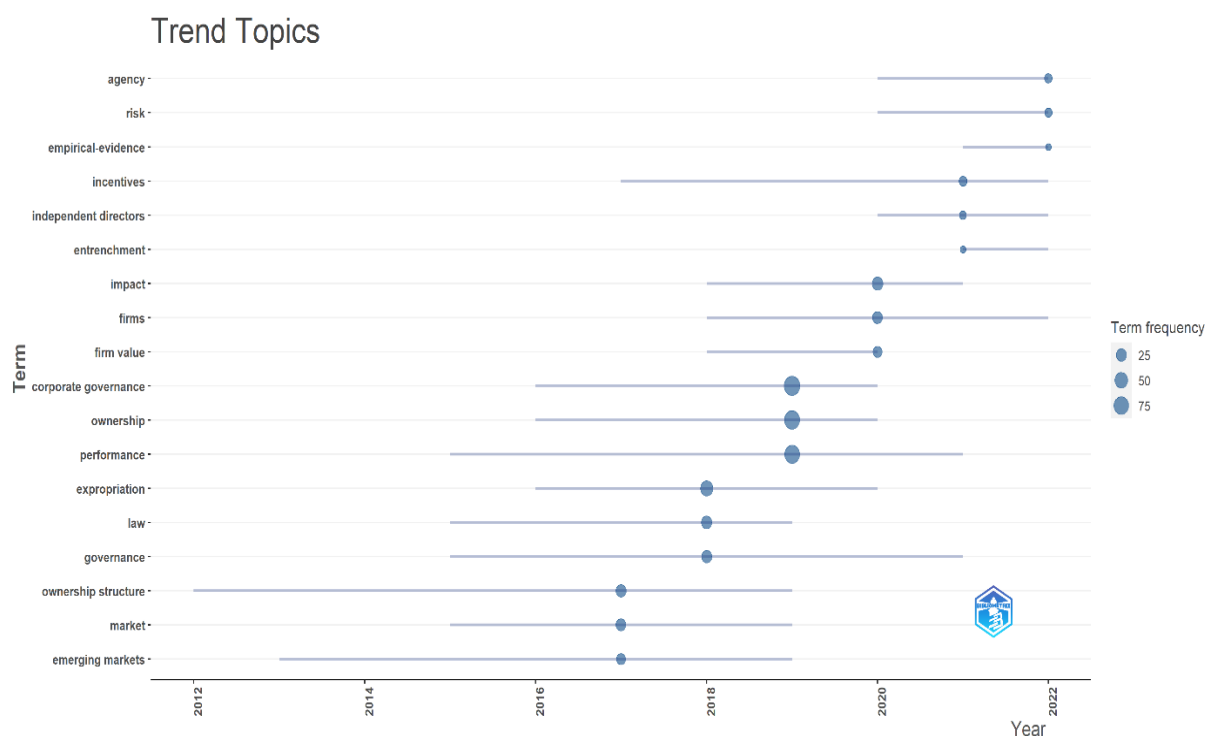
Analiza după cuvinte frecvent utilizate reprezintă modul în care cele mai comune cuvinte au apărut împreună în lucrările publicate. Software-ul RStudio a evidențiat 815

cuvinte frecvent utilizate. Au fost incluse în analiză doar cuvintele cheie care au avut cel puțin 15 apariții. Din totalul cuvintelor identificate au fost eliminate 24 de cuvinte irelevante și unele au fost înlocuite cu expresii similare (de exemplu China, Korea, IFRS, rapoarte sau unirea termenilor exprimați la singular sau plural), astfel a rezultat o legătură strânsă între 20 de cuvinte cheie. În final cele 20 de cuvinte rămase spre analiză au fost

grupate în 4 grupe, cu un minim de 3 cuvinte pe grupă, setare existentă în software-ul bibliometric utilizat.

Deoarece interesul de cercetare a fost mai crescut în ultimii 10 ani, în **Figura nr. 2** sunt incluse cuvintele cel mai frecvent folosite în perioada analizată, precum și direcțiile de cercetare.

Figura nr. 2. Tendința temelor cercetate



Sursa: prelucrare proprie cu Rstudio_Biblioshiny

Astfel se observă că, plecând de la direcția de cercetare care vizează structura acționariatului, pentru care există un interes aproape constant, precum și direcții ca performanța, valoarea firmei, în ultimul an se deschide o nouă arie de interes și anume cea a riscurilor, care reprezintă un punct de interes major și o necesitate de analiză pentru mediul academic și de afaceri.

Legătura între principalele cuvinte cheie și repartizarea pe grupe este prezentată în **Tabelul nr. 7**.

În Grupul U se reunesc cuvintele care au apărut cel mai des, cuvântul central frecvent fiind „tranzacții cu părțile

afiliate” - cu 149 de apariții, urmat de alte cuvinte precum „guvernanță corporativă” - cu 56 de apariții, „performanța firmei” - cu 21 de apariții, „proprietate” - 20 de cuvinte, „venituri” - 15 cuvinte, „raportare”/„Director”/„Conexiuni politice” - 8 cuvinte, „susținere/scoatere din posesie” - 5 cuvinte.

Grupul X - al doilea grup în ordinea relevanței, rezultat din analiză, a fost cel referitor la audit. Acest grup conține elemente derivate din sfera auditului, respectiv „onorariile de audit” - 4 apariții, „calitatea auditului” - 4 apariții, „calitatea veniturilor” - prin 4 apariții, „independența echipei de management”.

Tabelul nr. 7. Conținutul grupurilor de cuvinte

Grup U	Nr.	Grup X	Nr.	Grup Y	Nr.	Grup Z	Nr.
tranzacții cu părți afiliate	149	onorarii audit	4	prețuri de transfer	14	problemele agenției	4
conducerea companiei	56	calitate audit	4	business-grup	7	evitarea taxelor	4
performanță firmă /efect de tunel	21	independență comitet conducere	4	performanță	6	corporații	4
proprietate	20	calitatea veniturilor	4	firmă	4		
venituri	15						
acționari în control	13						
raportare/director/conexiuni politice	8						
susținere /scoatere din posesie	5						

Sursa: prelucrare proprie

În grupul Y sunt incluse cuvintele cheie „Prețuri de transfer” - cu 14 apariții, „Business-grup” - 7 apariții, „Performanță” - 6 apariții, „Firmă” - 4 apariții. Se constată că există o legătură directă între tranzacțiile cu părți afiliate și prețurile de transfer care au apărut ca o nevoie de reglementare a tranzacțiilor cu părți afiliate. Indiferent care din cei doi termeni sunt analizați se va evidenția

legătura cu celălalt termen. Ambele cuvinte cheie sunt la fel de relevante, prețurile de transfer poate puțin mai frecvente, deoarece au și implicații fiscale.

Grupul de cuvinte Z are o semnificație mai redusă, include termeni care se referă la „problemele agenției”, la egalitate de apariții (4) cu „evitarea taxelor” și „corporații”.

Tabelul nr. 8. Articole cu peste 100 de citări

Nr. mediu citări	An	Nr. citări	%	Autori	Titlul documentului
10,80	2009	162	3,66	Cheung Y.L. Jing L. Lu T. Rau P. R. Stouraitis A.	Tunneling and propping up: an analysis of related party transactions by chinese listed companies
29,14	2010	408	9,23	Jian M. Wong T. J.	Propping through related party transactions
12,14	2010	170	3,85	Aharony J. Wang J. Yuan H.	Tunneling as an incentive for earnings management during the ipo process in China
12,00	2012	144	3,26	Liu Q. Tian G.	Controlling shareholder, expropriations and firm's leverage decision: evidence from Chinese non-tradable share reform.
11,44	2015	103	2,33	Wang L.	Protection or expropriation: politically connected independent directors in China.
13,00	2010	182	4,12	Berkman H. Cole R.A. Fu L.J.	Political connections and minority-shareholder protection: evidence from securities-market regulation in China
11,29	2010	158	3,57	Lo A. W.Y. Wong R. M.K. Firth M.	Can corporate governance deter management from manipulating earnings? evidence from related-party sales transactions in China
18,75	2016	150	3,39	Nianhang Xu N. Qinyuan Chen Q. Yan Xu Y. Chan K. C.	Political uncertainty and cash holdings: evidence from China

Sursa: prelucrare proprie

În **Tabelul nr. 8** sunt prezentate articolele cu mai mult de 100 de citări și ponderea acestora în total articole publicate în perioada analizată.

Din numărul de 325 de articole totalizând 4.421 citări, o pondere de 33,41% o dețin cele 8 lucrări prezentate în **Tabelul nr. 8**. De remarcat, că articolele scrise între anii 2009-2010 și 2012 au acumulat 84,87% din totalul citărilor pentru perioada analizată, adică 1.224 citări din totalul de 1.477 citări. Citările articolelor publicate între anii 2015-2016 ocupă o pondere de 17,13%, cu 253 de citări.

Autorii celor 8 articole cu peste 100 de citări, incluse în **Tabelul nr. 8**, au analizat tranzacțiile cu părțile afiliate ale companiilor din China, pe diferite eşantioane și perioade de studiu. Tema principală a acestor lucrări a constat în abordarea fenomenului de „tunneling”, care în fapt reprezintă o expropriere a acționarilor minoritari prin realizarea tranzacțiilor cu părțile afiliate (Cheung et al., 2009; Aharony, Wang, & Yuan, 2010; Jian & Wong, 2010; Liu & Tian, 2012). Aceste operațiuni arată o guvernanta slabă și o influență ridicată a politicului în cadrul administrării companiilor (Wang, 2015; Berkman, Cole, & Fu, 2010; Lo, Wong, & Firth, 2010; Xu et al., 2016).

Rezultatele analizei bibliometrice, respectiv evoluția cercetării în acest domeniu, legătura între cuvintele cheie, sunt similare cu alte analize efectuate pe o perioadă mai îndelungată de timp, situație care a fost evidențiată și de alte cercetări semnificative pe acest subiect (Kumar et al., 2021; Căpătină-Verdeș, 2022). De asemenea aceste rezultate se confirmă printr-un studiu mai recent, realizat de Mijoč, Briš Alić & Drvenkar (2024), având ca obiectiv studiul evoluției cercetării în domeniul prețurilor de transfer.

Concluzii

Scopul articolului a fost de a identifica principalele teme cercetate referitoare la tranzacțiile ce se nasc între părțile afiliate, tranzacții care pot influența direct sau indirect profitul sau pierderea companiilor din grup și implicit influențând situațiile financiare sau situațiile financiare consolidate.

Revizuirea literaturii de specialitate a evidențiat faptul că tema tranzacțiilor cu părțile afiliate a fost intens abordată atât din punct de vedere contabil și al raportărilor financiare, dar și din punct de vedere fiscal și juridic.

Analiza bibliometrică efectuată cu ajutorul Rstudio Biblioshiny a confirmat că tema tranzacțiilor cu părțile

afiliate și auditul acestor tranzacții este neexplorată suficient și rămâne de actualitate privind aprofundarea direcțiilor de cercetare legate de performanța financiară, valoarea companiilor și mecanismele de guvernanta corporativă.

Analiza cuvintelor cheie, precum și împărțirea acestora în grupe, au evidențiat noile direcții de cercetare. Cercetarea abordează tranzacțiile cu părțile afiliate din următoarele perspective: teoriile privind impozitarea prețurilor de transfer în cadrul cărora se află teoriile prețurilor de transfer, utilizarea frauduloasă a prețurilor de transfer, precum și subiecte în care prețurile de transfer au legătură cu sustenabilitatea, inovația și etica. În legătură cu tranzacțiile cu părți afiliate au fost dezvăluite studii axate pe dezvăluirea RPT, performanța RPT, gestionarea veniturilor RPT și utilizarea frauduloasă a RPT - confirmate și de analiza bibliometrică publicată de Fülöp (2022).

Rezultatele obținute se limitează la un set de articole care îndeplinesc criteriile de selecție și bazele de date utilizate. Autori care nu au publicat articole prezente în baza de date WoS, dar care au adus o contribuție academică importantă cercetării, nu au fost luați în considerare în analiză, deși poate rezultatele la care au ajuns erau importante și cu impact pentru acest fel de analiză. Nu putem spune că analiza bibliometrică a conturat o imagine de ansamblu completă a problemelor analizate. Din altă perspectivă, reviste cu factori de impact mic, au mai multe articole publicate decât o revistă cu impact mare, dar cu articole mai puține publicate, sau țări care au o contribuție însemnată în publicarea de articole nu au autorii citați. Putem considera că nu neapărat țările care publică mult au și cele mai calitative articole sau revistele cu multe apariții promovează cele mai relevante cercetări.

Ca răspuns la întrebarea de cercetare, din recenzia literaturii și din analiza bibliometrică realizată, a reieșit faptul că subiectul este în atenția organismelor de reglementare profesionale, dar și a cercetătorilor din domeniul afacerilor, fiecare abordând subiectul din perspective diferite. Astfel, analiza realizată este originală și contribuie la literatura existentă prin rezultatele obținute bazate pe criteriile de selecție prezentate.

O limitare cu impact puternic în analiza bibliometrică este aceea că doar unul sau doi autori au contribuit la acest gen de analiză bibliometrică prin lucrările pe care le-au publicat pe teme foarte apropiate tranzacțiilor cu părțile afiliate și anume prețurile de transfer, dar nici un autor nu a abordat această analiză din perspectiva auditului, a

riscurilor și responsabilităților pe care le implică aceste tranzacții. Bibliografia este foarte restrânsă și cercetarea de acest gen este foarte la început în acest domeniu al tranzacțiilor cu părțile afiliate.

Limitele cercetării constau în faptul că eșantionul de lucrări a fost selectat dintr-o singură bază de date, astfel că, e posibil să existe anumite lucrări semnificative, valoroase care ar fi putut consolida rezultatele obținute.

De asemenea, o analiză sistematică suplimentară a literaturii ar fi completat cercetarea efectuată.

Prin urmare, direcțiile viitoare de cercetare pot fi concentrate pe identificarea unor noi publicații în care este tratată tematica relațiilor cu părțile afiliate, precum și utilizarea altor baze de date pentru aducerea unui aport suplimentar la rezultatele anterioare. De asemenea, tematica părților afiliate ar putea fi studiată în corelație cu alte teme micro și macroeconomice.

Bibliografie

1. Abdul Rasheed, P. C., Iqbal, T. H., & Mallikarjunappa, T. (2021), Related party transactions and audit risk. *Cogent Business & Management*, 8(1) 1888669.
2. Abdul Rasheed, P. C., Thonse Hawaldar, I., & Mallikarjunappa, T. (2023). Related Party Transactions and firm value: the role of governance mechanism. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(2), 2109053.
3. Aharony, J., Wang, J., & Yuan, H. (2010). Tunneling as an incentive for earnings management during the IPO process in China. *Journal of Accounting and Public Policy*, 29(1), 1-26.
4. Alm, J., & Liu, Y. (2018). Corruption, taxation, and tax evasion, *Working Paper 1802*. Tulane University, Department of Economics.
<http://repec.tulane.edu/RePEc/pdf/tul1802.pdf>
5. Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Lapedes, P. D. (2000). Fraudulent financial reporting: Consideration of industry traits and corporate governance mechanisms. *Accounting horizons*, 14, 441-454. doi:10.2308/acch.2000.14.4.441
6. Berkman, H., Cole, R. A., & Fu, L. J. (2010). Political connections and minority-shareholder protection: Evidence from securities-market regulation in China. *Journal of financial and quantitative analysis*, 45(6), 1391-1417.
7. Căpățină-Verdeș, N. (2022). Transfer Pricing and Related Party Transactions: A Bibliometric Analysis. *Central European Economic Journal*, 9(56), 237-253
8. Cheung, Y. L., Jing, L., Lu, T., Rau, P. R., & Stouraitis, A. (2009). Tunneling and propping up: An analysis of related party transactions by Chinese listed companies. *Pacific-Basin Finance Journal*, 17(3), 372-393.
9. Fulop, R., (2022). The influence of fiscal regulations on transfer pricing: a bibliometric review. *Review of Economic Studies and Research Virgil Madgearu*, 15(1), pp.35-57. doi: 10.24193/RVM.2022.15.84
10. Gordon, E., Henry, B. V., Louwers, E., T., & Reed, B. (2007). Auditing related party transactions: a literature overview and research synthesis. *Accounting Horizons*, 21, 81-102. doi:10.2308/acch.2007.21.1.81
11. Ignat, I., & Feleagă, L. (2019), Research regarding the issues of the arm's length principle mentioned by IAS 24. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 32(1), 3034-3051.
12. Jian, M., & Wong, T. J. (2010). Propping through related party transactions. *Review of Accounting Studies*, 15, 70-105.
13. Kumar, S., Pandey, N., Lim, WM., Chatterjee, A. N. & Pandey, N. (2021). What do we know about transfer pricing? Insights from bibliometric analysis. *Journal of Business Research*, 134, 275-287. DOI: 10.1016/j.jbusres.2021.05.041
14. Liu, Q., & Tian, G. (2012). Controlling shareholder, expropriations and firm's leverage decision: Evidence from Chinese Non-tradable share reform. *Journal of Corporate finance*, 18(4), 782-803.
15. Lo, A. W. Y., Wong, R. M. K., & Firth, M. (2010). Can corporate governance deter management from manipulating earnings? Evidence from related-party sales transactions in China. *Journal of Corporate Finance*, 16(2), 225-235.
16. Lohse, T. & Riedel, N. (2012). The impact of transfer pricing regulations on profit shifting within European

- multinationals, *FZID Discussion paper*, 61, disponibil online la:
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/67717/1/732536626.pdf>
17. Lupu, M., Ghica, M., Năstase, C. (2024), The Impact of Transfer Pricing on the Company's Image. Implications in Audit Work, *Audit Financiar*, vol. XXII, no. 2(174)/2024, pp. 343-359, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/174/012
18. Mijoč, I., Briš Alić, M., & Drvenkar, N. (2024). What We Know So Far about Transfer Pricing: a Bibliometric Analysis. *Zagreb international review of economics & business*, 27(1), 253-282.
19. OCDE (2022). Liniile directoare privind prețurile de transfer pentru întreprinderile multinaționale și administrațiile fiscale. Disponibil la adresa: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/Prezentare_R/T-2022_GhidulOCDE2022_ROMANA.pdf (accesat la 1 feb. 2025).
20. Rahman, M., & Fukui, T. (2003). Biomedical research productivity: factors across the countries. *International Journal of Technology Assessment in Health Care*, 19(1), 249-252.
21. Ștefan, M., & Mutulescu, A. (2016). Tranzacțiile cu părți afiliate și implicații în procedurile de audit, *Practici de Audit*, 17(1), 41-48, disponibil la adresa: <https://www.cafr.ro/uploads/PdA%201%202016-6b52.pdf>
22. Wang, L. (2015). Protection or expropriation: Politically connected independent directors in China. *Journal of Banking & Finance*, 55, 92-106.
23. Xu, N., Chen, Q., Xu, Y., & Chan, K. C. (2016). Political uncertainty and cash holdings: Evidence from China. *Journal of Corporate Finance*, 40, 276-295.

Analiza relației dintre diversitatea de gen și performanța guvernanței corporative

Diana-Adelina-Maria BUCURĂȘ,
Student, Programul master Contabilitatea
și fiscalitatea entităților economice,
Academia de Studii Economice din București,
e-mail: bucurasdiana20@stud.ase.ro

Rezumat

Performanța ESG (Environmental, Social, Governance) a devenit un criteriu esențial de evaluare a sustenabilității și responsabilității corporative, fiind adoptată de un număr tot mai mare de investitori, reglementatori și stakeholderi. Tendințele recente evidențiază o creștere a interesului pentru companiile care demonstrează un angajament clar față de practici durabile, diversitate și incluziune, elemente ce contribuie la consolidarea încrederii și a performanței pe termen lung. În acest context, diversitatea de gen în consiliile de administrație a atras o atenție deosebită, fiind recunoscută drept un factor ce poate influența pozitiv nu doar performanța financiară, ci și dimensiunile sociale și de guvernanță ale organizațiilor. Pornind de la această premisă, obiectivul cercetării constă în identificarea și analizarea impactului diversității de gen asupra guvernanței corporative, punând accent pe modul în care componența consiliilor de administrație influențează performanța și sustenabilitatea organizațională. Eșantionul include companiile listate la Bursa de Valori București care dețin cea mai mare capitalizare bursieră. Demersul cercetării are în vedere revizuirea literaturii în domeniu și construirea unui model regresional pentru a testa relația dintre diversitatea de gen și performanța guvernanței corporative. Rezultatele cercetării evidențiază importanța multidimensională a diversității de gen a guvernanței corporative și dezechilibrul diversității de gen în guvernanța corporativă a companiilor analizate.

Cuvinte cheie: guvernanță corporativă; diversitate de gen; transparență; capitalizare bursieră; scor ESG; Bursa de Valori București;

Clasificare JEL: M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bucurăș, D.-A.-M. (2025), The Analysis of the Relationship between Gender Diversity and Corporate Governance Performance, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 2(178)/2025, pp.412-424, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/178/014

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/178/014>
Data primirii articolului: 3.03.2025
Data revizuirii: 11.03.2025
Data acceptării: 11.05.2025

Introducere

Guvernanța corporativă reprezintă un pilon fundamental al oricărei organizații moderne, având un rol crucial în asigurarea unei conduceri transparente, eficiente și responsabile. Printr-un cadru solid de guvernanță corporativă, entitățile economice își pot construi o cultură organizațională sănătoasă, încurajând responsabilitatea, etica și protejarea intereselor tuturor părților implicate, respectiv acționari și investitori, până la angajați și comunități.

Rolul conducerii este esențial deoarece stabilește trendul pentru cultura organizațională și alocă resursele necesare pentru dezvoltarea și menținerea acestui sistem.

Conducerea are responsabilitatea de a crea o cultură a responsabilității și a transparenței, promovând importanța respectării procedurilor și a unor practici etice în toate operațiunile desfășurate. Interesul ascendent al investitorilor și altor părți interesate pentru informațiile privind practicile sustenabile ale guvernancei companiilor influențează credibilitatea, performanța financiară, inovarea și sustenabilitatea pe termen lung a companiilor. Diversitatea de gen ocupă un rol fundamental în guvernanța corporativă, prin impactul semnificativ asupra echității și incluziunii sociale, a performanței financiare, a procesului decizional, a transparenței, a reputației și responsabilității sociale corporative.

În contextul evoluției ascendente a interesului părților interesate pentru informații ESG (mediu, social, guvernanță), obiectivul cercetării este de a investiga și analiza impactul diversității de gen asupra guvernancei corporative a societăților listate la Bursa de Valori București, pe baza capitalizării bursiere.

Articolul este structurat astfel: prima secțiune prezintă revizuirea literaturii de specialitate cu privire la guvernanța corporativă și impactul pe care îl are diversitatea de gen în cadrul companiilor; secțiunea a doua include metodologia cercetării, iar secțiunea a treia, rezultate și discuții. Ultima secțiune este dedicată concluziilor, limitelor cercetării și direcțiilor viitoare de cercetare.

Revizuirea literaturii de specialitate

La nivelul literaturii de specialitate, rolul guvernancei corporative este de a gestiona problemele legate de coordonarea acțiunilor în rândul investitorilor și de a alinia

interesele diferitelor părți interesate care dețin creanțe corporative, pentru a preveni conflictele între acestea. Mohamed, Yongqiang și Ahmed (2024) analizează relația dintre diversitatea de gen în consiliile de administrație și performanța ESG. Rezultatele cercetării relevă o relație negativă între cele două, aspect susținut de faptul că femeile tind să adopte decizii pe termen scurt pentru a-și demonstra competențele și eficiența, ceea ce poate avea un impact negativ asupra performanței ESG.

Samsul, Muhammad, Douglas și Shahidul (2022) demonstrează că diversitatea de gen în consilii aduce beneficii tangibile pentru firme. Rezultatele cercetării evidențiază că firmele și creditorii ar trebui să ia în considerare diversitatea de gen ca un factor de reducere a riscului în contractele de împrumut atunci când vine vorba de încălcarea clauzelor de împrumut. Astfel, pe baza datelor analizate se conturează ideea că diversitatea de gen în consiliile de administrație are un efect benefic asupra respectării clauzelor de împrumut, în special prin influența femeilor independente și prin îmbunătățirea monitorizării și a performanței financiare.

De asemenea, articolul realizat de Atif, Hossain, Alam și Georgen (2021) examinează impactul diversității de gen în consiliile de administrație asupra consumului de energie regenerabilă. Folosind un eșantion de 11.677 de observații firmă-an de la companii din SUA pentru perioada 2008-2016, studiul analizează dacă prezența femeilor în consiliile de administrație influențează utilizarea surselor de energie regenerabilă. Astfel, concluzia la care au ajuns autorii este că diversitatea de gen în consiliile de administrație nu doar că favorizează tranziția către utilizarea surselor de energie regenerabilă, dar și contribuie la îmbunătățirea performanței financiare a firmelor.

Tribbitt Mark A și Richard Walton (2024) analizează impactul influenței femeilor în echipa de conducere asupra riscului de faliment al firmelor. Studiul utilizează un eșantion de 6.652 de observații ale firmelor publice din SUA între 2010 și 2020 și măsoară riscul de credit prin scorul Altman Z. Rezultatele studiului relevă o relație convexă între influența femeilor în echipa de conducere și riscul de faliment. Echipele de conducere cu un echilibru între bărbați și femei acceptă un nivel mai ridicat de risc decât cele dominate doar de un gen. Totuși, atunci când influența femeilor este foarte mare, riscul de faliment scade semnificativ, sugerând că tendința lor spre aversiunea la risc poate reduce probabilitatea falimentului. Aceasta susține ipoteza că diversitatea de gen

îmbunătățește procesul decizional și poate contribui la optimizarea riscului financiar al firmelor.

Jie, Woon, Marc (2017) analizează influența prezenței femeilor în consiliile de administrație asupra politicii de dividende a firmelor. Pe baza unui eșantion de 1.691 de firme din perioada 1997-2011, studiul explorează dacă firmele cu un număr mai mare de femei în consiliu plătesc dividende mai mari. Rezultatele cercetării arată că firmele cu o proporție mai mare de femei în consiliul de administrație au tendința de a distribui dividende mai mari. Această relație este robustă la diverse metode econometrice și măsuri alternative ale plăților de dividende și ale reprezentării femeilor în consilii. De asemenea, studiul susține că femeile din consiliile de administrație folosesc dividendele ca un mecanism de guvernanta corporativă pentru a reduce risipa de numerar și problemele de agenție, în special în firmele cu o guvernanta slabă.

Irma, Siri și Silvia (2024) aduc în prim plan factorii instituționali care influențează adoptarea cotelor de gen și a codurilor de guvernanta corporativă privind diversitatea de gen în consiliile de administrație din Europa. Studiul se bazează pe un set de date pan-european, cu 510 observații din 30 de țări, colectate între 2002 și 2018. Pe baza rezultatelor obținute, autorii susțin că cel mai puternic factor determinant al adoptării cotelor și codurilor de gen este prezența femeilor în organismele decizionale ale statului (parlament, guvern). Țările cu o mai bună calitate a guvernantei și concedii de maternitate mai lungi sunt mai puțin susceptibile să adopte cote de gen obligatorii. De asemenea, factorii culturali precum distanța mare față de putere, masculinitatea, evitarea incertitudinii și orientarea pe termen scurt cresc probabilitatea introducerii cotelor. În schimb, ideologia politică de stânga nu are o influență semnificativă asupra reglementării diversității de gen în consilii. Aceste concluzii arată că adoptarea reglementărilor privind diversitatea de gen este influențată mai degrabă de structurile instituționale și culturale ale fiecărei țări decât de factori politici pe termen scurt.

Martin, Donald și Siri (2024) explorează diversitatea de gen în echipele de conducere și consiliile de administrație ale firmelor antreprenoriale care au realizat oferte publice inițiale (IPO) în SUA între 1990 și 2020. Autorii analizează schimbările în compoziția de gen, investigând dacă și cum firmele adaugă femei în poziții de conducere imediat înainte de IPO pentru a răspunde cerințelor investitorilor instituționali privind guvernanta corporativă. Cercetarea

realizată arată că firmele par să adauge femei în echipele de conducere imediat înainte de IPO pentru a transmite un semnal pozitiv către investitorii publici, diversitatea de gen devenind un semnal important pentru o bună guvernanta corporativă și influențând modul în care firmele antreprenoriale se pregătesc pentru IPO. De asemenea, s-au observat diferențe la nivel de industrii, industria biotehnică având un nivel mai ridicat de reprezentare a femeilor comparativ cu tehnologiile digitale, unde "mentalitatea tech bro" a dominat mult timp.

Renee Adams și Patricia Funk (2010) au realizat o cercetare care examinează modul în care genul influențează performanța și deciziile în pozițiile de conducere. Studiul analizează diferențele de comportament dintre femeile și bărbații care ocupă funcții de conducere, iar rezultatele sugerează că aceste diferențe nu sunt doar o consecință a subreprezentării femeilor în aceste poziții, ci pot fi fundamentale.

Pentru a explora impactul factorilor de guvernanta corporativă asupra performanței instituțiilor financiare din Bangladesh, autorii Shaikh, Tawfiq, Mahedi și Anwarul (2024) au folosit date anuale de la 20 de instituții financiare din perioada 2011-2022. Studiul arată că dimensiunea consiliului are un impact pozitiv semnificativ asupra performanței măsurate prin Rentabilitatea activelor (ROA) și Valoarea Activului Net (NAV). Un alt aspect cheie determinat de autori este legat de factorii specifici firmei, factori precum vârsta firmei, dimensiunea firmei și levierul financiar, care au un impact semnificativ asupra performanței. De exemplu, dimensiunea firmei are un impact negativ asupra ROA și ROE, în timp ce leverage-ul financiar are un efect pozitiv asupra ROE, dar unul negativ asupra NAV. Deși alte aspecte ale guvernantei corporative, cum ar fi independența consiliului și proprietatea directorilor, nu arată o influență semnificativă, mărirea consiliului ar putea contribui la o guvernanta mai eficientă și la creșterea performanței.

O altă abordare privind relația dintre caracteristicile guvernantei corporative și riscurile financiare în instituțiile financiare din SUA este realizată de Noora, Rasol, Arman, Hassan (2021), pe baza unui eșantion de 3.116 observații de instituții financiare între 2011 și 2018, aplicând analiza componentelor principale (PCA) și modelarea ecuațiilor structurale (SEM) pentru a evalua impactul variabilelor de guvernanta asupra riscurilor. Autorii concluzionează că anumite caracteristici, cum ar fi compensațiile bazate pe acțiuni sau drepturile inegale de vot, cresc riscul, în timp ce independența consiliului și diversitatea de gen au efectul opus.

Metodologia cercetării

Obiectivul principal al studiului este de a evidenția care este impactul diversității de gen asupra performanței guvernantei companiilor listate la Bursa de Valori București. În acest sens, am recurs la analiza de conținut a rapoartelor anuale publicate de către companiile incluse în eșantion și la modelarea regresională.

Eșantionul ales pentru realizarea cercetării este alcătuit din primele 10 companii listate la Bursa de Valori București. Selecția companiilor a avut în vedere ordinea descrescătoare a capitalizării bursiere existentă la finalul lunii octombrie 2024. Companiile operează în următoarele industrii: energetică, chimică, financiar-bancară, telecomunicații.

Opțiunea pentru primele 10 companii listate la Bursa de Valori București, pe baza capitalizării bursiere, o argumentăm prin faptul că oferă o măsură obiectivă, actualizată și reprezentativă asupra dimensiunii și poziției pe piață a companiei. Capitalizarea bursieră este un indicator dinamic, actualizat constant, care reflectă în timp real valoarea percepută a societății.

Datele utilizate provin din informațiile publice disponibile în rapoartele anuale pentru perioada 2019-2023, situațiile financiare, rapoartele auditorilor independenți și alte documente relevante, după caz, pentru entitățile incluse în eșantion, disponibile pe site-ul oficial al Bursei de Valori București.

În ceea ce privește modelul regresional, acesta își propune să analizeze factorii ce influențează scorul ESG (Environmental, Social, Governance) al companiilor din eșantionul prezentat. Scorul ESG, utilizat ca variabilă dependentă, reprezintă un indicator cheie al sustenabilității și responsabilității sociale a companiilor. În cadrul analizei au fost selectate două variabile independente: proporția femeilor în consiliul de administrație și capitalizarea bursieră. Prima variabilă, proporția femeilor în consiliul de administrație, este considerată un factor social important, sugerând diversitatea și egalitatea de gen în procesul decizional. Cea de-a doua variabilă, capitalizarea bursieră, este utilizată ca un reprezentant pentru dimensiunea și influența economică a companiei.

Scopul acestui model este de a evalua măsura în care aceste două variabile explică variațiile scorului ESG, identificând astfel factorii care contribuie semnificativ la performanța sustenabilă a companiilor. Prin această

analiză se urmărește atât confirmarea impactului diversității și dimensiunii economice asupra performanței ESG, cât și oferirea unor perspective utile pentru luarea deciziilor strategice în domeniul sustenabilității.

Informațiile colectate pentru realizarea obiectivului cercetării sunt următoarele:

- Scorul ESG: variabilă dependentă a modelului, utilizată pentru a evalua performanța companiilor în ceea ce privește aspectele de mediu, sociale și de guvernanță.
- Proporția femeilor din consiliile de administrație: aceasta reprezintă o variabilă independentă cheie, folosită pentru a măsura nivelul diversității de gen la nivelul conducerii societăților. Datele au fost colectate din rapoartele anuale.
- Capitalizarea bursieră: aceasta variabilă independentă a fost utilizată pentru a reflecta dimensiunea economică a companiilor și poziția lor pe piață. Valorile au fost preluate din datele disponibile pe site-ul oficial al Bursei de Valori București.
- Structura consiliilor de administrație: informații privind numărul total de membri din consiliile de administrație, precum și distribuția de gen, pentru a analiza componența echilibrată sau dezechilibrată a acestora.
- Perioada de analiză: datele au fost colectate pentru o perioadă de cinci ani consecutivi, pentru a permite o analiză longitudinală și a observa variațiile în timp ale indicatorilor analizați.
- Informații despre industrie: unele caracteristici specifice industriei din care fac parte companiile ar putea influența relația dintre diversitate și performanță, de exemplu, prin nivelul reglementării sau specificul pieței.

Eșantionul analizat este format din următoarele societăți: Hidroelectrica S.A., OMV Petrom S.A., Banca Transilvania S.A., Romgaz S.A., BRD-Groupe Société Générale S.A., S.N. Nuclearelectrica S.A., Digi Communications S.A., Societatea Energetica Electrica S.A., S.N.T.G.N Transgaz S.A., Chimcomplex S.A.

OMV Petrom S.A este cel mai mare producător integrat de energie din Europa de Sud-Est. Compania este activă de-a lungul întregului lanț valoric al energiei: de la explorarea și producția de țiței și gaze naturale, până la rafinare și distribuția de carburanți și, mai departe, la generarea de

energie electrică, precum și comercializarea gazelor naturale și a energiei electrice. Compania este organizată în trei segmente de activitate integrate operațional – Explorare și Producție, Rafinare și Marketing, Gaze și Energie. Modelul de afaceri integrat al OMV Petrom îi conferă reziliență financiară datorită sinergiilor și protecție naturală împotriva volatilității prețului petrolului și gazelor naturale.

Banca Transilvania S.A este al treilea cel mai puternic brand bancar din lume, potrivit evaluării Brand Finance Banking 500, 2024. Banca Transilvania a intrat în topul Brand Finance Banking 500 în anul 2018, pe locul 486, cu o valoare a brandului de 174 milioane de dolari.

Romgaz S.A este cel mai mare producător și principal furnizor de gaze naturale din România. Compania este admisă la tranzacționare pe piața Bursei de Valori din București și a Bursei din Londra (LSE). Activitățile desfășurate în cadrul Grupului Romgaz sunt următoarele: explorare-producție de gaze naturale, înmagazinare subterană gaze naturale, furnizare de gaze naturale, operații speciale și servicii la sonde, servicii de mentenanță și transporturi; producție și furnizare energie electrică.

BRD-Groupe Société Générale S.A este cea de-a doua bancă din România după totalul activelor și are cea de-a patra capitalizare bursieră la Bursa de Valori București. Aceasta are peste 2,2 milioane de clienți și operează o rețea de 870 de unități. Banca își exercită în principal activitatea pe trei piețe: banca persoanelor fizice, banca întreprinderilor și banca de investiții.

Chimcomplex S.A este principalul producător și furnizor de substanțe chimice vitale din regiune, specializat în polioli, clorosodice și oxo-alcooli. De asemenea, este o companie strategică pentru economia românească, investind continuu în noi tehnologii pentru a crește eficiența, menținând în același timp în centrul strategiei atenția pentru protecția mediului și sustenabilitate.

Societatea Energetică Electrica S.A este un jucător-cheie pe piața de distribuție și furnizare a energiei electrice din România, precum și unul dintre cei mai importanți jucători din sectorul serviciilor energetice. Grupul Electrica oferă servicii la circa 3,8 milioane de utilizatori și are o arie de cuprindere națională – cu organizare în trei zone pentru distribuția energiei electrice: Transilvania Nord, Transilvania Sud, Muntenia Nord, și pe cuprinsul întregii țări pentru furnizarea energiei electrice și pentru întreținere și servicii energetice. Din iulie 2014, Electrica este o

companie cu capital majoritar privat, listată pe bursele de valori din București și Londra. Electrica este singura companie românească listată din domeniul distribuției și furnizării energiei electrice din România.

Hidroelectrica S.A este lider în producția de energie electrică și principalul furnizor de servicii tehnologice necesare în Sistemul Energetic Național din România. În noiembrie 2019 Hidroelectrica se afla pe locul 3 în topul celor mai valoroase companii din România, fiind cea mai valoroasă companie cu capital de stat, evaluată la 24,4 miliarde de lei.

Societatea Națională Nuclearelectrica S.A. ("SNN" sau "Societatea") este o societate națională pe acțiuni, administrată în sistem unitar. În prezent, SNN este singurul producător de energie electrică pe bază de tehnologie nucleară din România. Totodată, SNN produce fasciculele de combustibil nuclear de tip CANDU, care sunt utilizate pentru funcționarea propriilor reactoare nucleare.

Transgaz deține statutul de monopol în transportul gazelor naturale din România și vehiculează circa 90% din totalul gazelor naturale consumate. Transgaz intenționează să devină un operator recunoscut la nivel internațional în domeniul transportului de gaze naturale, lider pe piața energetică din regiune, cu un sistem național de transport gaze naturale modern, integrat la nivel european și cu un sistem de management competitiv, conform cu cele mai bune practici de guvernare corporativă.

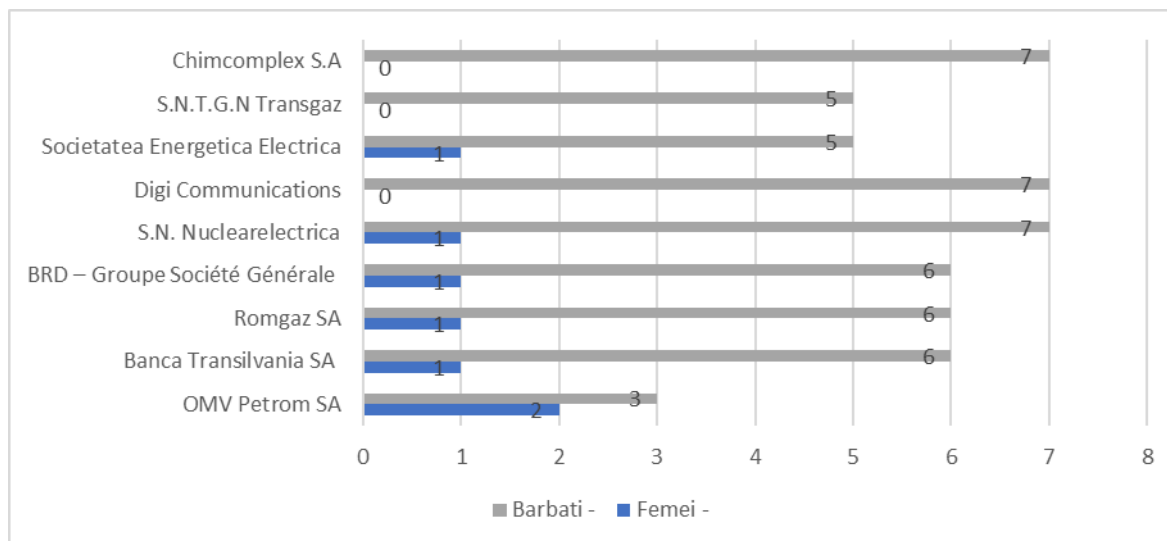
Digi Communications N.V este unul dintre principalii furnizori de servicii de telecomunicații în România și în Ungaria, conform numărului de unități generatoare de venit (RGU-uri), având operațiuni semnificative totodată în Spania și în Italia. Ofertele societății în principalele piețe includ servicii de pay-TV (televiziune prin cablu și televiziune DTH), internet fix, date fixe, telefonie mobilă și date mobile, cât și telefonie fixă. Serviciile de telecomunicații fixe și divertisment sunt oferite prin intermediul rețelei de fibră optică avansate tehnologic, care deservește 84,3% și 46,3% din locuințele din România și Ungaria.

Rezultate și discuții

Rezultatele cercetării din punct de vedere al diversității de gen, la nivelul guvernantei corporative a companiilor incluse în eșantion a evidențiat, la nivel global, preponderența membrilor de gen masculin.

Pentru anul 2019 (**Figura nr. 1**) se evidențiază companiile Chimcomplex Borzești, Transgaz și Digi Communications, care au în componența consiliului de administrație doar persoane de gen masculin.

Figura nr. 1. Prezentarea consiliului de administrație în anul 2019

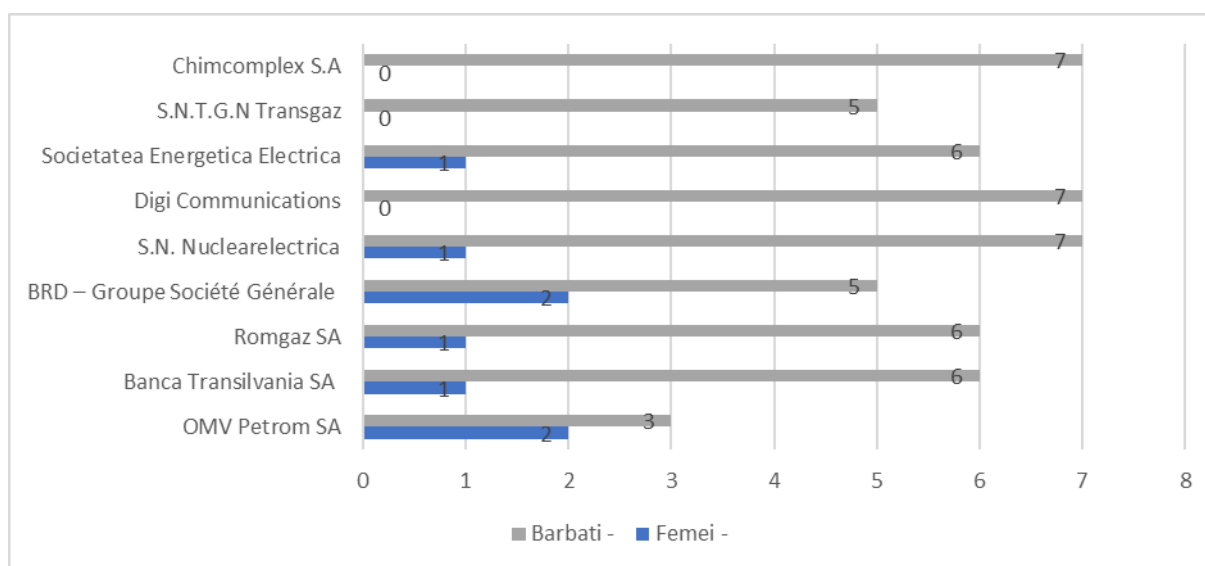


Sursa: analiză proprie

În ceea ce privește analiza aferentă anului 2020 (**Figura nr. 2**) se poate observa o constantă în ceea ce privește componența consiliilor de administrație. La nivelul

societății BRD-Groupe Société Générale se remarcă o îmbunătățire, în sensul creșterii numărului de persoane de gen feminin din consiliul de administrație.

Figura nr.2. Prezentarea consiliului de administrație în anul 2020

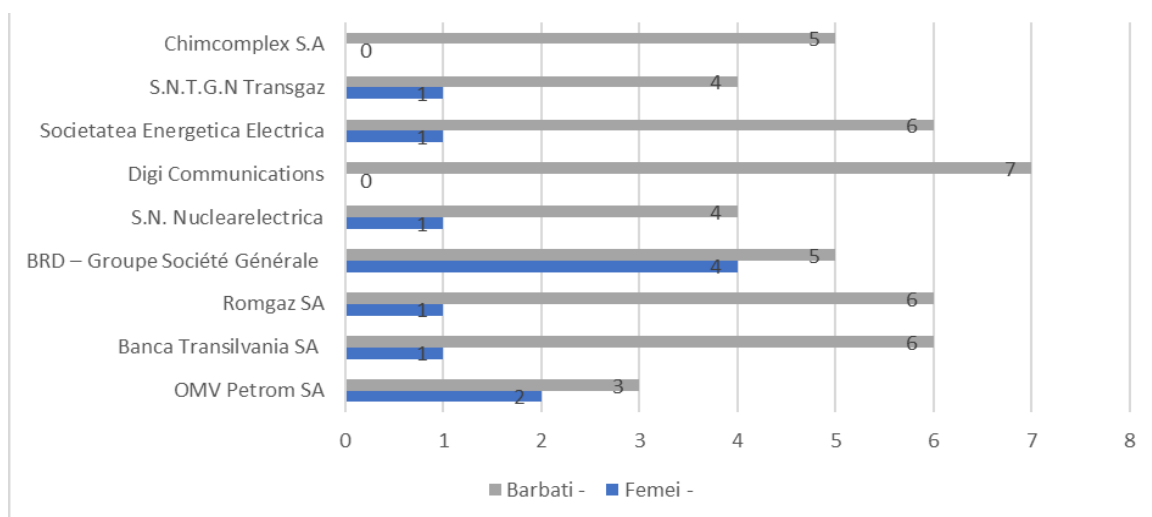


Sursa: analiză proprie

În anul 2021 (**Figura nr 3**) se observă un trend crescător al membrilor de gen feminin. Societațile Transgaz și BRD-

Groupe Société Générale încep să acorde o atenție sporită diversității de gen.

Figura nr.3. Prezentarea consiliului de administrație în anul 2021

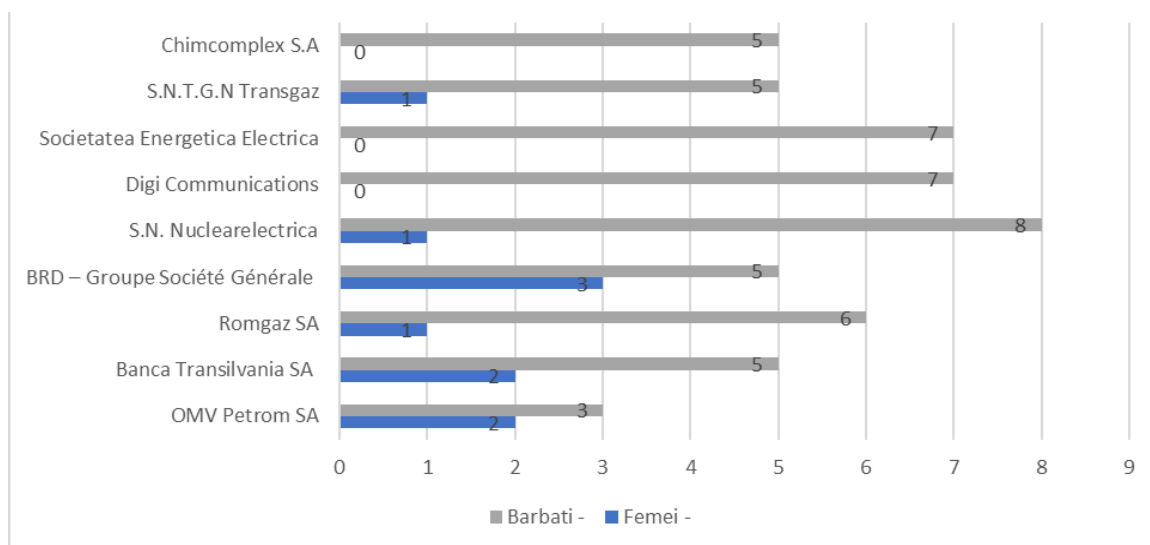


Sursa: analiză proprie

Pentru anul 2022 (**Figura nr. 4**), se remarcă Societatea Energetică Electrică, al cărei consiliu de administrație este compus doar din membri de gen masculin. Aceasta reprezintă o schimbare importantă față de perioada

precedentă, când exista o diversitate de gen în cadrul conducerii, evidențiind o posibilă involuție în ceea ce privește echilibrul de gen.

Figura nr.4. Prezentarea consiliului de administrație în anul 2022

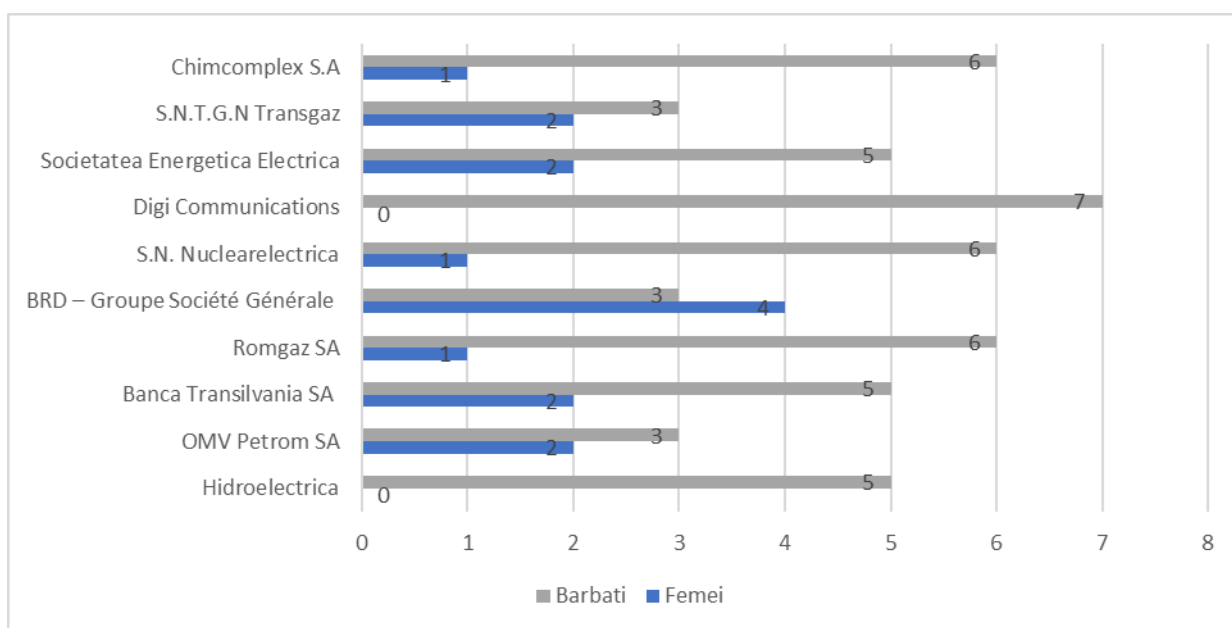


Sursa: analiză proprie

În anul 2023 (Figura nr. 5), se observă o creștere semnificativă a diversității de gen în consiliile de administrație. Un exemplu notabil este societatea Chimcomplex Borzești care, deși pe parcursul întregii

perioade analizate a avut în consiliu exclusiv persoane de gen masculin, în 2023 a demonstrat un interes sporit față de promovarea diversității de gen, marcând o schimbare pozitivă în această direcție.

Figura nr.5. Prezentarea consiliului de administrație în anul 2023



Sursa: analiză proprie

Analizând graficele referitoare la structura consiliilor de administrație din cadrul celor 10 companii evaluate, se poate observa că, în perioada 2019-2022, bărbații au fost predominant reprezentanți în aceste funcții de conducere. Cu toate acestea, în anul 2023 datele indică o ușoară creștere a numărului de femei în consiliile de administrație, sugerând o tendință pozitivă către o mai mare diversitate de gen. Deși această evoluție este încă modestă, ea poate reflecta o preocupare tot mai accentuată pentru echilibrarea reprezentării de gen în structurile de conducere ale companiilor.

Un aspect notabil al analizei este faptul că una dintre companiile evaluate (Digi Communications S.A) a menținut o conducere exclusiv masculină pe întreaga perioadă 2019-2023, fără nicio schimbare în ceea ce privește reprezentarea femeilor în consiliul de administrație. Acest aspect evidențiază fie o lipsă de inițiativă în direcția diversității de gen, fie o posibilă barieră structurală în accesul femeilor la poziții de conducere în

cadru respectivei companii. În contrast cu tendința generală de creștere ușoară a numărului de femei în consiliile de administrație, această situație ar putea sugera necesitatea unor măsuri mai concrete pentru promovarea egalității de șanse la nivel de leadership.

De asemenea, este important de menționat că Hidroelectrica S.A a fost listată pe Bursa de Valori București abia în anul 2023, ceea ce poate influența structura și dinamica consiliului său de administrație în comparație cu celelalte companii evaluate.

Pentru a investiga impactul diversității de gen asupra guvernancei corporative (Tabelul nr.1) s-a construit un model de regresie multiplă inspirat de cel propus de Mark A. Tribbitt și Richard Walton, având ca scop demonstrarea obiectivelor stabilite la începutul acestei cercetări. Astfel, au fost colectate informații despre scorurile ESG (Environmental, Social, Governance) ale celor 10 companii de pe site-ul oficial al Bursei de Valori București Research Hub. Pentru variabila independentă y1 au fost

prelucrate datele colectate din rapoartele anuale ale companiilor, în timp ce variabila independentă y2 a fost

preluată direct de pe site-ul Bursei de Valori București.

Tabelul nr 1. Centralizarea datelor utilizate pentru modelul de regresie

Companie	Variabila dependentă x - scor ESG	Variabila independentă y1 - proporția femeilor în CA	Variabila independentă y2 - Capitalizare bursieră	Scor ESG estimat
Hidroelectrica	70	0,00	55.055.834.200,00	44
OMV Petrom SA	75	0,40	47.979.983.634,00	56
Banca Transilvania SA	66	0,29	26.497.827.549,00	53
Romgaz SA	60	0,14	22.894.090.560,00	48
BRD – Groupe Société Générale	67	0,57	12.892.678.083,00	61
S.N. Nuclearelectrica	45	0,14	13.212.002.557,00	48
Digi Communications	20	0,00	6.720.000.000,00	44
Societatea Energetica Electrica	37	0,29	5.195.160.961,00	53
S.N.T.G.N Transgaz	30	0,40	5.312.358.412,00	56
Chimcomplex S.A	41	0,14	3.232.023.220,00	48

Sursa: analiză proprie

Analiza regresiei multiple (**Figura nr. 6**) evidențiază relația dintre scorul ESG, proporția femeilor în consiliul de administrație și capitalizarea bursieră. Rezultatele obținute arată că modelul este semnificativ din punct de vedere statistic, cu o valoare ajustată a lui R^2 de 0,7844, ceea ce indică faptul că aproximativ 78,44% din variația scorului ESG poate fi explicată de cele două variabile

independente incluse în model. Această valoare sugerează că modelul este unul robust, având o putere explicativă considerabilă. În plus, valoarea ajustată a lui R^2 (0,7228) confirmă faptul că modelul rămâne solid chiar și atunci când se ține cont de numărul de variabile incluse.

Figura nr. 6. Modelul Anova

SUMMARY OUTPUT									
Regression Statistics									
Multiple R	0,885675091								
R Square	0,784420366								
Adjusted R Square	0,722826185								
Standard Error	9,978171875								
Observations	10								
ANOVA									
	df	SS	MS	F	Significance F				
Regression	2	2535,952602	1267,976301	12,73529988	0,004651864				
Residual	7	696,9473977	99,56391396						
Total	9	3232,9							
Coefficients									
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%	
Intercept	24,11405324	6,737328203	3,579171522	0,008986101	8,182803579	40,0453	8,182804	40,0453	
X Variable 1	41,16846959	18,10194787	2,274256334	0,057117901	-1,63583534	83,97277	-1,63584	83,97277	
X Variable 2	8,65519E-10	1,82061E-10	4,754002641	0,00207385	4,35013E-10	1,3E-09	4,35E-10	1,3E-09	

Sursa: analiză proprie

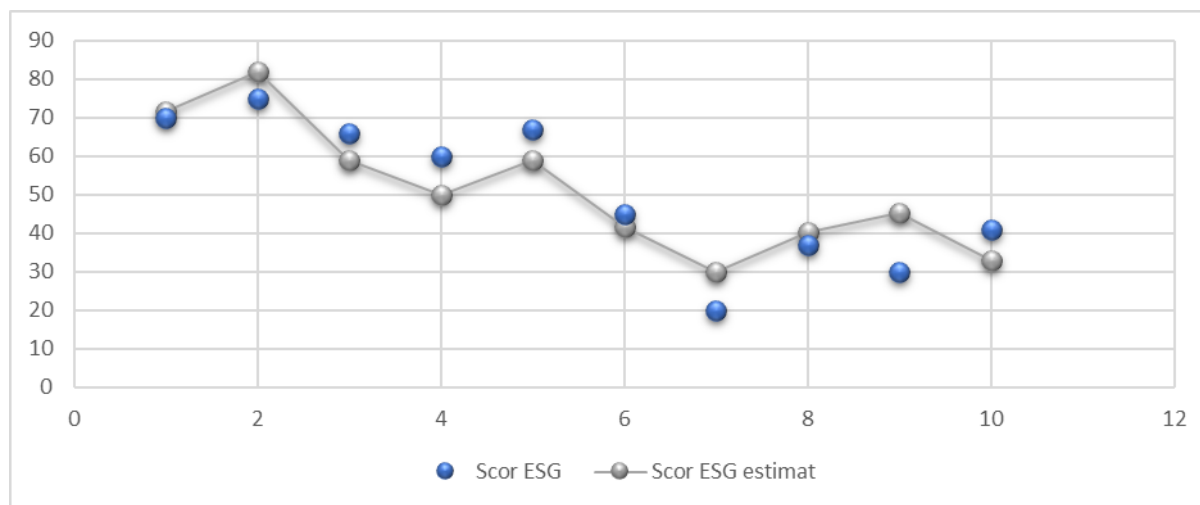
Din perspectiva semnificației generale, testul ANOVA arată că modelul în ansamblul său este semnificativ statistic, cu un nivel de semnificație de 0,0046. Aceasta indică faptul că cel puțin una dintre variabilele independente are un impact semnificativ asupra scorului ESG. Analiza coeficienților oferă informații mai detaliate despre fiecare predictor în parte.

Proporția femeilor în consiliul de administrație are un efect pozitiv asupra scorului ESG, coeficientul său fiind 41,164. Acest lucru sugerează că o creștere a proporției femeilor ar duce, teoretic, la o creștere a scorului ESG. Totuși, valoarea p asociată acestei variabile este 0,057, ceea ce o plasează ușor deasupra pragului convențional de 0,05. Din această cauză, influența proporției femeilor nu poate fi considerată semnificativă la un nivel de încredere de 95%.

Pe de altă parte, capitalizarea bursieră se dovedește a avea un impact semnificativ asupra scorului ESG, cu un coeficient pozitiv de 8,655. Deși valoarea coeficientului este mică, având în vedere magnitudinea capitalizării bursiere, efectul său cumulativ devine substanțial. În plus, valoarea p de 0,002 asociată acestei variabile indică o semnificație statistică ridicată, subliniind faptul că variabila capitalizarea bursieră are o influență clară asupra scorului ESG.

Pe baza valorilor obținute cu ajutorul Testului ANOVA se poate determina scorul ESG estimat pentru fiecare societate. În **Figura nr 7** se poate observa abaterea față de scorurile deținute de societăți la momentul analizei.

Figura nr. 7. Scor ESG VS Scor ESG estimat



Sursa: analiză proprie

Rezultatele modelului au arătat că aproximativ 78,44% din variația scorului ESG poate fi explicată de aceste două variabile. Capitalizarea bursieră s-a dovedit a avea un efect semnificativ statistic asupra scorului ESG, sugerând că dimensiunea și influența economică a unei companii joacă un rol important în performanța sa de guvernare corporativă.

Deși proporția femeilor în consiliul de administrație a avut un efect pozitiv asupra scorului ESG, acest efect nu a fost semnificativ la un nivel de încredere de 95%, ceea ce indică faptul că, în contextul companiilor analizate, diversitatea de gen nu este încă suficient de bine

reprezentată pentru a avea un impact clar asupra scorului ESG. Acest rezultat reflectă necesitatea unor eforturi suplimentare pentru promovarea diversității în consiliile de administrație și pentru evaluarea continuă a influenței acestora asupra guvernantei corporative.

Modelul oferă o perspectivă valoroasă asupra factorilor care contribuie la performanța ESG, dar indică și nevoia de a explora variabile suplimentare pentru a înțelege mai bine dinamica acestui fenomen.

Astfel, diversitatea de gen reprezintă un aspect esențial al guvernantei corporative moderne, având potențialul de a spori performanța organizațională, de a îmbunătăți

procese decizionale și de a aduce perspective mai largi asupra sustenabilității și responsabilității sociale. Pentru companiile analizate, creșterea proporției femeilor în consiliile de administrație ar putea începe cu o serie de măsuri specifice cum ar fi:

- **Stabilirea unor ținte clare de diversitate de gen.** Companiile ar putea adopta politici interne care să stabilească obiective cuantificabile pentru creșterea reprezentării femeilor. De exemplu, ele pot urmări atingerea unui anumit procent (ex. 30-40%) de femei în consiliul de administrație într-un interval de timp definit.
- **Implementarea programelor de mentorat și dezvoltare.** Pentru a sprijini avansarea femeilor către poziții de conducere, companiile pot introduce programe de mentorat și dezvoltare profesională dedicate femeilor din poziții manageriale, pregătindu-le pentru roluri în consilii.
- **Creșterea transparenței în procesul de recrutare.** Selectarea membrilor consiliului ar trebui să fie un proces transparent, bazat pe competențe și diversitate. Se pot utiliza procese de recrutare care elimină prejudecățile, cum ar fi includerea unui număr egal de candidați bărbați și femei pe listele scurte.
- **Adoptarea unor politici de incluziune.** Companiile ar trebui să integreze diversitatea de gen în strategia lor generală de sustenabilitate, încurajând o cultură corporativă care promovează egalitatea de șanse și respectul față de diversitate.
- **Colaborarea cu investitori și părți interesate.** Investitorii sunt tot mai preocupați de sustenabilitate și diversitate, iar companiile pot colabora cu aceștia pentru a integra obiectivele de diversitate în strategia lor pe termen lung.

În acest context adoptarea unor măsuri pentru creșterea guvernancei corporative ar putea genera o serie de beneficii semnificative atât pentru companiile analizate, cât și pentru stakeholderi. Printre acestea am putea aminti:

- **Îmbunătățirea proceselor decizionale:** Diversitatea de gen contribuie la o mai bună reprezentare a diferitelor perspective și experiențe. Studiile arată că echipele diverse iau decizii mai bine fundamentate și mai creative, reducând riscurile asociate deciziilor unilaterale.
- **Creșterea performanței financiare:** O mai mare diversitate în consiliile de administrație este corelată,

conform cercetărilor, cu o performanță financiară îmbunătățită. Acest lucru se datorează abordărilor mai inovatoare și unei înțelegeri mai bune a nevoilor pieței și ale consumatorilor.

- **Îmbunătățirea imaginii corporative:** Companiile care promovează diversitatea sunt percepute mai pozitiv de către investitori, clienți și angajați. O imagine publică îmbunătățită poate atrage noi talente și poate contribui la fidelizarea clienților.
- **Creșterea sustenabilității:** Diversitatea de gen este un pilon al agendei ESG, iar companiile care își asumă acest obiectiv pot atrage mai ușor investitori interesați de sustenabilitate. Acest lucru poate duce la o mai mare accesibilitate la capital și la consolidarea poziției pe piață.
- **Reducerea riscurilor reputaționale:** Lipsa diversității poate duce la critici din partea investitorilor, activiștilor sau publicului larg. Prin promovarea diversității de gen, companiile pot preveni aceste riscuri și pot construi o relație mai bună cu părțile interesate.

Concluzii

Cercetarea literaturii de specialitate evidențiază că diversitatea de gen la nivelul consiliilor de administrație aduce beneficii semnificative, nu doar în termeni de performanță financiară, ci și în ceea ce privește alte dimensiuni esențiale ale guvernancei corporative. Studiile arată că o reprezentare echilibrată de gen poate contribui la creșterea transparenței și responsabilității, având un impact pozitiv asupra distribuirii dividendelor și asupra utilizării mai eficiente a resurselor regenerabile. Totodată, diversitatea de gen a fost asociată cu o reducere semnificativă a riscurilor financiare, în special în ceea ce privește contractele de împrumut, datorită unei perspective mai echilibrate și a unei analize mai riguroase a riscurilor.

Rezultatele cercetării noastre evidențiază că structura consiliilor de administrație ale celor zece companii incluse în eșantion, este relativ constantă pe o perioadă de cinci ani. Această analiză a scos în evidență faptul că, deși proporția femeilor în consiliile de administrație variază între companii, în general, reprezentarea acestora rămâne relativ scăzută, ceea ce sugerează că diversitatea de gen în rândul factorilor de decizie reprezintă încă o provocare în cadrul companiilor analizate.

De asemenea, rezultatele cercetării evidențiază că diversitatea de gen poate avea un impact pozitiv asupra

scorului ESG, chiar dacă acest efect nu a fost semnificativ statistic în contextul actual. Acest aspect subliniază nevoia de a încuraja o reprezentare mai mare a femeilor pentru a observa beneficii mai clare. Mai mult, dimensiunea economică a companiei (măsurată prin capitalizarea bursieră) s-a dovedit a avea o influență semnificativă asupra performanței ESG, sugerând că organizațiile cu o capacitate financiară mai mare pot investi mai eficient în inițiative de sustenabilitate.

Din punct de vedere al limitelor cercetării, considerăm că una dintre acestea este eșantionul de cercetare redus, incluzând doar companiile listate la Bursa de Valori București care dețin cea mai mare capitalizare bursieră. Ca direcții viitoare de cercetare, vom extinde analiza privind diversitatea de gen în guvernanta corporativă la companiile listate la BVB din alte industrii, dar pe un orizont mai mare de timp.

Bibliografie

1. Abdelkader, M. G., Gao, Y., Elamer, A. A., (2024), Board gender diversity and ESG performance: The mediating role of temporal orientation in South Africa context, *Journal of Cleaner Production*, vol. 440, Februarie
2. Adams, R., Funk, P. (2012), Beyond the Glass Ceiling: Does Gender Matter?, *Management Science*, 58(2)
3. Alam, Md. S., Atif, M., Cumming, D., Islam, Md. (2023), The impact of board gender composition on loan covenant violations, *Corporate Governance: An International Review*, 32:703-731
4. Alzayed, N., Eskandari, R., Eshraghi, A., Yazdifar, H. (2021), Revisiting corporate governance and financial risk-taking, *International Journal of Finance & Economics*, 29(4)
5. Atif, M., Hossain, M., Alam, Md S., Goergen, M. (2021), Does board gender diversity affect renewable energy consumption? *Journal of Corporate Finance*, vol.66, Februarie
6. Banca Transilvania S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la: <https://bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=TLV&ref=bvbradar.ro>
7. Bătae, O.-M., Feleagă, L., (2020), Corporate Governance in Listed and State-Controlled Companies in the Romanian Energy System, *Audit Financiar*, vol. XVIII, no. 2(158)/2020
8. BRD-Groupe Société Générale S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la: <https://bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=BRD&ref=bvbradar.ro>
9. BVB Research Hub: <https://bvbresearch.ro/ReportDashboard/ESGScores>
10. Chen, J., Leung, W. S., Goergen, M. (2017), The impact of board gender composition on dividend payouts, *Journal of Corporate Finance*, vol. 43, April, pp. 86-105
11. Chimcomplex S.A. Borzești (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la: <https://www.bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=CRC&ref=bvbradar.ro>
12. Digi Communications N.V. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la: <https://bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=DIGI&ref=bvbradar.ro>
13. Hasan, S. M., Tawfiq, T. T., Hasan, Md. M., Islam, K. M. A. (2024), Corporate governance dynamics in financial institution performance: A panel data analysis, *Investment Management and Financial Innovations*, 21(3): 292-303
14. Hidroelectrica S.A. (2023), Raport Anual 2023 [Online] disponibil la: https://bvb.ro/infocont/infocont24/H2O_20240430120503_H2O-RO-Raport-anual-2023.pdf
15. Kenney, M., Patton, D., Terjesen, S. (2024), Gender diversity at entrepreneurial firm IPOs: responding to changing societal norms, *Small Business Economics*, Springer, vol. 63(3), pp. 897-915
16. Martinez-Garcia, I., Terjesen, S., Gomez-Anson, S. (2024), Regulating board gender diversity in Europe: The influence of cultural, governmental, and women's

- institutions, *Journal of Business Research*, Elsevier Vol. 182(C)
17. OMV PETROM S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la:
<https://www.bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=SNP&ref=bvbradar.ro>
 18. S.N. NuclearElectrica S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la:
<https://bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=SNN&ref=bvbradar.ro>
 19. S.N.G.N. Romgaz S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la:
<https://bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=SNG&ref=bvbradar.ro>
 20. S.N.T.G.N. Transgaz S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la:
<https://www.bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=TGN&ref=bvbradar.ro>
 21. Societatea Energetica Electrica S.A. (2019-2023), Rapoarte Anuale 2019-2023 [Online] disponibile la:
<https://www.bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=EL&ref=bvbradar.ro>
 22. Tribbitt, M. A., Walton, R. (2024), Gender Power, the Top Management Team, and Firm Credit Default Risk, *Journal of Risk and Financial Management*, August, 17(8): 368